

Kikutyagolnak?

Farkaskaland — ez volt a címe annak a jó két évtizede megjelent riportnak, amely bős indulatokat kavart, mégpedig nem a farkas-, hanem a kutyabarátok táborában. Tartózkodom mindenféle jelzőtől, jölehet tolamra tolakszik a szó: „megszállott”. (Mert ez ugyebár akár dicséretként is felfogható.) Szó, ami szó: ama nagykovácsi, tucatnyi őz és szarvas szétépítésével végződött kaland főszereplői csak a szemtanúk képzeletében voltak farkasok. Én valójában az ebek harmincadjára jutott erdei állatokat sirtattam elégikusan: a vadászoknak adván igazat, akiknek joga, kötelessége lepuffantani az elkergetett, éhezésnek kitett, s csordákba verődve, valóban félelmetes erejűvé növekvő kutyákat. Nos, jócskán elvettem a súlykot, mert ekkora fölzdúlással még nem találkoztam jó negyedszázados pályámon: jöttek a kutyabarátok levelei

csöstül, idézve Byron híres kutya-versét, elmarasztalván engem, mint szerzőt, ki tudja hányféle vétségben. Pedig a cikk arról szólt, hogy ezúttal sem az állat, hanem az őt cserbenhagyó ember a felelős.

Engedelmet e röpke kitérőért, de most korántsem keserű kutyasorsok fölviillantásával bíztam meg a szerkesztő, amikor arra kért: járjam körül *kutyaexportunk* pillanatnyi helyzetét! Mondhatni, kutya egy helyzet ez, rögvest bele is vágok a kellős közepébe, amikor az 1899-ben alapított Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületének főtítkárával beszélgetni kezdek. (Előzőleg ugyanis megjártam a MAVAD és a Generalimpex, e két kutyaexportra hivatott külkereskedelmi vállalat portájt.)

— A MAVAD azzal vádolja az egyesületet, hogy nem adják meg az exportálandó kutyák pedigre-pecsétjét,

s így anélkül kénytelenek külföldi gázdájukhoz távozni a cég által forgalmazott, de az említett okból alaposan megcsappant számú állatok. Tavaly alig kilencvenhárom vihettek-kérhettek az új gazdik, míg a Generalimpex 1983-ban 280 kutyát juttatott külföldre, mégpedig pedigrével fölvertezetten. Magyarán elpártoltak korábbi partnerüktől, — csakugyan: miért jobb az egyesületnek a Generalimpex, ez a nevéből is kitetszően mindennel foglalkozó, tehát nem profiligzadként, nem monopolhelyzetben tevékenykedő, s viszonylag nem is nagy múltú, de másokkal párhuzamosan működő cég?

— Nézze, ennek sok oka van! Amikor a monopolhelyzetre célzott, voltképpen ráhibázott a leglényegesebbre: arra tudniillik, hogy a MAVAD kénye-kedve szerint emelte exportárait, aminek az lett a következménye, hogy még régi vevőink is lemondtak inkább a vételről, üres kézzel álltak tovább. S amikor mi ezt sérelmeztük, a válasz ez volt: *nékünk ehhez jogunk van!* Ezért örültünk a Generalimpex megalakulásának, ahol nem akarnak pápábbak lenni a pápánál, így alighanem érti már, miért van csupán vele szerződésünk.

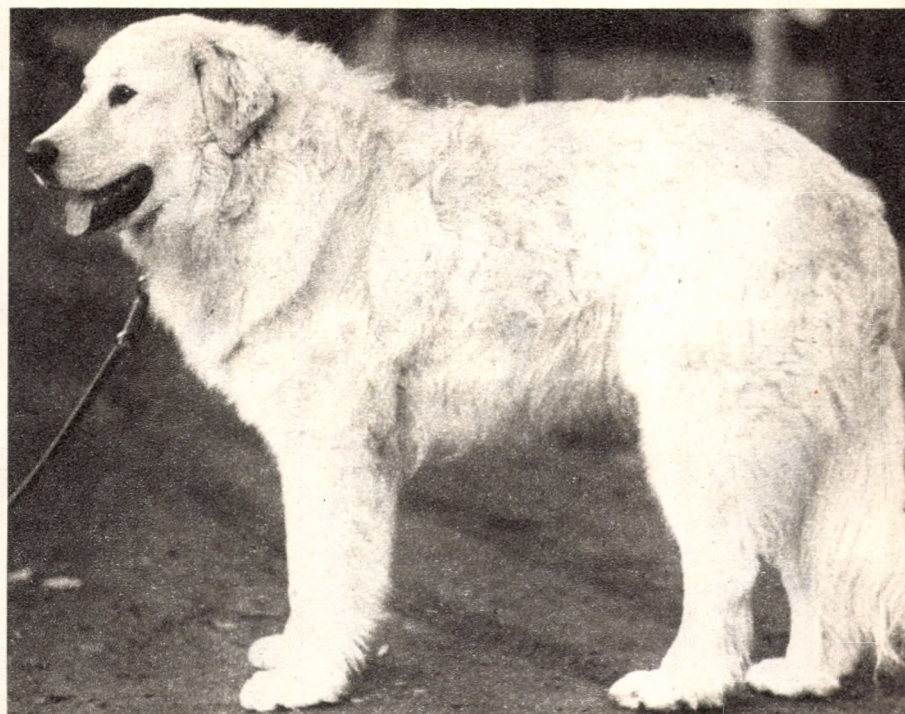
— De a MAVAD szeretné megújítani a kapcsolatot, hogy ne hiányozzon az az exportpedigré, miként Kutas Éva szakreferenstől hallottam...

— Egyelőre nem jelentkeztek, s igen gondolkodóba esnénk, mit is válaszolnánk — reagál a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési szakán végzett, s már a bábolnai és a hortobágyi állami gazdaságokban, tehát a gyakorlat mezején tevékenykedett főtítkárra, aki egyébként tagja a Kynológiai Világszövetség kilenc tagú elnökségének, amely elnökség március 31—április 1-ig Budapesten ülésezett. Ezen is túl kynológiát, magyarul kutyatenyésztést ad elő az Állatorvostudományi Egyetemen. Farkasházi Miklós elővesz egy hirdetést, amit inkább *antihirdetésnek* nevezhetnénk, netán puli-bulinak, legalábbis az angol nyelvű Hungarian Travel Magazinban napvilágot látott szöveg magyar fordítása erről tanúskodik.

„Hogyan vásárolok egy pulit?” (Ez a *hirdetés címe, amely alatt a következő olvasható*): „Ha külföldi állampolgár Magyarországról pulit akar kivinni, két lehetőség közül választhat. Bonyolultabb változat az, ha a vevő exportpedigrét is szeretne. Ilyenkor a kutyát el kell vinni bírálásra a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületébe (s itt a pontos cím következik), amely pedigré ad.”

— Miért kellene elhozni? — dohog a főtítkárra. — Ha itt a vevő, felőlünk viheti pedigré nélkül is, ám ha levélben rendeli meg a kutyát, megítélésünk szerint a legjobbat kell számára kiválasztanunk. A minőségi felülbírálat egyébként a reklamáció elkerülésére is szükséges, nem beszélve arról, hogy a hírnév se kutya!

De folytassuk a hirdetési szöveget: „Ezután kerülnek az eladási és adminisztrációs formások miatt kapcsó-

latba a MAVAD-dal. Ha azonban nem szükséges az export-pedigré, a MAVAD önállóan is lebonyolíthatja a puli vételi ügyletét..."

— A magyar kutyatenyésztés kudarcát-sikerét viszi magával a pedigré, de hát ilyen a kereskedelmi fölfogás?!... Tagja az egyesület a Kynológiai Világszövetségnek, ami önmagában is tisztességes kapcsolatokra kötelez bennünket. Ráadásul a hirdetésben megadják három kutyatenyésztő címét, s egyikőjüket kénytelenek voltunk kizárni a bírói karból. De van az egyesületnek kuvasz-, komondor-, puli- és vizsla szakosztálya is: miért nem hozzájuk irányították vajon a reménybeli vevőket?!

Fogas kérdések ezek, mindenestre nyilvánvaló, hogy miért is apadt tavaly a MAVAD által exportált kutyák száma a korábbi, évi 200—250-ről mindössze 93-ra. A MAVAD-nál is lényegesnek ismerik el a minősítést, hiszen a pigmenthiány éppúgy kizáró ok lehet, mint a rossz farok, a csapott hát, a görbe láb, de a kuvasz esetében még a fekete orr is előírás, s reklámútk már kékszeműért is. A vesztség és a szopornyica elleni oltást természetesen megkapják az állatok, ezért 12 hetes koruk előtt nem is lehet őket exportálni.

És az árak? Egy három hónapos komondor például 7—8 ezer forintot ér belföldön, míg az export felvásárlási ára 10—12 ezer forint. Nem véletlen tehát, hogy jó néhány külföldre szakadt hazánkfiá rendezkedett már be úgy a magyar pásztorok utyák tenyésztésére, hogy — egyesek szerint — már magasabb szinten állnak az USA-ban, mint hazánkban. (A főtít-kár — aki kutya-ügyben bejárta már a világot — ezzel nem ért egyet, s az ő tapasztalatai a mérvadóak, mert működött bíróként New Yorkban és Los Angelesben is).

Dr. Nagy László, a Generalimpex vezérigazgatója:

— A kutya sem a tenyésztőnek, sem a külkereskedőnek nem hoz nagy hasznot, de két okból is foglalkozunk vele: tudjuk, hogy minden dollárra szüksége van az országnak, másfelől az sem lebecsülendő, amit így szokás összefoglalni: „*hírünk a világban*”. A minap adtunk el négyszáz macskát 25 ezer dollárért egy osztrák cégnek, s az április 29-i, már a Népstadionban megrendezendő nemzetközi kutya-kiállításon éppúgy megjelennek üzletkötőink, ahogy tavaly tavasszal és ősszel is elébe mentünk a vevőknek. Tehát, ha ott, helyben megköthető az üzlet, az eladó sem jár rosszul, hiszen egy-két nap után befáradhat hozzánk a pénzéért, s a különféle okmányokat, — állatorvosok is jönnek velünk — azon nyomban kiállítjuk a vevőnek.

Barabás Judittól és Varga Tamás-nétól később megtudtam, hogy nem akármilyen okmányok ezek: íme, egy, a napokban 2230 forintért megvett és EXPORTPEDIGRÉF

MAGYAR ERTÉKESZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE		
BUDAPEST		
A FEDERATION CYNOLOGIQUE INTERNATIONALE		
MAGYAR ÉR TÖRZSKÖNYV (MET)		
SZÁRMAZÁSI LAP		
MET. PL.	19616	Tel. No.
A kutya neve: PERCSEI BŐNYÓR születési No. 83 , megvásárolás No. 17 .		
Születési hely: POLA / Születési idő: 1961 / Születési hónap: augusztus		
A szülői pár: Dr. Tóth Emilné, 1125 Bp., Patkó Lóz		
Tel. No.:		
Tel. No.:		
Tel. No.:		
Tel. No.:		
SZÜLŐK	NAGYSZÜLŐK	DEDSZÜLŐK
Anyja: HFI-2ACACIB Apa: Bdg.-2AHFGY 2xH. CACIB HGI-2xgy. G. G.	NAGYAPA: HEPJA-2HFGY HOGY-I. Ch. de B- HGI-Bp. CAC- PERCSEI KÖRÖM PATKÓ MET. PL. 13193	CAC- Hódosi Leopold MET. PL. 15728 Páncsosi Bútykó MET. PL. 6694
LISZUNLACHÉZT LAMASZ GÜBE /fekete/	NAGYANYA: LISZUNLACHÉZT DAJKA MET. PL. 12876	Hódosi Leopold Páncsosi Farkas-Tickó MET. PL. 15779 Páncsosi Császár MET. PL. 15630
ANYJA: YERCHÉ-UTI BÜGÁNC MET. PL. 16488	NAGYANYA: YERCHÉ-UTI BÜGÁNC MET. PL. 17934	Hódosi Leopold MET. PL. 15728 Hódosi Császár MET. PL. 15779 Páncsosi Császár MET. PL. 15630
AGRIA GINGÁR FÜZSZA /fekete/	NAGYANYA: I. IRÁLYKÉRTI AFANVDS MET. PL. 17315	CAC- Páncsosi Bútykó MET. PL. 15728 Hódosi Császár MET. PL. 15779 Páncsosi Császár MET. PL. 15630
MET. PL. 18267		

Párizsba repülön elutazott puliról — négy példányban — kiállított okmányok jegyzéke: devizaszámla, árukiviteli bizonylat, exportszállítványozási megbízás, MALÉV helyfoglalási papír, s az ennek alapján kiállított légi fuvarlevél, hatósági állatorvosi bizonyítvány, s végül — talán elsőként volna említendő — az exportpedigré.

A két üzletkötő hölgytől megtudtam az 1983 májusától 1984 márciusának közepéig lebonyolított kutyaelexport teljes listáját, amely szerint 14 országba szállítottak, elsősorban pulit, komondort, kuvaszt, illetve vizslát. Az országok közül az NSZK járt e lista élén 7424 dolláros vétellel. Az USA 5422, Olaszország 4451, Svájc 3514 dollárral következik.

Külföldi lapokban sajnos nem tud hirdetés földadni a Generalimpex, ez túlságosan drága lenne, ám rögvést az exportjog elnyerése után fölvetették a kapcsolatot a legtöbb érdekelt országgal, így Japánnal is, ahonnan érkezett ugyan visszajelzés, de a szigetországba — legalábbis a cég közvetítésével — még nem jutott el magyar kutya, aminek legfőbb magyarazata tán a szállítási költségekben keresendő. New York-ig például 10—13 ezer forintnak megfelelő devizát fizet új gazdája egy közepes méretű kutya elszállításáért, de Los Angelesbe már 24 ezer forint az ár.

— Milyen összetételű a kutyakivitelünk?

— Negyven százalékban puli, 20 százalékban komondor, 10—10 százalékban kuvasz és vizsla jöhet számbatásba, ám tegnap egy extra kívánság is befutott, méghozzá ugyanattól az osztrák állatkereskedőtől, akinek a közelmúltban macskákat adtunk el. Most palotapincsik és törpeuskárok érdeklik őt.

Keresztényi Nándor

Fotók: Habik Csaba

LABDARÚGÁSUNK MOHÁCSAI

Szentmihályi Antal

Korábban már írtunk szombati mellékletünkben a magyar labdarúgás mohácsairól. A cikk megjelenése után számtalan levél érkezett szerkesztőségünkhöz. Labdarúgásról lévén szó, a levelek egy része nem volt mentes a sértett szurkolói elfogultságtól, s voltak, akik azt kutatták, miként és miért jutott a magyar labdarúgás e mélypontra, hogyan kerülhettünk egy kalap alá az európai rangsorban olyan nemzeti válogatottakkal, amelyeket korábban úgy iskoláztunk le, ahogyan mi kaptunk leckét Marseille után — több alkalommal is.

Persze, azt azért nem szabad elfelejtenünk, hogy a VB-k történetében Baróti Lajos vezetésével 12 év után ejutottunk Argentínába, majd Mé-

szöly Kálmán vezetésével legutóbb Spanyolországba. Ezzel együtt a magyar labdarúgás még nagyon messze van régi fényétől, és, mint napjainkban Mezey György szövetségi kapitány summázta: az európai középmezőny alsó régióiba értünk.

Visszatérve a hanyatlás korára, Marseille előtt már kaptunk jelzést régi dicsőségünk elhalványodására. Emlékezzünk csak arra az 1966. május 8-i zágrábi mérkőzésre, ahol Jugoszlávia és Magyarország ifjúsági válogatottja találkozott. Ezekre a játékosokra várt volna, hogy idővel a nemzetközi csatákon a magyar színeket képviseljék — egy részük képviselte is. Az eredmény mindenesetre már akkor azt mutatta, hogy baj volt

az utánpótlással és jelentkeztek azok a jelek, amelyek később a mélyponthoz vezettek.

A visszaesés nem egyetlen csatavesztés, hanem egy folyamat következménye volt. Ezt azok a vereségek is mutatják, amelyeket itt csokorba szedtünk.

JUGOSZLÁVIA—MAGYARORSZÁG (ifjúsági mérkőzés): 7—0. Zágráb, 1966. V. 8. Összeállításunk: Magyar — Kelemen, Varró, Fejes, Vidáts, Vári, Mezei, Fazekas, Oláh, Müller, Kozma. Csere: Brünyi, Turai.

Lapvélemény: „A magyar fiatalok csapata erőtlen, lélek és elképzelés nélküli játékkal szenvedett súlyos vereséget. Az sem mentség, hogy a jugoszlávok jó napot fogtak ki.”

Balról jobbra: Baróti Lajos szövetségi kapitány és Gnümann Béla menedzser

Balról jobbra: Botár Zoltán orvos és Illovszky Rudolf szövetségi kapitány

DÁNIA—MAGYARORSZÁG 3—2.
Koppenhága, 1969. VI. 15. VB. selejtező. Összeállításunk: Szentmihályi — Káposzta, Mészöly, Szűcs, Páncsics, Juhász, Göröcs, Albert, Bene, Dunai II., Farkas. Csere: Dunai III., Zámbo. Góllövő: Bene, Farkas.

Lapvélemények: „Fájó vereséget szenvedett egy szerényebb képességű válogatottól együttesünk. Kétszer egyenlítettünk, de hiába. Ekkor sérült meg súlyosan Albert. Az öltözőben levert volt a hangulat...” „Sós Károly szövetségi kapitány magába roskadva nyilatkozta: — Albert és Dunai II. kiválását nem tudta elviselni a csapat. Idegesen és kapkodva játszottunk a lelkes dánok ellen, akik jól is játszottak, elvégre három gólt rúgtak ellenünk. Győzelmük megérdemelt.”

SVÉDORSZÁG—MAGYARORSZÁG 2—0 (0—0), Stockholm, 1969. IX. 24. Szövetségi kapitány: Sós Károly. Összeállításunk: Szentmihályi — Páncsics, Káposzta, Juhász, Mészöly, Ihász, Fazekas, Göröcs, Zámbo, Bene, Dunai II. Csere: Puskás.

Lapvélemények: „A szünetet követő gyors svéd gól után kitámadott a magyar csapat. Vesztiére, mert a felzavart védelem mellett újabb gólt kaptunk. Mi támadtunk többet (16:6 volt a szögletarány), mégis megérdemelt vereséget szenvedtünk. Ráadásul a svédek még 11-est is hibáztak.”

CSEHSZLOVÁKIA—MAGYARORSZÁG 4—1 (1—0). Marseille, 1969. XII. 3. Szövetségi kapitány: Sós Károly. Összeállításunk: Szentmihályi — Kelemen, Mészöly, Noskó, Ihász, Halmosi, Göröcs, Fazekas, Bene, Farkas, Zámbo. Csere: Kocsis, Puskás. Góllövő: Kocsis.

Lapvélemények: „Ahogyan múltak a percek, úgy lett egyre idegebb a magyar válogatott. Az első féldőben a gólt megérdemelt büntetéből kaptuk. A becsületgól az utolsó percben Kocsis révén ugyancsak büntetéből született. Sós Károly szövetségi kapitány: — Nem először csalódom a magyar válogatottban, de így még soha. A taktikai tervet látszólag mindenki megértette, a pályán mégis más történt. Néhány pofont kaptam a játékosoktól, amióta ezt a tisztet betöltöm, de ekkorát még sohasem... Véglegesen elhatároztam, hogy az év végén leköszönök, kívánom az utódoknak, hogy eredményesebb munkát végezzen.”

Érdeemes idézni Mészöly szavait is a VB-selejtezőbeli bukás után: „...Erre a vereségre nagyon nehéz magyarázatot adni. Rosszul, nagyon rosszul játszottunk! De ha csak a gyengeségünkön múlott volna! Ha ki is kaptunk, legalább mindenki harcolt volna. A mi időnk lejárt... Ha most továbbjutotunk volna, talán még lett volna reménye egy-két öreg játékosnak arra, hogy ha igyekeznek, kijut Mexikóba. Nem sikerült és mi már búcsúzatunk.”

BULGÁRIA—MAGYARORSZÁG 3—0 (1—0). Szófia, 1971. V. 19. EB-selejtező. Szövetségi kapitány: Hoffer József. Összeállításunk: Rothermel — Fábian, Páncsics, Vidáts, Juhász

Dunai II. Antal

Mészöly Kálmán és Albert Flórián

Kocsis Lajos

P., Dunai III., Kocsis, Zámbo, Fazekas, Albert, Kozma. Csere: Karsai, Nagy II.

Érdekessége a történetnek, hogy Sós Károly előbbi nyilatkozatát Hoffer Józsefnek, az MTI sportrovatvezetőjének tette, aki utódja lett, s aki a mérkőzés után szótlanul, magába roskadva vette tudomásul, hogy ezzel megszakadt a bolgárok elleni 23 éven át tartó veretlenségi sorozatunk. A kérdésre csak annyit válaszolt: „Nincs mit mondanom”, s mindjárt a mérkőzés után lemondott, mert éppen azt nem kapta vissza a játékosoktól, amit saját játékos múltjából remélt: a szívét, a lelkesedést, a játék szeretetét.

Ezt példázza a Páncsics Miklósból szinte harapófogóval kihúzott nyilatkozat: „Aki nem hajlandó részt venni a kemény munkában, vagy nem hajlandó becsülettel, tiszta szívvel harcolni, az álljon félre. S ha nem akar, akkor félre kell állítani!”

NSZK—MAGYARORSZÁG 5—0 (1—0). Dortmund, 1974. IV. 17. Szövetségi kapitány: Illovszky Rudolf. Összeállításunk: Mészáros — Fábian, Bálint, Horváth, Megyesi, Juhász, Fazekas, Zámbo, Bene, Vidáts, Máté.

Lapvélemények: „Súlyos vereség, az igazat megvallva már a mérkőzés előtt csak az aránya lehetett kétséges a világbajnoki aranyéremre aspiráns németekkel szemben. Hiába próbálkoztunk a hazai bajnokságban megszokott megoldásokkal, most is bizonyosodott, hogy mekkora a szakadék a magyar élvonal és a világ legjobbjai között.”

GÖRÖGORSZÁG—MAGYARORSZÁG 4—1 (0—0). Szaloniki 1978. október 29. EB-selejtező. Szövetségi kapitány: Kovács Ferenc. Összeállításunk: Katzirz — Martos, Kocsis, Kereki, Lukács, Pál, Tatár, Pintér, Zombori, Szokolai, Váradi. Csere: Kovács I. Góllövő: Váradi.

Lapvélemény: „A sportban mindig akad vesztes, de nem mindegy, hogyan veszít a gyengébb csapat! Lehet egyenrangú ellenfélként és lehet megállító módon elbukni. Mert ez utóbbi történt a magyar labdarúgó-válogatottal...”

Ismerős szavak, egyidősek a labdarúgással, mert nemcsak a fizika törvénye, hogy hullámhegyet, hullámvölgy követ. Sokan joggal állíthatják: a magyar válogatott lassan százéves történetében, e húszéves gyengélkedés nem számíthat jóindulatú elnézésre.

Persze azért voltak a magyar labdarúgásnak az idő alatt is imponáló győzelmei. Például 1960-ban 10—1-re nyertünk a Népstadionban Tunisz ellen, majd Tatán 16—1-re Guinea ellen. Mindkét válogatott olimpiai előkészületi mérkőzést játszott. A tokiói olimpiai győzelem előtt 1964-ben a nyári játékokon 6—0 volt az eredmény Marokkóval szemben. Sorolhatnánk még tovább, de máris halljuk a véleményt: — Csak az ellenfelet kell jó megválasztani. De erről majd egy más alkalommal emlékezünk melléketünkben...

Toldy Ferenc

Almási László felvételei

KISFALUDY SÁNDOR

KISFALUDY SÁNDOR VERSEBŐL IDEZLÉNK; 1. RESZ	JUGOSZLAV VÁROS	OKORI MEZŐPATAI VÁROS	HOZZÁMÓDI MARIÁNK	ANGOLAI POLIT. V.	OGOROG HANGSZ	IND. SZÓ	ANGOL POLITIKUS V.	ONFEJU
GUNYRAJZ	BETÉT DIJA			A MAK FEJE	KICSINYITO			E
KANADAI TARTOM. PEDAGOGUS				AMERIKAI MUHOLD CSALAD	KONYV RESZE	TAJTEK	ROMAI 555	
IDEZET 2. RESZE	AMPER	JÖLLAKATAS FEJUNKRE	HEGEDUTARTOZEK BORSODI HELYSEG	A MAGOT HINTE EP. IPARI VALL.	HULLAJT			
	RIKITO SZINU	GORKIJHOSNO ISKOLA TIPUS				KEN. OXI-GEN. BOR	AHHOZ HASONLOK	
OKORI DUNA! TILTOTT PORTEKA			NAGYON REGI	OPTIMALIS. ROV.		NOI NEV BECEZVE	SZINTEN NE PASZTOR-KOLTEM	
			KENDERMAGOS	FLUOR	FRANK			
SZINMU RESZE IDEZET 4. RESZE			VONO EGYNEMU BETUI	ESZME. OTLET	RIBONUK LEINSAV	FRANK FENNSIK KELTSZO		G SZERTE-ARASZTO
EMESZTONEDV		EUROPAI FOVAROS MA GOTTWALDOV			HOLLAND OLIMPIAI BAJNOK USZONO			
		SUMAC; PERUI ENEKES	NEMET FOLYO MELYEN KAPARO		... LANTOS SEBESTYEN LETREJON			
VILLAM NEMETUL HATAROZOTTISAG			FOZELEKNOVENY BOLGAR HEGYSEG		MAZBAN VANI HIVATALABA HIV	SZARVASMARHA EGYIK GYOMRA		
				IDEGEN FFINEV		AZ UDVARON LANC-SZEM!		
MARTIR FESTO ELSO RESZEI	SZEREPKOR	UJ-ZELAND OSLAKOI		FFINEV		KATONAI ROV.		
DARABONKENT IDEZET 3. RESZE	MINDEN JULIUSBAN	KIS FADOBOSZ	JUGOSZLAV VAROS	SOMOgy MEGYEI KOZSEG	SZOVJET FOLYO	VILAGBAJNOK KAJAKOZONK		
NEVELO								
KOLTO (GEZA)				DOKUMENTUM				
KIS BARANY VILAGSLAGER				EGYETLENEM!	FELKESZ!			
				HARSOGO HANGU KOLTOZO MADAR	AMERIKAI SZOB-RASZ			
				HEKTAR	... ROSA; TITKON			
					MORZEHANGOK			
KALCIUM, KALIUM	... MARS; LÖDULI!		ALMA TAJSZO-LASSAL	SZINULTIG	SZOVJET TRAKTOR			
ON						NEUTRON		
URALMATOL MEGBODULT	RANGJELZO SZOCSKA		MASOLO-PAPIR	TERV-HIVATAL		RESZBEN FESLIK!		
LILLAFURED HIRES EPULETE						DIVATJAMULT		

AZ ELŐZŐ HETI REJTVÉNY MEGFEJTÉSE

O	B	K	D	B	N	I										
J	K	O	N	V	E	T	O	L	V	A						
H	A	L	I	Z	K	O	B	O	R	L	A	S				
V	I	T	E	L	N	O	R	M	A	N	N					
K	I	V	E	T	E	L	R	I	A	N	I					
M	K	T	A	R	G	E	B	I	N	O	L	A				
V	I	Z	I	V	A	R	O	K	T	A	T	O	K	E	N	
N	A	P	O	S	A	R	I	K	A	I	R	I	A	N		
E	T	L	E	N	K	E	V	E	L	Y	A	R	N	Y		
B	A	R	A	N	G	O	L	A	S	F	E	L	E	D	I	
M	E	G	E	L	Ö	Z	L	E	P	L	T	E				
S	A	G	A	N	S	T	O	L	A	M	A	O	R	I		
Z	L	Z	A	N	Z	I	B	A	R	A	N	N	R			
T	E	S	A	P	L	O	M	B	A	S	R	I	A	T		
L	A	N	D	L	T	E	Z	A	A	K	I					
A	G	K	I	T	I	R	A	M	E	L	O	D	I	K	U	S
R	E	M	A	N	E	N	S	B	I	E	L					
T	E	R	A	S	E	E	P	A								
N	G	A	M	I	K	E	R	T	E	L						
S	I	O	O	D	E	L	E	A	D							
E	R	K	E	M	E	T	A	N	U							
E	L	R	U	G	E	L	E	V	I	S	Z					
M	O	R	K	L	E	P	E	T	U	S						
Ü	L	T	I	D	Ö	K	L	O	R	A						

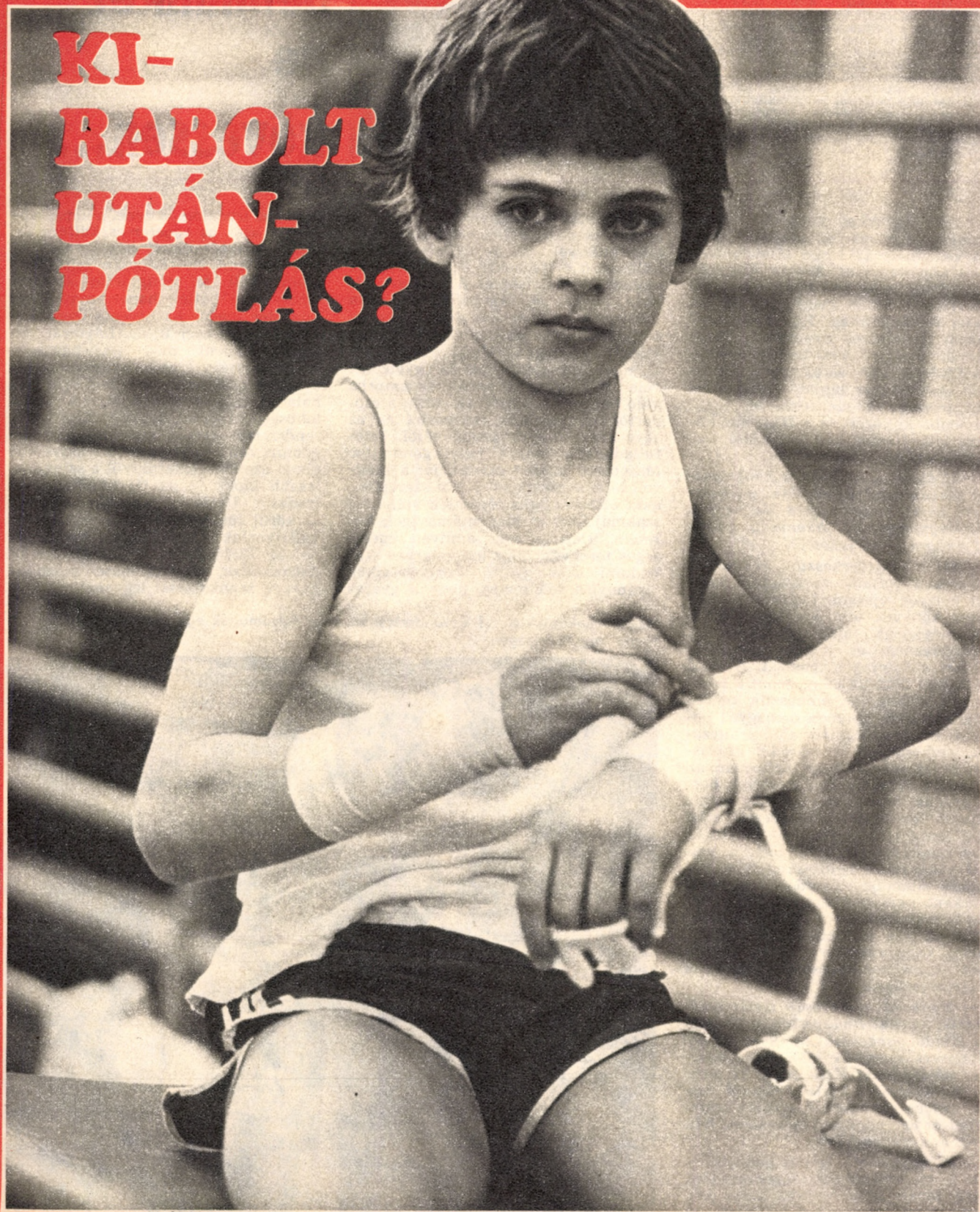
DESCAR-
TES
FRANCIA
FILO-
ZOFUS
MONDTA

Kérjük olvasóinkat, megfejtéseiket úgy adják postára, hogy azok szerdáig szerkesztőségünkbe érkezenek. Azok nevét, akik könyvtalványt nyertek, a Magyar Hírlap jövő szombati száma közli.

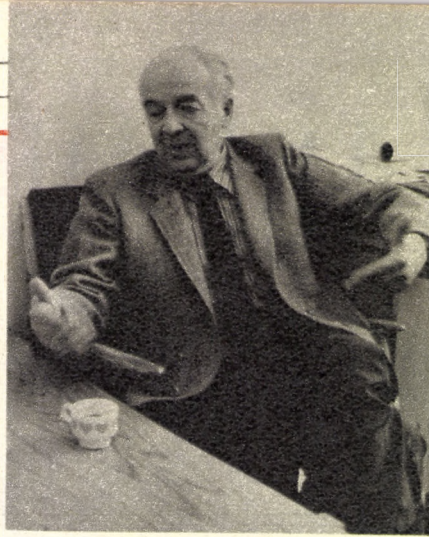
képes
melléklet
1984.
április 21.

MAGYAR HÍRLAP

**KI-
RABOLT
UTÁN-
PÓTLÁS?**

I. „A becslések szerint 1,2–1,5 millióra tehető magyar diaszpóra és ezen belül a politikai emigráció története az egyetemes magyar történelem egy fejezete, vagy csak — lábjegyzete... A kivándorolt, letelepült magyar származású, sőt — magyarságát esetleg generációkon át megtartó, a diaszpóra fogalmával jelölhető többség története —, ellentétben a politikai emigránsokéval — sokkal inkább annak az országnak és népnek az életéhez kapcsolódik, amelyben a diaszpóra gyökeret vert. Ez nem magyar, hanem általános tünet. De ugyanígy általános jelenség minden idők minden politikai emigrációjában — a hazához való kötődés, paradox módon akkor is, ha a politikai emigráció ellenzi a fennálló társadalmi és politikai rendszert.”

„Senki
bennünket
ne
kövessen...”

A fenti szavakkal kezdődik Nagy Kázmér *Elvesztett alkotmány* című könyve, amely 1974-ben Münchenben látott napvilágot az *Auróra Könyvek* sorozatban, majd 1981-ben — némileg kibővítve — ismét megjelent, ezúttal a szerző kiadásában. Egy hongkongi magyar nyomdában nyomták... Nagy Kázmér újságíró 1949-ben telepedett le külföldön, 1951 és 67 között Ausztrália első magyar lapját, a *Független Magyarországot*-ot szerkesztette, majd Londonba költözött és a BBC munkatársa lett. Immár két éve újból Budapesten él.

— *Hogyan gyűlt össze a könyv gazdag tényanyaga? Egyáltalán: mi készítetett arra, hogy megírd — nem a szóróvénymagyarság, hanem a politikai emigráció történetét?*

— Mint lapszerkesztő kényelmes helyzetben voltam: megkaptam minden magyar újságot, kiáltványt, röpiratot, könyvet, ami a nyugati világban megjelent, tulajdonképpen csak rendszereznem és értelmeznem kellett ezt a heterogén masszát. Az első kiadásban 1944-től 64-ig, tehát a hazai konszolidációig, az amnesztia rendletig követtem nyomon a magyar politikai emigráció történetét, irányzatait, nemzedékeit, a második kiadásban pedig már 1975-ig tágítottam az időhatárt. *Mindszenty József* volt hercegprímás halálával ugyanis szinte teljesen felbomlott a szervezett politikai emigráció, azóta csak jelentéktelen csoportocskák működnek: a nyugati magyarság beilleszkedett a befogadó államok társadalmába, magyarként nem politizál, legjobb esetben is csak kulturális, vallási és klubéletet él, s a legtöbben csak rokon, baráti, vagy valamilyen egyéb — például üzleti — kapcsolatot tartanak Magyarországgal.

— *Könyved hamarosan ismét megjelenik, ezúttal Budapesten, a Gondolat Kiadó gondozásában. S az eddigi kétezerrel szemben több mint húsz ezer példányban! Keltsük föl az olvasó érdeklődését: kérlek, foglalj össze, milyen szempontok alapján tekintetted át az emigráció társadalmi hátterét és tevékenységét!*

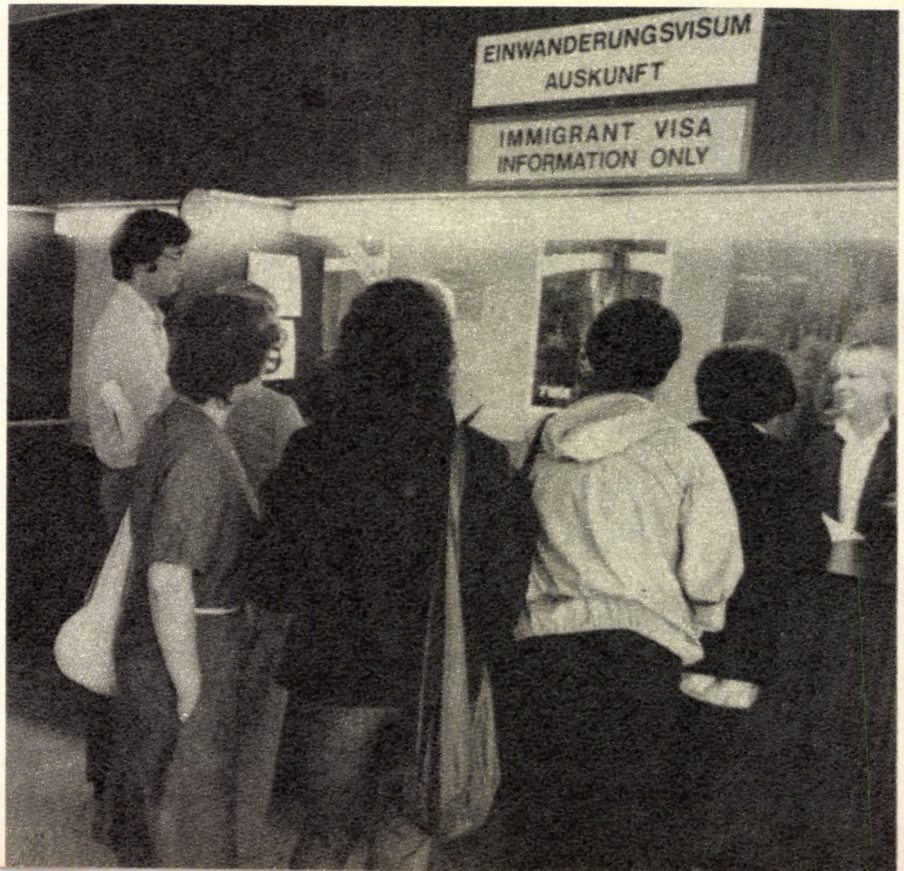
— Először végig kellett gondolnom, mit jelent idegenként idegenben élni, főleg olyan embereknek, akik odahaza vezető pozíciókat töltöttek be.

Megvizsgáltam, hogyan alakul ki az emigráció szociológiai szerkezete, milyen hatással van az új környezet a különböző csoportokra s legfőképp az emberi személyiségre. A Buenos Aires-i *Magyarok útja* című lap írta több mint három évtizede, hogy az emigráció szellemi színvonalát három veszély fenyegeti. Hadd ismétljem el, mert lényegében ma is egyetértek vele. Először is a *partikularizmusba* való hanyatlás, amelynek során a csoportok elszakadnak egymástól és az egyetemes magyar problémától, belefulladnak a maguk helyi gondjaiba. Másodsorban a *kontraszelekció*: a kontroll hiánya olyanokat juttat szerephez, akik otthon aligha léphettek volna túl szakmájukon és magántársaságok keretein. Harmadsorban a *szegénység*, amelynek törekvés, hogy az emigráns szabadulni akar gyöttrő szegénységétől, olyannyira félelmetes, hogy a gyara-

podás az irodalom, a zene, a képzőművészet, azaz az *egyetemes kultúra értékeinek lebecsülését* hozza magával.

A szellemi élet kapcsán feltétlenül szólni kell az emigrációs sajtóról, amely nem háttér, hanem a politikai küzdőtér maga. Az ötvenes évek elején csaknem ezer újság, folyóirat, periodika jelent meg több-kevesebb rendszerességgel, aztán számuk hamar a felére csökkent, 1964-ben már alig haladta meg a kétszázat. A lapok többsége nivótlan, jobboldali, a hazai rendszerrel élesen szemben álló orgánium volt. Az emigráció legkiválóbb elméi azonban kétségkívül a színvonalasabb lapok — az *Új Látóhatár*, az *Irodalmi Újság*, a *Katolikus Szemle* — körül tömörültek, de jó néhányan vállalkoztak arra is, hogy a *Nemzetőr*-be, az *Életünk*-be, az *Új Európá*-ba dolgozzanak, vagy egyenesen a *Szabad Európa* munkatársai legyenek.

Vajon megkapjuk-e...? Bevándorlási vizumért folyamodók egy csoportja az USA bonni nagykövetségén

II. „Itthon a sokáig egységesként kezelt „disszidensek és diverzánsok”, kint a „hazaáruló moszkoviták és csatlósai” címszó alá skatulyázzák be egymást a tömegtájékoztató szélsőséges irányítói és gyakorlói. Erről a soha sem igaz álláspontból indult el az óvatos, majd az egyre bővülő tájékozódás, mégpedig nem felső szinten, nem szervezetek között, hanem az egyre bővülő kölcsönös személyes találkozások, eszmecserék során. Akik azonban az években attól félték, hogy vagy a Magyar Népköztársaság, vagy a magyar politikai emigráció előbb-utóbb fellazítja a másikat, rövid távra tekintettek. Mint az események bebizonyították: a hullámváltozó állapotban az élet lazította fel, de nem a mindenkori magyar élet színterén: idehaza, hanem a fő ágtól régen leszakadt és elhalt politikai emigrációban.”

— Az idézett megállapítást nemrég tetted „A közeledés kerékkötői” című tanulmányodban, amely a Jel-Kép hasábjain jelent meg. Ebből az írásból is kiderül, hogy a magyar politikai emigráció korántsem homogén közösség, hanem ágakra, irányzatokra oszlik, s inkább egymást lazítja-lazította fel. Melyek voltak a legkarakterisztikusabb csoportosulások?

— A magam részéről három réteget különböztetek meg. A „negyvennégyesek” főleg szélsőjobboldali elemekből állnak, olyanokból, akik még az október 15-i fegyverszüneti ajánlat jogosultságát is elutasítják, vállalják Szélasit, és természetesen szembefordultak mindennel, ami távozásuk után Magyarországon történt. Így a „negyvenhetesekkel” is; ők a koalíciós idők beharcainak hajótöröttei, emigrálásuk oka Rákosi „szalámi taktikája”, amivel mérhetetlen károkat okozott az ország demokratizálódási folyamatában. Kiváló szellemek is akadtak közöttük, olyanok, akik a felszabadulás előtt részt vettek a baloldali irodalmi és politikai mozgalmakban, az antifasiszta küzdelemben; elég legyen itt csupán Kovács Imre, Szabó Zoltán, Gombos Gyula, Nagy Ferenc, Kiss Sándor nevét említenem. A legnagyobb réteg, amely ma is a diaszpóra gerincét alkotja, az „ötvenhatosok”. A tragédia után csaknem 200 ezer, túlnyomórészt fiatal ember távozott nyugatra, korántsem direkt politikai megfontolásból, inkább kalandvágyból. Mégis úgy fogadták őket odakint, mint szabadságharcosokat... Nekik a politikai emigrációban újszólván nem is volt szerepük. Kivándorlók, akik hamar alkalmazkodtak és munkájukkal komoly megbecsülést szereztek. Velük kezdődött a hatvanas években a dialógus, amely lassan tartalmaz párbeszédet s végül az anyanyelvi mozgalommá szélesedett.

— De 1964 és '75 között, sőt azóta is akadnak évente néhány száz, esetleg egy-két ezren, akik elhagyják Magyarországot. Belőlük nem kiválasztottak valamiféle külső ellenzék?

— Tudatos és szervezett erővé nem. Akik ma kimennek, elsősorban gazdasági okokból választanak új lakó- és munkahelyet. Másként, jobbarakarnak élni. Ez természetes folyamat. Ennyi kivándorló a világon min-

Hine, Lewis: Kivándorló (A felvétel az 1900-as évek elején készült.)

denütt akad. És most, hogy legalisan is lehetővé vált a külföldi munkavállalás, a kintmaradók száma várhatóan még tovább csökken.

— Kodály Zoltán írta 1966-ban: „Vajon az 'óhaza' mindent megtett-e arra, hogy a kivándoroltak ne érezzék magukat végképp kitagadottnak? A külföldön élő magyarság éppoly része a magyar közösségnek, mint az itthoniak, egyéneiben néha hasznosabb. Tudnunk kell, hogy ott nagy többségben élnek olyanok, akik a magyar névnek becsületet szereznek.” Milyennek látod a szórványmagyarság identitástudatát, mekkora hányaduk tart a személyes kontaktusokon túl is kapcsolatot Magyarországgal, például a Magyarok Világszövetsége révén?

— Ebből a szempontból borulatóbb vagyok Kodálynál, vagy az anyanyelvi mozgalom hazai képviselőinél. Az azonoságtudat éppen a „negyvennégyesekben” és a „negyvenhetesekben” a legerősebb, akiknek zöme viszont — már aki él közülük — ma is elutasítja

a szocialista rendszert. Ők megtanítják a gyerekeiket, unokáikat magyarul, Petőfit, Aranyt, esetleg Adyt is a kezükbe adnak, táncsoportba járatják őket, beiratják a Burg-Kastli gimnáziumba, de elzárkóznak minden hazai kapcsolattól. A nagy többség pedig csak a disznótoros vacsorákon jön össze, operettet, magyar nótát hallgat — de már angolul, németül, spanyolul beszél. En tizezernél nem merem többre tenni azoknak a családoknak a számát, amelyek tudatosan ápolják az anyanyelvet, a magyarság kulturális, etnikai hagyományait. S ezen a Világszövetség sem tud segíteni, külföldi műsorai nem mindig a magas igények kielégítését szolgálják. Igaz viszont, hogy a Budapesten rendezett értelmiségi konferenciáknak — többek közt a magyar származású közgazdászok találkozójának, az orvoskongresszusnak, a könyvtárosok és pedagógusok összejövetelének — méltán magas a rangja és jó a visszhangja külföldön is.

III. „A külföldi magyarok: emberek története... Csupa regénybe illő, sokszor hihetetlennek hangzó sorsok. Kezdve koszorús híreseken, fétkerge különcökön át a hírhedettekig. Ki tud rólok? Ki menti meg emléküket?... Pedig sorsok, emberek, jelentős, sokszor csak színes figurák, valóságos kapcsolatok és törekvések ezreiből áll a diaszpóra, melynek felszínén a politikai emigráció vékony jégtáblájának elolvadása után, a nemzetből kiszakadt több mint egymillió magyar történetére fel kell figyelni. Részben ettől függ, hogy kiszakadtan, de a magyarság szerves részeként, vagy teljesen elszakadva és a népek tengerében eltűnve lesz-e magyar diaszpóra a nagyvilágban.”

— A szórványban élők nemzeti öntudatának megőrzésében kétségkívül kiemelkedő szerepet visznek a különböző egyházak, vallásos gyülekezetek. De egyrészt a nyugat-európai és tengerentúli katolikus klérus jelentős része még ma is mindszentysta elveket vall, másrészt kihalófélben vannak az olyan nagy formátumú lelkes egyéniségek, amilyen az Ótágú Sip szerkesztője, az Anyanyelvi Konferencia Védnökségének tagja, a New Brunswick-i Hamza András.

— Igen, hiányoznak a nagy egyéniségek, s akik még dolgoznak, azoknak sincs kellő vonzerejük. Láttam egy fényképet Hamza temetéséről: alig tucatnyi ember állta körül a sírját... Az írók természetes közege a hazai publikálás; hál' Istennek erre is mind több a példa. *Gombos Gyulának*, *Cs. Szabónak*, *Thinsz Gézának* könyve jelent meg itthon, a jelentősebb alkotók rendszeresen közölnek irodalmi folyóiratainkban. Mert odakint keserves a tollforgató ember sorsa. Olyan formátumú egyéniségek, mint *Zilahy Lajos* vagy *Márai Sándor* 500–1000 példánnyal kénytelenek megelégedni, írásaiknak úgyszólván semmi visszhangja nincs. Amerikában *Püski Sándor* igyekezett felkavarni az állóvizet, s valóban misszionárius számított, amit csinált. De csodákra ő sem képes. Szóval — maradnak az istentiszteletek, a vasárnapi iskolák, a szeretetvendégségek: valamivel több a semminél.

— Az egyetlen, ami ideig-óráig segíthet, a magyar társadalom, a hazai közvélemény hathatós támogatása. Figyelniünk kell a határon kívül lévő magyarság igényeire, kulturális eseményeire, gondjaira, éljenek bár nyugaton vagy a környező szocialista országokban.

— Örömmel látom, hogy ez a felfogás mind erőteljesebben érvényesül idehaza is. De végül bele kell nyugodnunk abba, hogy a diaszpóra — hangsúlyozom: a diaszpóra, és nem az egy tömbben élő magyar kisebbségek — sorsa hosszú távon a beolvadás. Mi is természetesnek, sőt pozitív folyamatnak tartottuk a kiegyezés utáni Magyarországon lakó kétfélmilliónyi német, szlovák, zsidó tömeg asszimilációját. Ma már más példát is adhatunk a világnak, hogyan kell és lehet biztosítani a kisebbségek kollektív és egyéni jogait. Igaz, könnyebb a helyzetünk, hiszen nemzetiségi lakosságunk összesen sem éri el a félmilliót.

De ha már itt tartunk, hadd említsek egy olyan jelenséget, amit én a mai magyar társadalom akut problémájának tartok: a cigánykérdést. Nem elmaradott viszonyaikra gondolok, hiszen az sajátos, nomád életmódjuk egyenes következménye, amin — ha lassan is — lehetne változtatni, hanem a magyar lakosság velük szemben táplált indulataira. Ebből előbb-utóbb robbanás lesz. Elég sokat utazom az országban, főleg Baranyában és Somogyban. Mindenütt érzem az előítélet izzását, ami körülveszi, szinte égeti őket. Van aki azt hangoztatja, ki kell jelölni számukra egy megyét és oda száműzni őket. Mások az erőszakos beolvasztás mellett törnek lándzsát, holott ez békésen is bekövetkezik — igaz, jó háromszáz év alatt. A cigányoknak nincs érdekképviseleti szervük, nincs tisztázva etnikai hovatartozásuk, a társadalom hi-

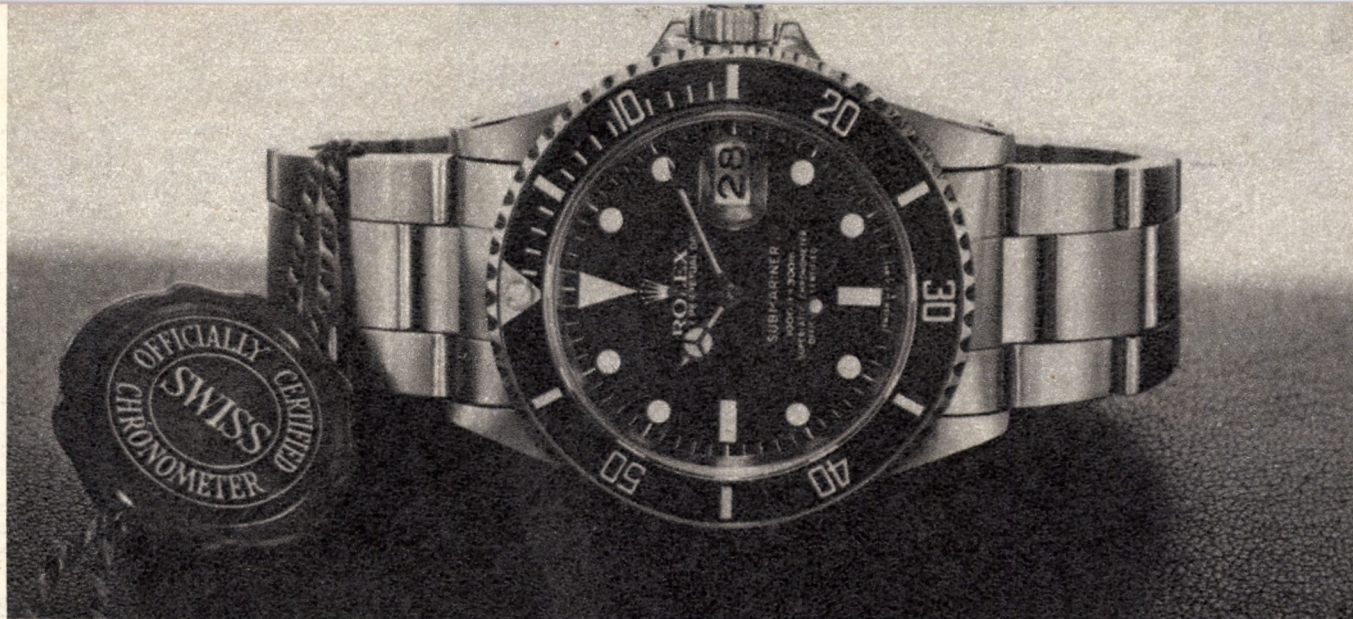
vatalosan nem veszi tudomásul, hogy létezik cigánykérdés. Pedig ha hallgatunk valamiről, azzal még nem szüntetjük meg!

Lám, két évtizede beszélni kezdtünk a Nyugaton élőkről is, s a feszültségek folyamatosan oldódnak. Az eseti kivándorlás, mint mondtam, természetesen dolog; a politikai emigráció újraéledésére pedig, reméljük, a jövőben nem kerül sor, hiszen mind kevesebbeknek van okuk arra, hogy külföldön a hazájuk ellen szervezkedjenek. Magam is tapasztaltam, milyen fájdalmas sors az emigránsoké. Nem mondhatok mást, mint *Mikes Kelemen*, akit az *Elvesztett alkotmányban* többször is idézek: „Adja Isten, hogy soha senki bennünket ne kövessen és irtózza halljon beszélni a mi hosszú bujdosásunkról...”

Bálint B. András

Esküszöm az élő Istenre!... Új amerikai honpolgárok fogadalomtétele

Az Egyesült Államokban jelentősen, a többi fejlett tőkés államban csak nyomaiiban érezhető gazdasági fellendüléstől azt várják a nyugati világ nagy óragyártó cégei, hogy idén végre növelhetik eladásait, s ezzel együtt bevételeiket is. Mert kevés olyan ágazat található, amelyet az elhúzó gazdasági válság és a mikroelektronika forradalma annyira felbolygatott volna, mint az óraipar.

E két tényező közül talán még a recesszió érintette kevésbé az időmérők gyártóit, hiszen az „csak” bevételcsökkenéssel járt. A

mikroelektronika azonban már teljes káoszt idézett elő az iparágban, hiszen az új, olcsó termékek megjelenésével felborult a több évtizedes „rend” a piacon. Kezdetben a svájci óraipar volt az első számú szenvedő alanya az órapiac átalakulásának. Az alpesi ország ugyanis nem állt át időben a hetvenes évek elején világhívtá lett elektronikus kvarcórák gyártására, ezért eladásai jelentősen visszaestek, hiszen a mechanikus időmérők iránt rohamosan csökkent a kereslet.

1975-ben még Svájc adta a világ óragyártásának 34 százalékát, ez az arány 1982-ben már csak 14 százalék volt. 1972 és 1982 között az iparágban foglalkoztatottak száma Svájcban a felére csökkent, a gyártó vállalatok száma pedig 1300-ról 700-ra esett vissza.

A hetvenes esztendő óraipari háborújának győztese kétségkívül Japán volt, hiszen szinte egyik évről a másikra elárasztotta a világot azokkal a digitális kvarcórakkal, amelyek az időmérésen kívül még számtalan „csodát” műveltek (beépített számológép, játék, rádió, miniképernyős televízió, pulzusszámláló stb.). Az ébresztő- és dallamszerkezettel ellátott órák hamar meghódították a piacokat, s a japán óraipar részesedése a világhoz képest 1982-re 23 százalékra nőtt az 1975-ös 14 százalékról. A kiváló minőségű és elfogadható áru Seiko, Citizen, Casio márkák maguk mögé utasították a piacon a márkás

KIFE- TVEIG- TETŐ KULÁTSÓK

és drága svájci, valamint az amerikai *Timex* órákat. Több éven át úgy tűnt, hogy senki sem képes feltartóztatni a japán karórák diadalmenetét.

Időközben azonban egyre kevésbé volt kifizető az elektronikus órák gyártása. Az automata gépek ontották az egyszerű szerkezeteket, a nagy sorozat következtében a részegységek ára — s így az óráké is — rohamosan csökkent. A hajdan igencsak megbecsült óras szakmunkások helyébe betanított munkások léptek, akik nagy rutinnal és monoton unalommal szerelték össze a szerkezetet alig tartalmazó „dobozokat”. Mindez oda vezetett, hogy a kvarcórák piacán negatív előjelű árrobbanás következett be: 1981-ben még 5 dollár volt átlagban egy digitális óra termelési költsége, tavaly viszont már csak *kettő*. Ennek megfelelő arányban csökkent a gyártók profítja is: egy-egy órán ma mindössze néhány centet lehet keresni.

De vannak akiknek még ilyen nyereség mellett is kifizető a termelés. Ebből az elvből kiindulva jelent meg a világ órapiacán Hongkong, amely néhány év alatt átvette Japántól a vezető szerepet — legalábbis a mennyiség tekintetében. — Hongkongban mindenekelőtt a márkátlan, „eldobható” órákat gyártják hatalmas mennyiségben és igen olcsó áron. 1983-ban 280 millió órát gyártottak a

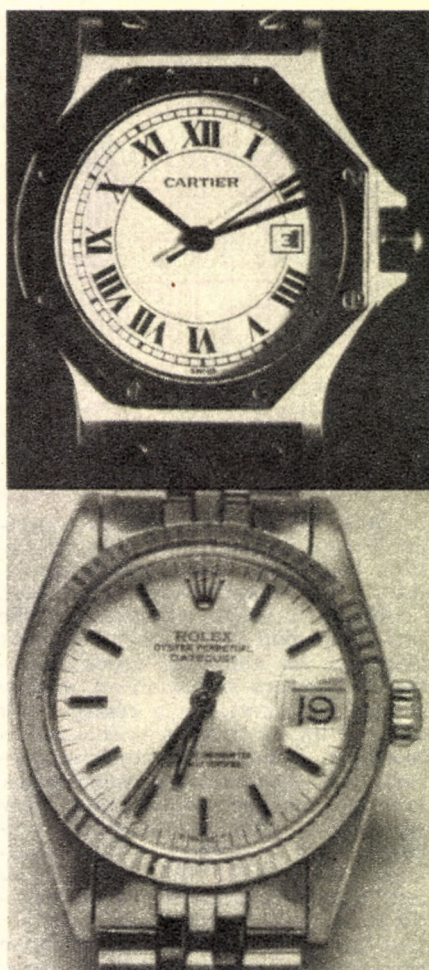
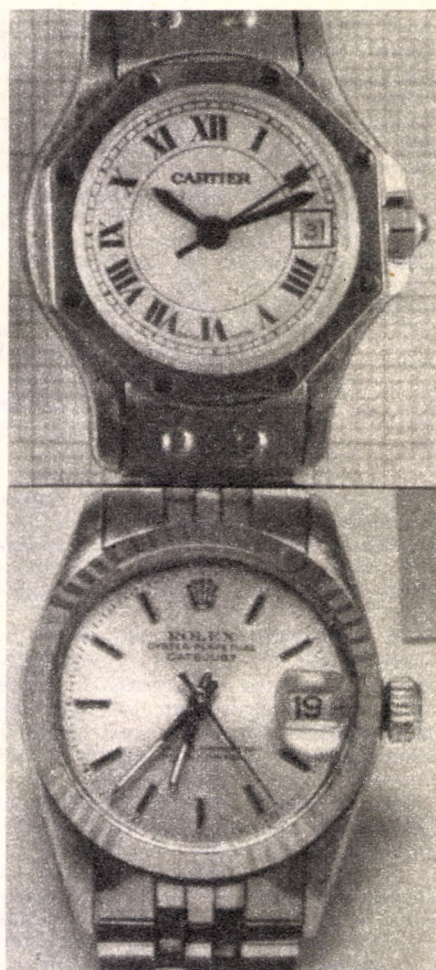
brit koronagyarmaton, Japánban 102 millió időmérőt állítottak elő, Svájc termelése pedig 47 millió darab volt. Ugyanakkor tavaly összesen 300 millió új óra talált gazdára a világon, tehát a kínálat jóval meghaladta a keresletet. S amint ez ilyen helyzetben várható: az árak egyre csökkentek. (Érdeemes megjegyezni, hogy a szocialista országok részesedése a világ óragyártásában 18, az USA-é pedig 3 százalék volt 1983-ban.) A hongkongi óraipar szédületes fejlődése

eredményeként a brit koronagyarmat tavaly már a világhoz képest 30 százalékát adta, pedig részesedése 1975-ben még csak 1,5 százalékos volt! Hongkong esetében persze helyesebb összehasonlításról beszélni, mint gyártásról, hiszen ott a milliószám importált elektronikus alkatrészeket állítják össze.

A nyolcvanas évek elején olyan helyzet állt elő a világ óraiparában, hogy a patinás óragyártók háttérbe szorultak, s elsősorban az úgynevezett *garázműhelyek* élveztek kedvező konjunktúrát. Ez az elnevezés is arra utal, hogy a digitális órák előállításához nem kell sok szakértelem, bármely garázsban előállíthatók minimális feltételek megléte esetén.

A japán és a svájci óragyártók a hongkongi „tarolás” láttán elérkezettnek látták az időt az ellentámadás megindítására. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha új típusokat dobnak a piacra és eladásukkal a pénzesebb vásárlókat célozzák meg. Ismét divatba jönnek az analóg időmérők, amelyek szerkezete elektronikus ugyan, de számlapjuk hagyományos. Az egyik japán óragyártó cég marketing-stratégiája több „emeletre” épül. Egyrészt gyártja a nagyon olcsó kvarcórát, másrészt fokozza az analóg időmérők választékát és termelését, s nem feledkezik meg az igényesebb vásárlókról sem: számukra ékszer-órákat készít a legkorszerűbb szerkezettel.

Az óvatos japán cégek azonban igyekeznek tevékenységüket diverziz-

Óramutatvány, valódi és hamis...

fikálni, s nem csak az óragyártásból kívánnak megélni a jövőben. Miután a japán órák átlagára 50 százalékkal csökkent az elmúlt öt évben, a Casio és a többiek ismét nagy energiát és pénzeket fektetnek a személyi számítógépek, a minitelevíziók és egyéb korszerű mikroelektronikai cikkek továbbfejlesztésébe és gyártásába.

A svájci óraipar sem hagyja magát „kiütni”, az összezsugorodott iparág bízik a talpraállásban. Ehhez tavaly megteremtették a szervezeti feltétele-

ket is. A svájci bankok — amelyek gyakorlatilag ellenőrzésük alatt tartják az ország óraiparát — tavaly megunták az órabiznisz csódtáncát és kikényszerítették a két legjelentősebb óraipari társulás egyesülését. Így jött létre az ASUAG—SSIH „szuperkombinát”, amely egyesíti az ipar több száz márkás és kevésbé ismert gyártóját. Az egyesülés tagjai állítják elő Svájc óragyártásának több mint kétharmadát. S a fúziónak már látszanak az első eredményei.

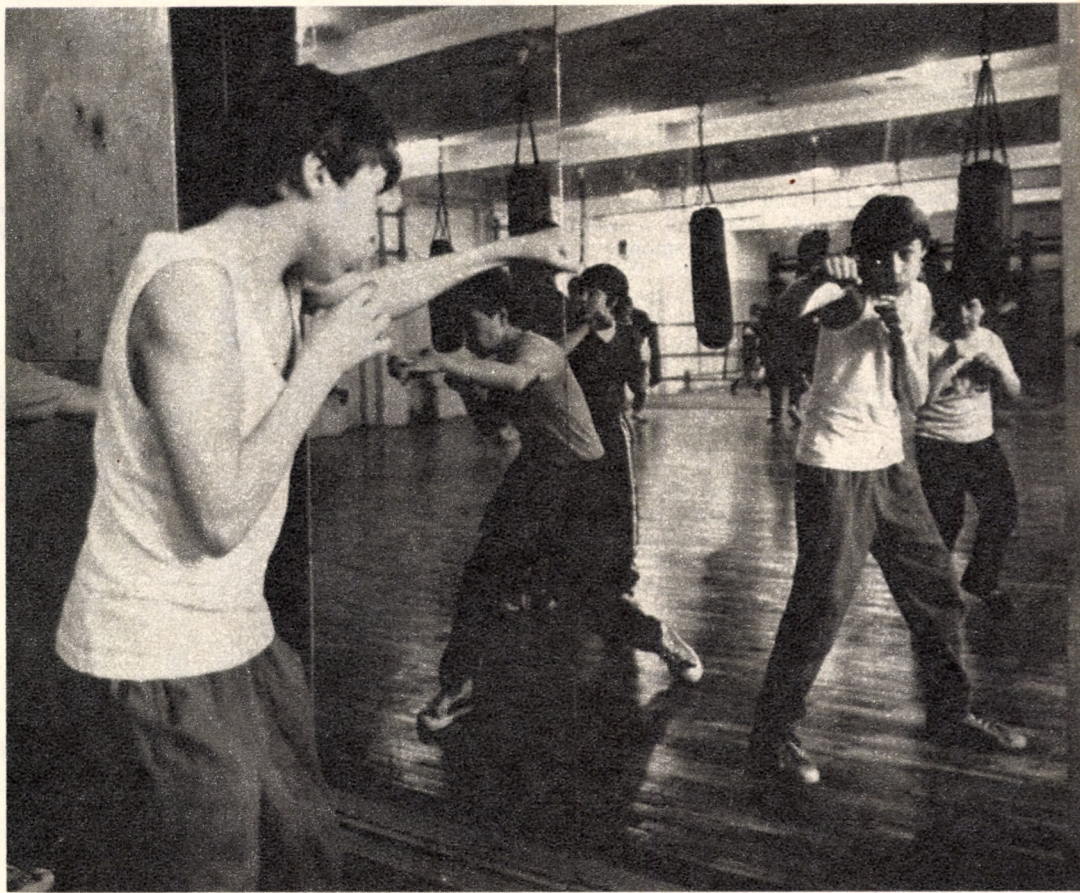
A konzern piacra dobta Swatch elnevezésű óráját, amely sportos, színes tokban kiváló szerkezetet rejt. Az új óra ára nem haladja meg a 30 dollárt. A Swatch óriási sikert aratott az órapiacon, a gyártók egyelőre nem is tudják kielégíteni a hirtelen támadt keresletet. A Swatch piaci sikere is bizonyítja, hogy nemcsak a filléres, hanem a közepes árfekvésű órák iránt is nagy a kereslet, a svájci gyártók ezért úgy döntöttek, hogy az olcsó termékek piacát véglegesen átengedik Hongkongnak, hiszen a jóval magasabb termelési költségek miatt Svájc számára a verseny kilátástalan. Ezzel szemben viszont a termelés súlyát a svájci órákésztők a jobb minőségű karórákra helyezik, hiszen ezek iránt ismét növekvőben van az érdeklődés. A korábbi évek nehézségein az alpesi ország óraipara új technológiák meghonosításával, a gyártmányszerkezet korszerűsítésével és a kínálati skála szélesítésével igyekszik úrrá lenni. Az üzleti filozófia középpontjában az áll, hogy a svájci óra még mindig vezető márka a világon, s a „SWISS MADE” felirat és minőség továbbra is sok „hívót” és pénztárcát vonz. Az sem mellékes, hogy ismét növekszik a kereslet az ékszerórák iránt, tehát sokan keresik az aranyban és gyémántban ketyegő, vagy hangtalanul működő márkás szerkezeteket. A svájci óraipar nagy hagyományokkal rendelkező szakembereinek véleménye szerint az ázsiai óradömping nem tudta kiütni a fogyasztókból a „svájci óra” fogalmát. Persze ez nemcsak hagyomány és fogalom kérdése; a vásárló anyagi helyzete sem elhanyagolható tényező. A kialakuló „munkamegosztás” erről tanúskodik, hogy az olcsó órák fő szállítója a jövőben is Hongkong marad. Japán az 50—300 dollár árkategóriába tartozó kvarc-analóg órák terén kívánja megőrizni uralkodó helyzetét a piacon, a svájciak pedig a márkásabb olcsó órák mellett ismét a drágább, de igen korszerű időmérők gyártására specializálódnak. Az amerikai óragyártók piaci részesedése pedig az előrejelzések szerint tovább hanyatlík. (Érdeemes megjegyezni, hogy két évtizeddel ezelőtt még az amerikai *Timex* gyártotta a legtöbb órát a világon.)

A kibontakozó fellendülés ellenére sincsenek könnyű helyzetben a tőkés országok óragyártói. A kereslet ugyan várhatóan emelkedik az idén, de még nem az óhajtott mértékben. S még az óraháború frontvonalai sem rendeződtek át egyértelműen az adottságoknak és az elképzeléseknek megfelelően. Ezért továbbra is éles versenyre lehet számítani a gyártók között. Ebben a versenyben a *minőség* és az *ár* mellett fontos szerepet játszik a *marketing-stratégia*, valamint az egyes vásárlórétegek „megdolgozása” is. Annyi bizonyos, hogy az óragyártók élete kevésbé kényelmes napjainkban, mint az még két évtizeddel ezelőtt volt.

Gonda György—Szentgáli Péter

EGY TÉMA — TÖBB OLDALON, EGY TÉMA — TÖBB OLDALRÓL

Nem is szabadna már leírni, de mert alaptétel idekívánczik: egy ország élsportjának milyenségét az utánpótlás nevelésének színvonalát határozza meg. A módszerekben meglehetősen csekélyek a nemzetközi tapasztalatok; talán mert ez minden ország féltve őrzött titka. Az utat tehát magunknak kell kitaposnunk, akár az egyesületekre bízva a feladatot, akár pedig központilag irányítva. Magyarországon mindkét szisztéma él. Létezik központilag irányított utánpótlásközpont, s természetesen a nagy egyesületek maguk is kísérleteznek. Még sincs kellő eredmény; néha úgy tűnik mindenki a másakra

KIRABOLT UTÁNPÓTLÁS?

vár. Olykor – a szakemberek szavaival élve – rablógazdálkodás folyik, mégpedig azért, mert nem éri meg nevelni, egyszerűbb kész sportolót „vásárolni”. Ám, ha mindenki a másokra bízva a nevelést, előbb-utóbb nem lesz aki oktató is. No, azért még itt nem tartunk. Az egyesületek próbálkoznak, s a KSI is – ez a mintának, a módszerek kidolgozására létrehozott intézmény – járja a maga útját. Sok-sok gonddal, bajjal, persze. Hogy milyenekkel? – erre a kérdésre kísérünk meg választ adni összeállításunkban.

A KSI igazgatóját, Szemerédi Lászlót kérdezzük:

– A Központi Sportiskolát 1963-ban módszertani központként hozták létre. Nem az volt az elsődleges célja, hogy az élsportnak utánpótlást neveljen, hanem az, hogy kidolgozza az utánpótlás-nevelés országosan elterjeszhető eszköztárát...

– Igen ám, de egy módszer eredményességét úgy lehet a legjobban bizonyítani, ha a többinél hatékonyabb, vagyis, ha a KSI-ben sportoló gyerekek *legyőzik* a többieket. Ennek következtében az eredeti cél eltolódott, mégpedig az utánpótlás-nevelés irányába. Nem is eredménytelenül: 8–10 évig a KSI jószerivel tarolt.

– Miért nem tovább?

– Azért, mert a klubok átvették az általunk kikísérletezett módszereket és a jobb tárgyi feltételek, valamint kedvezőbb versenyző-edző arány mellett érték el a KSI színvonalát. Az az igazság, hogy a klubok *túlnőttek* bennünket, és nekünk ismét meg kellene újulnunk.

– Ön szerint most mi az elsődleges feladatuk?

– Bár fontos a tudományos módszertani központi funkció, de most is elsődlegesen *annak alapján méretünk meg*, hogy milyen az élsport utánpótlásunk.

– A különféle eredménykimutatásokból ítélve a KSI-ben is van olimpiai pontszámítás?

– Mi elvileg *nem veszünk részt* a pontversenyben, de mindenhol *megjelenünk*

a kimutatásban, és a többieket *összehasonlítják* velünk. Most, az utóbbi két-három évben ismét előre ugrottunk – nem az élre, de előbbre. Ez azonban nem a megújulás, hanem a jobb munkahelyi légkör eredménye.

– Mi hozhatna a KSI számára megújulást?

– Mindenekelőtt olyan tárgyi és szervezeti feltételrendszer megteremtése, amely az önálló létesítményekhez juttatna, létrehozna egy olyan – a KSI-hez közel lévő és általa irányított – *12 évfolyamos iskolát*, ahol megvalósulhatna a sportolás, a tanulás, a kulturális- és a magánélet, valamint a szabad idő egysége. Tehát nem menne a közoktatási ismeretek rovására. Úgy gondolom, hogy ehhez egy *meglévő iskolát* kellene átszervezni. Ily módon egy helyen lehetne tanulni, étkezni, korrepetálni és naponta kétszer edzést tartani. Ugyanezek az elvek vonatkoznak a megyei utánpótlás nevelési központokra. Közben meg kellene szervezni a tehetségek *ésszerűbb áramoltatását* az érintett szakszövetségek irányításával. Például egy másodvonalba lévő egyesületből a tehetséges gyerek kerüljön a KSI-be. Ez a gyerekek és a magyar sportnak egyaránt érdeke.

KIRABOLT UTÁNPÓTLÁS?

— Igen, de megéri-e a másodosztályú egyesü-
letnek?

— Ez *nem szempont*, annak inkább a tö-
megsporttal kellene foglalkoznia.

— Akkor viszont a kis egységeket nem sza-
bad az eredmény szerint elbírálni, hanem csak
a tömegsport és a tehetségek továbbadása alap-
ján.

— Pontosan. És még egy: rendezni kell
a sportoló gyerekek státusát. A felnőtt
sportolóknak különféle kedvezmények jár-
nak, a gyerekeknek viszont *nem*. Például a
sportoló fiatal ugyanannyit hiányozhat az
iskolából, mint az átlag, és ez kevés. Sok
helyen rossz szemmel nézik a sportolást.
Ebben persze közrejátszik az is, hogy az
oktatásban általában jobban érvényesül-
nek a nevelési elvek, mint a sportban.

— Miért?

— A pont-centrikusság, a mindenáron
való eredményességre törekvés miatt. A
meglévő jó rendelkezések *kijátszása min-
dennapos a sportban*. Mostanában került
hozzám egy jegyzőkönyv a Petőfi Gimná-
ziumból (ez a KSI-vel együttműködő
sporttagozatos gimnázium). A történet a
következő: egy futballista gyerek az ifi-C
válogatottal külföldre készült. Az utazás
előtt két héttel beteg lett. Einiatt — ért-
hető módon — az igazgató *nem* engedé-
lyezte utazását, sőt, a körzeti orvos *sem*.
A *sportorvos viszont igen!* Az iskola az
újságból értesült arról, hogy a tanulója
kiutazott. A letiltást tudta a gyerek, az ed-
zője, a szülő, a szövetség — szóval min-
denki. S mégis, kinek koppintanak majd
az orrára? — természetesen a *gyerekek*.
Vagy itt van például a dopping kérdésének
megítélése...

— Ez már a gyerekeknél is gond?

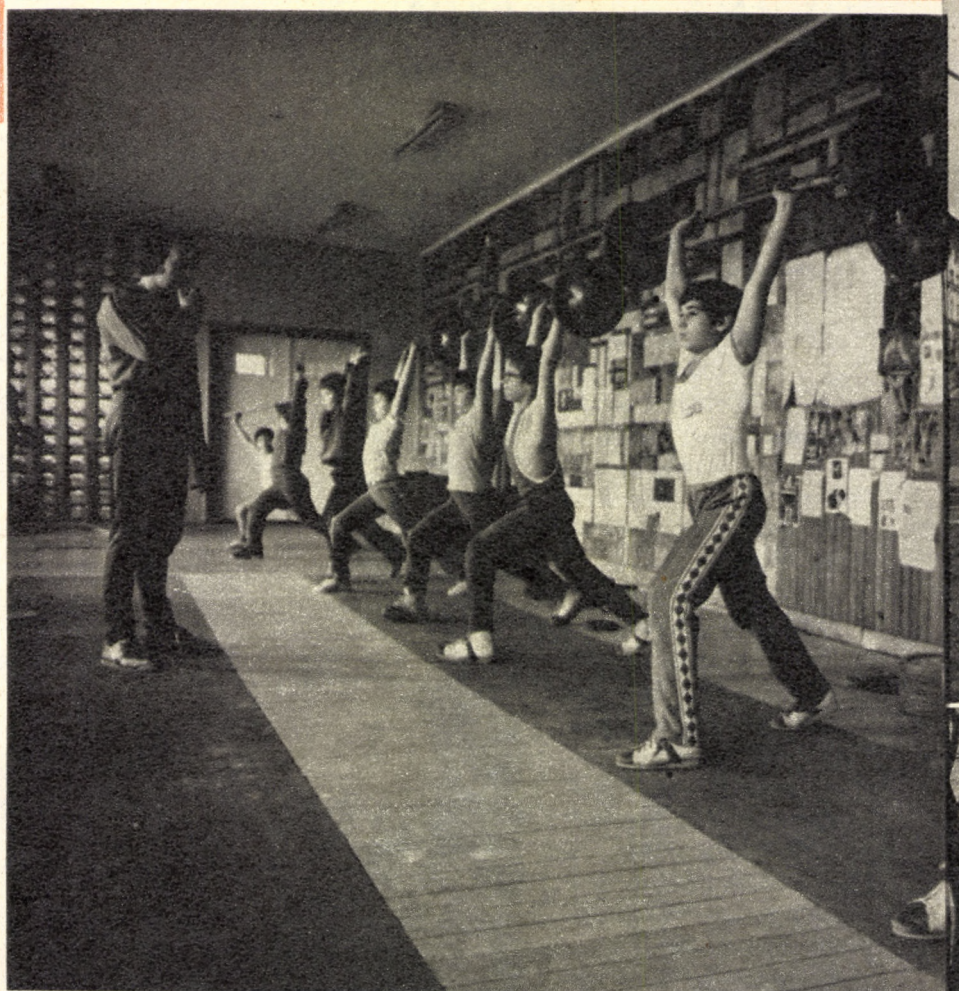
— Nálunk, a KSI-ben tudomásom sze-
rint nem alkalmazzák, de másutt *van
rá példa, hogy már ezt a korosztályt is
bombázzák*. Itt is a gyerek az áldozat —
de legalábbis eszköz. Az edzést nem az ér-
deklis elsősorban, hogy mi lesz a gyerekekkel
— nem csak a dopping vonatkozásában,
hanem például a sérülések kockázatátasa-
ban —, mert *mindenáron* produkálnia kell.

— Elképzelhető vajon a közeli fordulat — jó
irányba? Hiszen a nemzetközi élsport is ellen-
tes irányba halad...

— A szabályozók számonkérésével, be-
tartásával igenis van rá remény. Ez azon-
ban nem lehet *csak* a sportvezetés gond-
ja, feladata... Én elválasztanám az éls-
sport területét a nemzet egészségügyétől.
Hogy hol van ez a választóvonal? — ponto-
san nem tudom, de valahol az ifjúsági-, és
a felnőtt korosztály tájékán (inkább az
utóbbihoz közel). A gyerekkorba pedig
egyáltalán nem szabadna átvinni az éls-
sport szemléjét. Egy kis gyerek pszichés
és fizikális egyensúlyát vétek megbontani.

— Mégis, a legtöbb sportágban igen korán el-
kezdik a speciális edzéseket.

— Ma már *túrheteritlen*, hogy a sporttu-
domány nem tud választ adni olyan kérdé-
sekre, hogy egy sportágat *mikor* kell elke-
zdeni? Ki lesz az, aki jó eredményre szá-
míthat? A kiválasztás ma *rablógazdálko-
dás*. Egyre korábbra tolnának el az idő-
pontok. Az igazi versenyzést csak sokkal

Magam is gyerek voltam, amolyan sportiskolás korú, vagy talán egy-két
évvél idősebb, amikor megalakult a KSI. Nem tudtuk pontosan mi is az,
csak azt: nagy dolog, ha valaki oda bekerül. Én egy kis csapatban kerget-
tem a labdát; mellettünk a sportiskolások edzettek. Nekünk jakó, agyon-
mosott szerelésünk volt, a felnőttektől levetett, szakadtas, szegényes, ne-
kik viszont élénk színű, szépen vasalt, mindig új. A külsőbeni különbség
persze ellentétet vezetett; mi nagyképűnek és természetesen tehetség-
telennek láttuk valamennyit. Azok is voltak. Utáltuk őket, s csak arra
vártunk, hogy egyszer összemérhessük tudásunkat, hogy bizonyíthas-
suk: *érünk mi is annyit, mint ők*. Egyszer aztán sor került az összecsa-
pásra. A sportiskolások előre lekötött edzőpartnere nem érkezett meg,
s ha ló nincs számár is jó alapon mi álltunk ki ellenük.

Ha most valaki egy szép népmesei fordu-
latra vár, akkor csalódnia fog. Ha jól em-
lékszem már húsz perc után egy hatost
kaptunk; kétségbeesetten rohángásztunk,
mint pók a falon, tehetetlen dühünkben
még fölrúgni sem tudtuk őket. Végül azt
hiszem vagy tizenötöt kaptunk és ráadás-
lag megtanultuk tisztelni is a sportiskoláso-
kat. Attól kezdve biztosan hittük, hogy
mások, többek nálunk. Csak azt nem értet-
tük, honnan és miként verbuválták össze
ezt a kiválasztott csapatot. Mert afelől már
egy pillanatnyi kétségünk sem volt, hogy
kiválasztottak.

— A sportban is létezik az elit fogalma,
még ha tagadjuk is — mondja Kocsis Mi-
hály nyugdíjas testnevelő tanár. — És le-
gyen akár felháborító, de bátran vállalom:

mi erre az elitre akartunk támaszkodni. Egy darabig talán sikerült is.

Kocsis Mihályt joggal nevezhetjük a sportiskolák „történelmi” alakjá-
nak, hisz hét évig igazgatta a KSI-t. Megalakulása után háromnegyed év-
vel neveztek ki, s nyugdíjba vonulásáig, 1971-ig látta el feladatát.

— Nem kellett volna még nyugdíjba mennem, de sok mindent nem bír-

később szabadna kezdeni. És másképp. Az ökölvívásban például egy 9–10 éves gyerek lényegében éppúgy boxol, mint egy felnőtt. Minden sportágban meg kellene találni a versengés korhoz illő formáit.

— Mit profitálna ebből az élsport?

— Kétségtelen, hogy ez elsősorban nemzeti, egészségügyi érdek, de a két szempont nem szükségszerűen kerül szembe egymással — ha mégis, akkor az élsport legyen a másodlagos.

— Igen ám, de ezzel halványulnának a klubszínek.

— Lehetnének átmeneti megoldások. Például a kiemelt egyesületek is foglalkoztathatnák az ifjúságot vagy a gyerekeket. A lényeg: a gyerekeket ki kell kapcsolni a korosztályukban ma uralkodó élsport-szemléletű eredményhajszából. Az élsport is jobban járna, ha utánpótlását a tömeges versenyzetetésből kapná. A szakemberek nagy része mostanság elsősorban nem nevelni akar, hanem készen kapott, versenyzőkkel szeretne foglalkozni, „rabolni” akar a másiktól. Ám, ha keveset nevelünk, egy idő után nincs mit rabolni.

— El tudná képzelni, hogy az élsport klubja tisztességesen megfizetné a nevelőegyesület költségeit?

— Neveltetési költségterítés címén már az idén is fizetnek a klubok 20–30 ezer forintot, a gyerekek minőségétől függően. Persze, ez az összeg inkább csak szimbolikus, közel sem fedezi a neveltetés valódi költségeit. A működésünkhöz szükséges pénzt mi is az államtól kapjuk.

tam már elviselni — mondja kissé rezignáltan. — Tudja, a KSI alapvetően azért született, hogy módszereket dolgozzon ki, olyan központ legyen, ahol úgy valósul meg a magas színvonalú gyereksport, hogy közben a srácok a tanulásban sem maradnak el. Magas és szigorú erkölcsi normák szerint dolgoztunk; ezek betartását mindenkitől megköveteltük. A torzulások akkor következtek be, amikor már kiemelkedő klasszisaink voltak, s illegális juttatásokat kaptak. Nem mondom: kapjon pénzt az a gyerek, ám legfeljebb azt a hat-nyolcszáz forintot, ami megillelte, nem pedig tízezreket... Bennünket egyébként annak idején úgy indítottak útnak, hogy nekünk nem az eredményeket kell hajhásznunk, de aztán csendesen hozzátették: azért azt nagyon nem bánnák, ha lennének...

Lettek is. Néhány sportágban egészen kimagaslóak. Olyannyira, hogy a kimutatásokban, a különböző pontszámításokban a KSI ugrott az élre, megelőzve a nagy egyesületeket. Ez pedig sértődésekket, vádaskodásokhoz vezetett. Röviden: a KSI-re nem, mint módszertani központra, követendő példára, hanem, mint riválisra néztek. A megoldás? Akkoriban kivették a KSI-t a kimutatásokból. Rögton nem előzött meg senkit.

— Nem hiszem, hogy forradalmi újításokat vezetünk volna be — így Kocsis Mihály. — Egyszerűen csak jó szakembereket, pedagógusokat foglalkoztattunk. Másutt sajnos az a gyakorlat, hogy az utánpótláshoz a salakja kerül; kiöregedett élsportolók, akikkel nem tudnak mit kezdeni. Odatették őket a gyerekek mellé, azt gondolván: így letudták a gondot. Pedig — és ezt nem én találtam ki — pont a legkisebbekhez kellene a legjobb erők. Am nem elegendő érteni a szakmához, a sporthoz, a hangsúly alapvetően a pedagógiai érzéken van. Szerintem ott csúsznak félre a dolgaink, amikor ez már háttérbe szorul, az eredményesség érdekében földadjuk az elveinket. Mert lehet ugyan pillanatnyi haszna az engedékenységnek, de hosszú távon biztos hogy megbosszulja magát. Ahhoz pedig, hogy egészséges gondolkodású gyerekeket neveljünk, lelkiileg gazdag szakemberek kellene.

Hogy hol tart ma ez ügyben a magyar sport — erre már nem válaszolt Kocsis Mihály. Van ugyan véleménye, de csak így távolról, nyugdíjasként. Azt pedig nem meri nyomtatásban adni...

Németh Péter

— Ha az ár szimbolikus, akkor az értékülönbötet valaki zsebre teszi — mondjuk az „eladósorba” került versenyző...

— Így van, lakás, magas fizetés formájában. Ez a realitás, el kell fogadni, de a gyerekeket akkor sem szabad túl korán bevinni az „üzletbe”. Nem értek egyet azal, hogy tizenhét évesnél fiatalabb gyerekeknek pénzt adunk azért, mert sportolnak. A kalóriapénz, a felkészülési juttatás — sportágtól függően — lehet 300–600 vagy akár ezer forint is. Az iskoláztatásuk, az étkeztetésük legyen ingyenes. Legyen magasabb szintű az orvosi ellátásuk. Jelenleg ugyanis a sportoló gyerekek — a rutinszerű sportorvosi vizsgálatokat leszámítva — épp ugyanazt az ellátást kapják, mint a nem sportoló iskolások.

— Ön hogyan teremtené meg a tömegsport feltételeit?

— Családi sportolási lehetőségeket teremtenék, pár forint fejében igénybevehető szolgáltatást biztosítanék. Az állam dotálja úgy a tömegsportot, hogy létesítményeket hoz létre, ezt követően azonban vegye figyelembe azt is, hogy milyen a bevételük, aminek javát esetleg a szintén ott lévő szórakozási vagy hobbi lehetőségek adják.

— Ez komoly befektetéseket igényelne... Aligha van erre pénzünk.

— Ezt vitatom. Egyrészt: nagyon sok helyen a már meglévő létesítmények is alkalmasak lennének rá, másrészt a sportra ma is elmegy igen sok pénz, amit ésszerűen fel lehetne használni. Például: teljesen indokolatlan és fölösleges, hogy sportállásokkal tartunk el középszertű, nemzetközi teljesítményre alkalmatlan versenyzőket, csak azért, mert az egyesületnek pontot szereznek. Sőt, ez a lehetőség már önmagában is károsan hat vissza a teljesítményre. Továbbá az adminisztrációs létszámot leépíteném egyötödére. Viszont mindenki számára igénybevehető lehetőséget biztosítanék: azt, hogy aki akar, fillérékért tudjon sporteszközöket kölcsönözni, le tudjon zuhanyozni. El kellene érni, hogy a sporteszközök hozzáférhetőek legyenek. Tárthatatlan, hogy egy súlyzó — pár kilós vasdarab — nyolcszáz forintba kerüljön, de egy közönséges futballabdáért is sokallom a hat-nyolcszáz forintot. Ma nálunk olyan a sporteszközök haszonkulcsa, hogy azok gyakorlatilag hozzáférhetetlenek a tömegek számára. De nem is lehet kapni...

— Szigorúan fogalmaz...

— Hát hogyne! Elszakadt egymástól a tömeges testkultúra és az élsport. Nem épülnek egymásra, szinte csak adminisztratív kapocs köti őket össze és ezt nem merjük bevallani magunknak. Pedig itt gyökeres változásokra van szükség. Ezt nehezen tudjuk vállalni, elsősorban azért, mert íróasztalok és jól beásott egzisztenciák megmozgatásáról lenne szó — de válnunk kell. Így van ez az országban más területeken is — de már elegendő tapasztalatot szereztünk arra, hogy nem lehetetlen a változtatás. Ne legyen a sportban sem másképp. Ésszerűen, okosan, bátran hozzá kellene nyúlnunk elintézendő ügyeinkhez.

Szerdahelyi Szabolcs

KIRABOLT UTÁNPÓTLÁS?

Jó, haladó, elavult?

Hajlamosak vagyunk rá, hogy sportiskolákról beszéljünk. Sportiskolákról, holott ezen intézményből ma már csak mutatóba akad néhány. Az egyesületekben kijavítanak: ők a kevésbé jó hangzású, de bizonyára szakszerűbb „sportiskolai módszerű utánpótlás-nevelés” kifejezést használják. Azt is elmagyarázzák, hogy a névváltoztatás nem pusztán szófacsarás. Az egyesületi sportiskolák a klubtól elkülönítve dolgoztak, saját költségvetésük, szertáruk, felszerelésük stb. volt. Így ment ez 1963-tól, az első kísérletektől egészen 1981-ig. Az akkori OTSH-utasítás értelmében az utánpótlás-nevelésnek szervezetenként is a sportegyesületekhez kell tartoznia, a szakosztályok munkájának része; az egész tevékenységért a szakosztály vezetője a felelős.

A korábbi módszert éveken keresztül *jónak, haladónak* tartották, aztán *egyszeriben elavult* lett. A mostani irányítók nyilván nem akarják kritizálni az előző metódus ki-találóját, és mintha csak összebeszéltek volna, így vála-szolnák a változás okait tudakolónak: „*az élet is változik, ezen a területen is módosítások válnak szükségessé*”. Mivel az élet változásainak rejtelmeibe belebonyolódni nem fel-adatunk, fogadjuk el *Barbacsy Imrének*, az OTSH utánpótlás-nevelési osztálya vezetőjének logikus szavait:

— Megszűnt az egymásra mutogatás, mivel a fiatalok és a felnőttek egy szakosztályba tartoznak. Korábban gyakor-ta megesett, hogy a sportiskolát okolták a rossz „gyerek-ananyagért”, az iskola pedig visszadobta a labdát.

Az osztönzési rendszer a mostaninál inkább erőltette, hogy a gyerekek még sportiskolás korukban hozzanak eredményeket; bár ezen a téren ma sincs minden teljesen rendben.

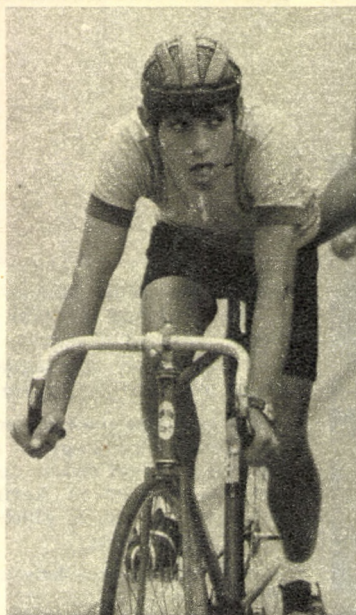
Mindenesetre 1981-ben megjelent az OTSH-utasítás „a sportegyesületi utánpótlás nevelésében a sportiskolai mód-szerek alkalmazásáról”. Az A és B kategóriás szakosztá-lyokban *kötelezően*; továbbá, ha a feltételek megvannak hozzá, a C és D kategóriás szakosztályokban is sportiskolai módszerekkel kell nevelni az utánpótlást. Ennek lényege: a gyerekeket főként az együttműködő testnevelési iskolák tanulói közül vegyék fel; az oktatást évfolyamcsoportos rendszerben szervezzék meg; a képzést az OTSH által meghatározott sportiskolai módszerek, tantervek alapján folytassák.

Az országban ma mintegy *hatvanezer gyereket* képeznek sportiskolában vagy sportiskolai módszerek szerint. Sport-iskolában *egyre kevesebbet*: a nagyok közül a módszer-tani központként is funkcionáló KSI mellett már csak a debreceni és a velencei-tavi, valamint a jövő modellje-ként emlegetett pécsi működik. A városi sportiskolák tanácsi irányítás alatt állnak, létrehozásukról vagy meg-szüntetésükről az OTSH legfeljebb tudomást *vehet*. És természetesen véleményt *mondhat*.

— A városi sportiskolák létrehozása — így Barbacsy Imre — ott célszerű, ahol központi bázissal több sport-egyesület számára tudnak utánpótlást nevelni, legalább hat-hét sportágban, hogy választási lehetőségük legyen a gyerekeknek. A végzős fiatalokat előzetes megállapodás alapján irányítják a kijelölt sportegyesületekbe, a gyere-kek adottságainak és a klub igényeinek megfelelően. Vol-tak olyan helyek, ahol — talán a divathullámot követve — nem kellően átgondolt döntések eredményeként alakultak sportiskolák.

Ezekből az élsport nem sokat profitált. Ha pedig a fel-felé áramlás nincs biztosítva, és a fiatalok esetleg 18 éve-sen abbahagyják a versenyzést, a *sportiskola — akár „módszerű”, akár valóban az —, nem érte el célját.*

I. Z.

Minta, értékelés nélkül

TÁSI. Mindenki csak így, rövidítve használja a nevet, ami nem takar más, mint egy pécsi iskolát. Másfél évvel ezelőtt, 1982. augusztus 1-vel indult a kísérlet, amelynek eredménye, hogy létrehozták az általános iskolai testnevelési osztályokat és a Városi Sportiskolát összevontan működtető alsófokú tanintézetet, a Testnevelési Általános és Sportiskolát, népszerűbben a TÁSI-t.

— Az iskola egyik fő feladata az intézményes tehetséggutató és -gondozás, vagyis a rátermett, tehetséges gyermekek kiválasztása, fejlesztése — körvonalazza a célokat *Feny-*

ves Alajos, a TÁSI igazgatója. — Ehhez hasonló iskola sehol nincs az országban. A kísérletre hat-éves időtartamú megbízást kaptunk. Most, másfél esztendő után még korai lenne kategorikusan csak jót vagy rosszat mondani róla, mindezenre az első tapasztalatok kedvezőek, az ott tanulók és szüleik véleménye jó (a kísérleti osztályokba járók tantárgyi átlaga például jobb társaikénál). Ed-dig úgy tűnik, az intézmény által kitűzött célok helyesek, ezt a részeredmény is igazolja. S ami sokat jelent: a TÁSI-ban folyó kísérleti munka másutt is nagy érdeklődést kelt,

Változatlan változás

A Szolnok megyei Tanács végrehajtó bizottságának határozata alapján a megye négy városában megszűnt a sportiskola. Mező-túron érdeklődünk, mivel is járt az átszervezés.

— Országszerte csökken a sportiskolák száma — mondja Kovács István városi sportfelügyelő —, ma már csak nyolc van belőlük Magyarországon. Az átszervezés mindenütt azt célozza, hogy a gyerekek jobban be tudjanak illeszkedni, kötődjenek a szakosztályukhoz, a váltás ne okozzon törést a pályafutásuk-ban. Korábban, az elkülönülés következtében egy olyan szem-lélet kezdett kialakulni az egyesületekben, hogy a sportiskola nevelje csak az utánpótlást, aztán majd átveszik a kész ver-senyzőket.

De mi változott Mezőtúron? Erre Kovács István így válaszol: — A mi esetünkben megmaradt a korábbi tematika, a képzési rendszer, csak éppen a név változott meg. Az átszervezés nyolc edzőt érintett, de hátrányos helyzetbe egyikük sem került. Az atlétákat a Mezőtúri Atlétikai Futball Club, a MAFC vette át, a labdarúgókat a Honvéd Szabó Lajos SE, természetesen az edzőkkel együtt. A sportiskola igazgatója módszertani előadó lett a MAFC-nál, és most már csak az atlétákkal foglalkozik.

A sportiskola korábban négyszázezer forint támogatást kapott, ez az összeg továbbra is a két klub rendelkezésére áll, azzal a megkötéssel, hogy csak a két említett szakosztályban használható fel, szigorúan az utánpótlás nevelésére. Az atléták 247 ezer forintja nem elhanyagolható összeg, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy három-három férfi és női csapatot foglalkoztató kézilabda-szakosztály mindössze 96 ezerből gazdálkodik.

A város sportját felügyelő Molnár Ernő tanácselnök-helyettes és Kovács István javasolja: folytassuk a beszélgetést a sport-telepen. Valóban joggal lehetnek büszkéek a jórészt társadalmi munkában épült létesítményre; manapság amolyan kirakatsze-

több vidéki nagyváros sportszakigazgatása mellett többek között az OTSH Testnevelési és Tudományos Intézete, a TF Kutató Intézete, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottsága és a KSI is figyelemmel kíséri próbálkozásunkat.

A TÁSI-ban hatvanöt pedagógus tanítja a körülbelül ezer kisdíákot. A tanárok dolga nem könnyű, hiszen az iskola kettős funkciója (oktatás, utánpótlás-nevelés) miatt felelősségük nagyobb, órarendjük egész napra széthúzódik: az edzőkkel való kapcsolattartás, az edzések, versenyek látogatása is többletterhelést jelent számukra. A szaktanároknak a szokásosnál alaposabban kell megszervezni a tanórát, hogy a

keves szabad idő miatt az otthoni felkészülést megkönnyítsék. Amellett a sportoló tanulók eleve több figyelmet igényelnek, ez is a pedagógusok munkáját növeli. A gyengébben tanulóknak korrepetálásra kell járniuk, ezért a szülők nem fizetnek, a munkát a tanárok ingyen végzik.) Mégis, a hatvanöt, közismereti tárgyat oktató tanár támogatja az elképzelést, habár munkaidejük megnyúlt, mivel egész napos itt a foglalkoztatás.

Az oktató-nevelő munkához szükséges eszközökből a TÁSI a közepesnél jobban van ellátva. Ingyenesen állnak rendelkezésükre az együttműködő egyesületek létesítményei, térítés nélkül használhat-

ják a Városi Sportszarnokot és Pécs alsófokú oktatási intézményeinek tornatermeit. Ami a klubokkal való kapcsolatukat illeti: a kezdeti idegenkedés óta javult a viszonyuk a PMSC-vel, a PVSK-val és az Universitas PEAC-cal (ezzel a három sportegyesülettel együttműködési megállapodásuk van).

Az iskolavezetés a kísérleti program végrehajtásában partnereként számít a tanulókra és a szülőkre. A családi otthonnal való kapcsolat igen fontos, már csak azért is, mert a tanintézet bizonyos fokig ütközőpont a szülő és az edző között.

A TÁSI 10 sportágban (atlétika, birkózás, kajakkenu, férfi és női torna, úszás, vívás, kerékpár, kézilabda, kosárlabda, labdarúgás) kutatja-neveli az utánpótlást, a PMSC-nek nyolc, a PVSK-nak és az U. PEAC-nak egy-egy sportágban. Az iskolát fel-

adatai ellátásában 13 főállású és 27 mellékfoglalkozású edző segíti.

Az 5–6. osztályokban általános testnevelési képzés folyik, ami a 7–8.-ban mind jobban átterelődik a sportági felkészítésre. Valamennyi tanulóról külön dosszié készül, tele számítógépes adatokkal. Olyanokkal, amelyekhez hasonlóval a magyar sportmunkalomban másutt nem rendelkeznek. A komputeres adatfeldolgozás végigkíséri a gyermekeket a beiskolázástól a végzésig. A kísérleti 5. osztályok beiskolázási területe egész Pécsre kiterjed, a kiválasztásnál elsősorban a testnevelési osztályokat működtető tanintézetekre támaszkodnak.

— A kezdeményezés jelentős — így vélekedik Sági Sándor, a Baranya megyei TSH elnökhelyettese. — Az Elv, aminek gyakorlati megvalósítására létrehozták a TÁSI-t, jó: sokoldalú általános képzéssel megalapozni a későbbi nagy eredményekhez szükséges edzőmunkát. Ehhez keresi az utat a TÁSI. Tudományos igényű összegeztést csak 1988. július 1. után, a kísérlet befejeztével lehet adni. Annyi azonban már most is biztos, hogy van jövője az ilyen művelődési egységnek. Remélhetően ezt a későbbi sporteredmények is igazolják majd.

Horváth László

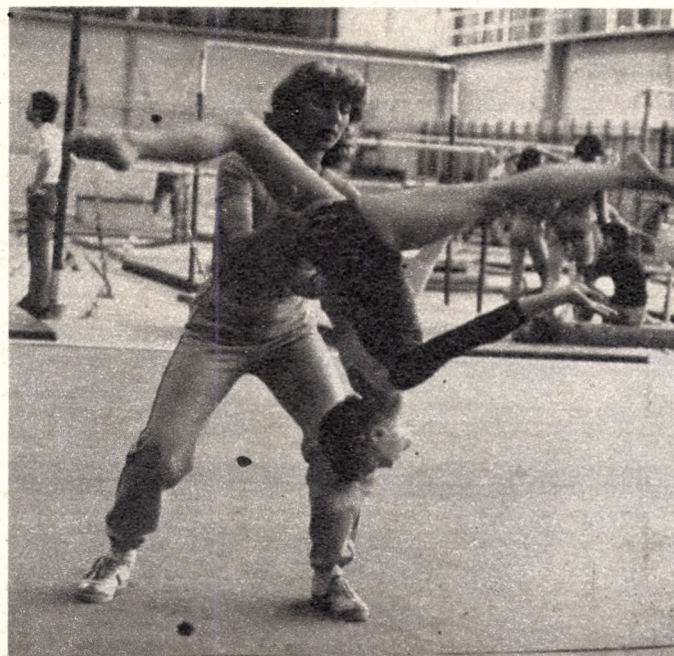
repet is betölt, gyakran kalauzolnak oda külföldi vendégeket. Labdarúgó- és tenispályák, futópálya, valamint minden teremsportra alkalmas csarnok tartozik a komplexumhoz. És ami törvényszerű a szempontjából lényeges: a létesítmény a városé, a helyi egyesületek egyike sem fizet bérleti díjat a használatért. A fenntartási költségek évi kétfélmillióra rúgnak, ez az összeg is a várost terheli. Ráadásul a sportiskola egyes felszereléseit sem kerültek át a tanácstól a klubokhoz, vagyis a javítási, fenntartási költségek egy részét továbbra is a város állja.

Igy hát egyre kevésbé érthető, miért volt szükség a cégtábla átfestésére. A városban a két szakosztálynak még csak konkurrensse sem volt, a labdarúgók a Honvédban, az atléták a MAFC-ban folytathatták sportpályafutásukat. Vajon, ha nem jön a megyei utasítás, akkor is sor került volna az átszervezésre? A kérdés. Mérai Istvánnának, a Teleki Blanka Gimnázium testnevelő-tanárnak, a sportiskola volt igazgatójának szól.

— Nem hiszem. A sportiskolai képzés 1976-ban indult, az akkor elsőosztályos gyerekek most járnak hetedikbe. Úgy érzem, bevált a rendszer, kezdtek jönni az eredmények, több tehetséges atlétát adtak a megyének, a képzési módszerek is kikristályosodtak. A fiatalok továbbadása folyamatos volt, a legtehetségesebb atlétákat a MAFC főfoglalkozású edzője is oktatta, a negyedikeseket a sportiskolai tanárok kísérték figyelemmel.

A három mezőtűri egyesületben tíz szakosztály működik. Sportiskolai képzésre anyagi lehetőségek híján csak két sportágban vállalkoztak. A labdarúgócsapatot szeretnék helyi játékosokkal megerősíteni, mivel az együttesben jelenleg csak öt mezőtűri játszik. Az atlétika egyrészt alapsportág, másrészt voltak már hagyományai a városban. A sportiskola bázisát jelentő testnevelési iskola népszerűségét jelzi, hogy tavaly 86 gyereket akartak beírni, közülük 34-et vettek föl. Csakhogy: a fiúknak két sportág között kellett dönteniük, a lányoknak pedig még választási lehetőségük sem volt, hiszen ők focizni nem mehetnek.

L. Z.

KIRABOLT UTÁNPÓTLÁS?

Népszerűen, de bajban...

Azt hiszem, csalódást okoztam Baráth Bélának, a Ferencváros utánpótlás-nevelési szakvezetőjének. Először ugyanis ő kérdezett: *miért éppen az FTC nevelési módszereire vagyok kíváncsi?* Arra számított, hogy az eredményeik vittek ki az Üllői útra. Ez a várakozása is indokolt lett volna, hiszen az olimpiai pontok alapján felállított egyesületi rangsorban 1979. óta a második helynél hátrább nem végzett az FTC utánpótlása. Arra különösen büszkék a vezetők, hogy a sportolók által tavaly megszerzett 891 pontból 637-et szállítottak 18 éven aluliak. És ezzel már benne is vagyunk a téma sűrűjében. Vajon nem vezet-e *rablógazdálkodáshoz*, ahogy a KSI igazgatója is fogalmazott, hogy a gyerekek is az olimpiai pontokat vadásszák?

— *De igen* — válaszol, megerősítve a KSI vezetőjének szavait Baráth Béla —, az olimpiai pontok hajhászása káros. Ebben a harcban nálunk is sok gyereket elvész a csatamezőn. De mi még viszonylag szerencsés helyzetben vagyunk. Képzelnél el egy kisebb klubot, amelyeknek törvényszerűen kevesebb sportoló közül kell válogatnia. Ott egy-egy igazán tehetséges gyereknek — már elnézést a kifejezésért — *a belét is kihajtják*.

— Ezek szerint igaz a feltételezésem: Önök jobban állnak, mint az átlag. Milyen kínálatból válogathatnak?

— Létszámgondjaink nincsenek — mondja Kende György, a klub szakmai elnökhelyettese. — Az 1700 ferencvárosi sportoló közül csupán 257 a felnőtt, a többiek utánpótláskorúak. És ebben a számban az előkészítő csoportokba járók még nem is szerepelnek. Sem a létesítményhelyzetünk, sem a költségvetésünk nem teszi lehetővé, hogy minden jelentkezőt felvegyünk, és azt sem, hogy minden gyereket megtartsunk. A bázist főként a IX. kerületi, valamint a XVIII. és XX. kerületi iskolák egy része alkotja. Hét testnevelési és 15 normál általános iskolával van együttműködési megállapodásunk, ám hozzánk máshonnan és Budapest egész területéről jönnek — ennyit számít a Ferencváros népszerűsége. A *válogatás jelenleg nem teljesen megoldott*, a kiválasztás a szakosztályok feladata. Szeptembertől *változtatunk*, egységes felvételin vesznek részt a gyerekek, és a képességeiknek leginkább megfelelő sportágat javasoljuk nekik. Mivel csak nyolcszáz általános iskolás korút tudunk foglalkoztatni: folyamatos a rostálás, a gyengébbeket továbbadjuk a kisebb egyesületeknek.

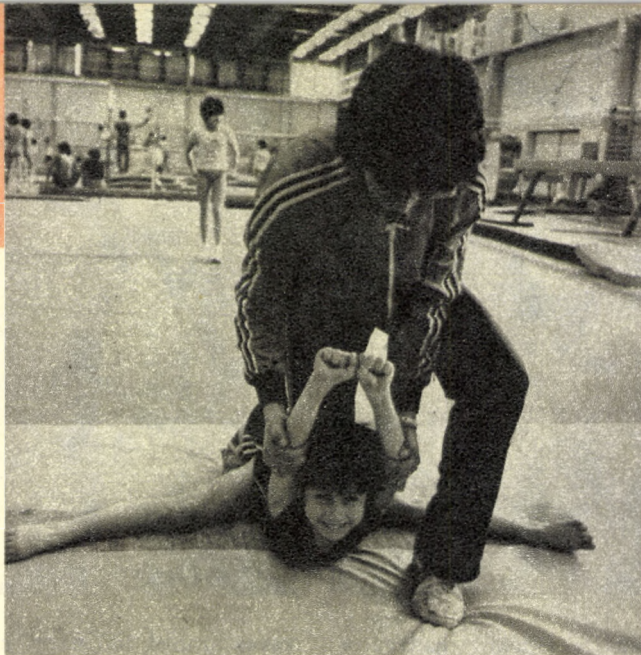
— *Vagyis egyetértene Szemerédi Lászlónak azzal a megállapítással, hogy a kiemelt egyesületeknek profikat kell nevelniük?*

— *Élsportolókat kell nevelnünk, akár tetszik, akár nem.*

— *Azt hallottam egy edzőtől, hogy nálunk túl korán kezdődik a szakosodás, a különböző sportágakat képviselő edzők szinte egymás elől halásszák el a tehetségesnek mutakozó gyerekeket.*

Baráth Béla zéttárja a karját. A gesztus azt mondja: *mi mást lehetne tenni?*

— Az OTSH útmutatása értelmében az alapképzést tíz-tizenkét éves korban kell elkezdni, előkészítő csoportok a hat-tíz évesek közül tervezhetők. Néhány specifikus

sportágtól eltekintve erre semmi szükség sincs. Az lenne a megoldás, ha a testnevelés órák lennének olyanok, hogy a gyerekek megkaphatnák a szükséges alapokat. A szakmai munkát nem érdemes ilyen korán megkezdeni: az idő előtt felvett fiatal sportoló csak helyet foglal, szakembert von el a többiekől.

— *A klub anyagi lehetőségei évről évre csökkennek, tavaly több szakosztályt kellett megszüntetniük. Az egyre fogyó pénz befolyásolja-e az utánpótlás-nevelés szakmai munkáját?*

— Az utánpótlás versenyztetésénél is a gazdaságosságot kell figyelembe vennünk — válaszolt Kende György. — A pontot hozó versenyeket, illetve az azokra történő felkészülést tekintjük kiemelt feladatnak, vagyis, *csak a legszükségesebb viadalokon tudunk részt venni*. Az OTSH szerint szükség van a sportiskolai módszerű képzésre. *Ebben az évben még fenn tudjuk tartani, de hogy jövőre is menni fog-e, abban már nem vagyok biztos.*

— Esetleg — folytatja Baráth Béla — *kénytelenek leszünk a 9–11 éveseket az iskolában hagyni. Az élvonalat nem lehet „lefejezni”, csak az utánpótlásfőz nyúlhatunk hozzá. Számoljon csak utána: tíz-tizenöt edző foglalkozik előkészítő csoportokkal, felszabadulna a bérük, a felszerelések, másra lehetne fordítani a terembérleti díjakat — mindez százezrekre rúg. A testnevelés tagozatos iskolákra is költünk évi 300 ezret, lehet, hogy ezt az összeget is csökkentenünk kell.*

— *A felnőtt versenyzők és az utánpótlás ugyanabba a szakosztályba tartoznak, a szakosztály vezetője felel a tevékenységükért. A költségvetést mégis elkülönítve kell kezelni. Miért?*

— Ennek az intézkedésnek az volt az oka, hogy az élsport nem egyszer féltelte az utánpótlás lehetőségeit, elnyelte a gyerekek pénzét. De: ha megnézzük a Ferencváros költségvetését, láthatjuk, hogy a 23 millióból 9,5-et ad az OTSH, mindenképpen hozzá kell pótolni. Hiába van elkülönítve a pénz, higgye el, ezeknek az anyagi eszközöknek a felhasználása a sportvezető tisztességén múlik.

— *Milyen terhek hárulnak a szülőkre?*

— Sportága válogatja. A jégkorong meglehetősen költséges, ott az átlagnál lényegesen több; a kerékpárosok is saját biciklin kezdik az edzéseket, és ahogy fejlődnek, úgy kapnak jobb és jobb kerékpárokat. Mi nem tudunk mindent saját erőből megvalósítani. Ehhez nagyon olcsók vagyunk: havi 20 forintos tagdíjat szedünk be, miközben a különböző GMK szervezésű tanfolyamokon három-négy-százat is elkernek.

— *A rendelkezések értelmében a sportegyesületek lehetőséget kaptak arra, hogy az átigazolt saját nevelésű játékosukért nevelési költségterítést kérjenek.*

— Mi utánpótlásszinten is csak minőségi sportolókat igazolhatunk át, illetve olyan vidéki gyerekeket, akik Budapesten folytatják tanulmányaikat. Az oldalági átigazolások esetében 10–20 ezer forintot fizetünk. A KSI-ből például vízilabdázókat igazoltunk, és a sportiskola benyújtotta a számlát: a három játékosért 75 ezer forintot kért.

Lépesfalvi Zoltán

N
Ami
NDF
vers
fel
kára
hinr
szó.
kijö
volt
újab
csak
tiká
spor
sejt
rek
rú
dom
foly
san
leny
világ
hogy
ami
és a
illet
új d
El
NDF
tölt
akk
fant
szere
Sz
mag
het
gyar
geke
gozt
zajll
ban
Di
ism
csol
aláb
kés
az u
kor
vár
tam
rend
uszo
dél
reke
hoz
Csa
bic
ged
rült
kor
he
dák
veh
sitr
S
vár
tem
az c

NDK-beli titoktudók?

kor sok évvel ezelőtt az NDK sportolói egy nagy világszűletkezésként egymás után álltak a dobogó legmagasabb fokára, hajlamosak voltunk azt hinni, hogy véletlenül van az. Mondogattuk akkortájt: az ellenfél stb. Aztán az újabb NDK-világcsússzületkezések után, atlétikában és még egy sor más sportágban. Valamiféle titkot tartunk az NDK-beli sikermögött, csodaszert, újszerű felkészítési módszert, tudományos alaposságot és még titokról szó sincs. Illetve a tudományos alaposságot a felkészítési módszereket, valóban történt néhány

őször 1962-ben jártam az NDK-ban, jó másfél hónapot tölttem az országban. Már feltűnt, hogy milyen asztikusan olcsók a sport-

ép, szép mondogattam a titkokban, de tényleg: mi lehet a titka mindennek? Hogy válogatják ki a tehetséget, milyen módszerrel dolgoznak az egyesületek, hogyan alakul az élet egy sportiskolában? Hamar rájöttem.

ezre — mint ez talán közértes — az úszók és a korcsolyázók paradicsoma, leggyakrabban innen kerülnek ki a világ hírességei. Sok úszó, a sportpálya, s mielőtt két évre sorsom ehhez a klubhoz kötött, úgy gondoltam: családommal együtt rendszeresen járunk majd a medencébe. A második héten után két óra tájban felkezdtek, irány a lakásunk legközelebbi medence. A medence ért: benn vígan ültek, de minket nem engedtek az ajtón túlra. Kiderült, hogy „privátoknak” csak a reggel vagy késő este lehet bejutni, napközben az óvodások, iskolák és egyesületek érkezik csak igénybe a létesítményt.

zóra, ez az a híres úszóklubos!? Némileg megenyhültem, amikor pár nap múlva a klub vezető néni közölte: egy héten

kétszer megy a csoport az úszóudvarba, mindenkinek kötelező. Várja a papák jelentkezését, olyanokét, akik ráérnek kocsival úszásoktatásra szállítani a csemetéket. Én is ráálltam. Igaz, a lányomból nem lett kiválasztott, nem emelték ki, de megtanult úszni.

Hosszú az út, amíg valaki eljut egy-egy nagy hazai sportesemény döntőjébe, netalán a nemzetközi porondra. A kiválasztás az iskolákban történik, mégpedig a legalsó osztályokban. A testnevelésórákon látottak alapján a pedagógus jelzi a sportiskoláknak vagy az egyesületeknek, ha tehetségre bukkan. (Persze ez nem zárja ki azt, hogy a sportágak szakemberei ne járnak az országot, kutatva az utánpótlást.) A nebulók először tesztelést töltenek ki, majd gyakorlati próbatételre is sor kerül. Akiben látnak fantáziát, az speciális sportiskolába kerül (Kinder und Jugendsportschule). Ezekből akad bőven, megyénként legalább egy. Szerencsés az a kisdiák, aki a megyeszékhelyen lakik, neki nem kell kollégiumban lakni; a falusi gyerekek azonban az év nagy részét távol töltik a szülői háztól, kollégisták lesznek. A sportiskolák magas fokú szervezethez tartoznak, akárhányan is vannak, mindenki testre szabott programot kap. Tévedés azt hinni, hogy mindent az edzés és a versenyek alá rendelnek. A tanulás legalább

olyan fontos, mint a méterek vagy a tizedmásodpercek.

Az NDK sportolói pályafutásuk befejeztével sem maradnak kenyér nélkül. Valamennyien civil szakmát is tanulnak, sokan egyetemre, főiskolára járnak és ebben semmiféle kedvezményt nem élveznek, legfeljebb a vizsgaidőszak módosulhat. A követelmény azonban azonos. Ilyen módon a 20–25 éves „veterán” könnyen átalálhat a civil életre, nem kell butikkal, vagy kreált állással jutalmazni egykori eredményeit — mint nálunk.

Nem szeretjük a kötelező kifejezést, könnyen ráfogjuk: csorbát szenved a személyiség, ha valamit ráerőltetnek. Nos, az NDK-ban nem veszik zokon, hogy például az úszás kötelező tárgya az iskolákban, és meg is lehet bukni belőle... Ennek a szülői toleranciának nyilván az lehet az oka, hogy az egész ország sportol; az iskoláskorúak 90 százaléka valamelyik klub tagja, így aztán nem csoda, hogy a testnevelés szintén kötelező érettségi tantárgy.

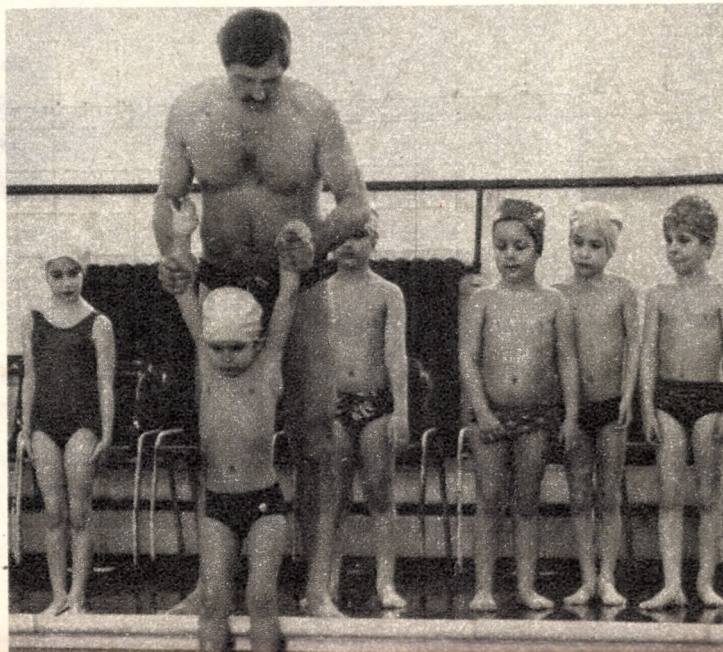
Sok mendemonda kering arról, hogy a tehetséges gyerekeket kiragadják a szülői ház melegéből és spártai körülmények között faragnak belőle élsportolót valamilyen eldugott, titokzatos sportintézményben. Mint minden pletykának, ennek is van alapja. A tehetségesebből valóban igyekeznek élsportolót nevelni, ha abba a szülők is beleegyez-

nek és a gyerek sem tiltakozik.

Hadd hívjam segítségül a számokat, igazolni akarván: a tömegsport az igazi és egyedüli titka az NDK sportsikereinek. A különböző korcsoportokba tartozó diákok közül több mint 1,7 millió tagja van az iskolai sportköröknek vagy a Német Torna és Sportszövetségnek. Ezek a tanulók a gyermek- és ifjúsági spartakiád küzdelmeiben mérik össze erejüket. A későbbi olimpiákon közül csaknem valamennyi a spartakiádmozgásban aratta első sportsikereit. 1980-ban, a moszkvai olimpia évében a gyermek- és ifjúsági spartakiád járási szintű selejtezőin csaknem egymillióan vettek részt. De idézhetnék ilyen vetélkedőket is: „a legerősebb NDK-beli szakmunkástanuló és a legsportosabb NDK-beli lány kerestetik”. Sportjelvényt szerző versenyek, brigádok közti vetélkedők, kupa-küzdelmek, futótalálkozók és még sorolhatnánk azokat a versenyformákat, amelyek mind arra szolgálnak: megmozgatni a tömegeket és kiválasztani a legtehetségesebbeket.

Kóbor László

EGY TÉMA TOBB OLDALON – EGY TÉMA TOBB OLDALRÓL

Összeállította: NÉMETH PÉTER
Karikatúra: Korolovszky András
Fotók: Habik Csaba

Hosszú sorok álltak a Filatélia November 7. téri boltja előtt, amikor 1966—67-ben megjelentek a festménysorok, blokkok. Abban reménykedtek a sorban állók, hogy amit reggel, a nyitáskor megvesznek tíz forintért, az délutánra már ötvenet ér.

Legenda volt ez, vagy valóság? Ki tudta volna ezt akkor megmondani. A katalógusok ezt ígérték, a bélyeggyűjtők egyesületének tagtoborzó érveik között ez is szerepelt. Mindenestre tény, hogy akkoriban valóban jó ára volt a bélyegnek.

Ma, ha valaki a két évtized előtti gyűjteményét eladja (el tudná adni!), névérték mínusz húsz százalékot kapna (vélt) kincseiért. Ugyanez a helyzet az NSZK-ban, az USA-ban, a Vatikánban pedig mindössze a névérték negyven százalékát fizetik a modern bélyegért.

A ritkaságoknak, tévnyomatoknak még mindig töretlen az ázsíója. Csak hogy ezek valóban ritkák, s a ma Magyarországon nyilvántartott mintegy százhetvenezer gyűjtő túlnyomó többsége egyetlen ilyenekkel sem rendelkezik. A fiatellai értékek tehát a legendák és az álmok birodalmába tartoznak továbbra is.

— A modern bélyeg létrejöttében úttörő szerepe volt hazánknak — mondja *Bíró Imre*, a harmincöt esztendeje alakult Filatélia Bélyegkereskedelmi Vállalat igazgatója. — Az 1950-ben alapított vállalat fő célja, hogy megismertesse a magyar bélyeg külföldön, s tisztességgel kereskedjék a posta kiadványaival.

S, hogy mi volt a kezdet?

A szakemberek idejekorán felmérték, hogy világszerte az jellemzi a bélyeggyűjtőket, hogy korlátozott összeget szánnak (szánhatnak) albumaik gyarapítására. A másik, időben felismert igény, hogy az emberek a szép bélyeg felé fordulnak.

— A piaci tapasztalatok azt mutatják, hogy a motívumok gyűjtése van fellendülőben. Akkor csupán két témakör szerint csoportosítottak: vagy ország szerint keresték a bélyeget, vagy „légipostát” gyűjtöttek. Az angolok (ma is vezető bélyeghatalomnak számítanak) a királyi család arcképeit dolgozták fel először sorozatnak, blokknak. Ekkor jelentkeztünk mi a sportsorozatainkkal, aztán bélyegre kerültek a virágok, a házi állatok, madarak és erdei vadak.

— *Mi az értéke, rangja külföldön a magyar bélyegnek?*

— Konkrét példával élve: ha itthon megjelenik húsz forintért egy blokk, azt külföldön a nagykereskedők öt nyugatnémet márkáért vásárolják. Más: tavaly az Interparlamentáris Unió V. konferenciája alkalmából négyezer ajándékblokk került forgalomba. A bevétel: hétszáz ezer nyugatnémet márka.

A Filatélia tavalyi forgalma a következőképpen alakult: belföldön ötvenmillió forintnyi bélyeget forgalmaztak, külföldön kétszázmillió forintnak megfelelő valutáért adtak el.

Bélyegballada:

a legenda vége?

— *Hogyan sikerül felmérni, hogy egy-egy új sorozatnak, blokknak milyen lesz a fogadtatása?*

— Mi nem a leggazdagabbak számára kínáljuk a bélyeget, hanem a közepes jövedelműeknek. Negyvenkilenc országban háromszázötven kereskedelmi partnerünk van. Őket is tájékoztatjuk a kiadási tervekről, s állandó megrendelési blankettán juttatjuk el hozzánk igényeiket. Ennek alapján tájékozódunk, s döntünk a példányszámról. Természetesen soha nem feledkezünk meg a belföldi igé-

nyekről sem. A bélyeggyűjtők egyesülete közvetlenül a postától kapja százhetvenezer tagja részére az újdonságokat. Mi egy-egy kiadás alkalmával tíz esztendőre készletezünk.

— *Gyakori panasz, hogy önök nem vásárolják vissza a bélyegeket.*

— Való igaz. Mint mondtam, tartalékkészleteink vannak, tehát semmi sem indokolná, hogy fölvásároljunk.

— *Marad a megoldás, hogy a gyűjteményeket a kiskereskedelemben áron alul lehet csak értékesíteni?*

— Egyelőre igen. A MABEOSZ hozza forgalomba a gyűjtőknek szánt kiadványok túlnyomó többségét. A postának sem érné meg (rengeteg többlet adminisztrációval járna) a bélyegek visszavásárlása, még névérték minusz húsz százalékért sem.

— *Es a külföldön értékesített bélyegekkel is ez a helyzet?*

— Egy kivétellel igen. A kivétel pedig az úgynevezett *vágott* kivitelben készült sorok és blokkok, amelyek beválthatóságát tíz évre szavatoljuk.

— *Mennyi beváltható bélyeg kerül külföldre?*

— Ezerkilencszázötvennyolc óta minden megjelenő bélyegünket (sorozatot, blokkot egyaránt) *vágott* kivitelben is elkészítjük. A példányszám négyezer és húszezer között váltakozik. A MABEOSZ ebből ezerháromszáz—ezernégyszáz darabot kap.

Világjelenség, hogy meredeken zuhan a bélyeg értéke, csökken irántuk a kereslet. Az okok szerteágazóak. Felszínesen elintézhetnénk azzal, hogy a tévé, a videózás másfelé fordította az emberek figyelmét. Hazai viszonyaink között (s ezzel már egy lépéssel közelebb jutunk az igazsághoz) hivatkozhatunk arra, hogy a hatvanas évekbeli nagy fellendülés (a gyűjtésben) egyik oka az volt, hogy nőtt a fizetőképes kereslet, fellendült a bélyegkiadás, s jó üzletnek látszott ebbe fektetni a pénzt. Ma lakásra, autóra és igényes háztartási gépekre, szórakoztató elektronikára költhetjük jövedelmünket. De ez is csak rész-igazság. A nemzetközi viszonylatban ismert tény, hogy amióta magasak a bankkamatok, a spekulációs tőke kivonult a bélyegpiacról. Az is tény, hogy a gazdasági visszaesés világszerte szűkítette az átlagemberek jövedelmét, kevesebbet szánhatnak hát a hobbi gyűjtésre.

— *Ebben a helyzetben milyenek a Filatélia kilátásai?*

— Egy ténnyel kiegészíteném az oknyomozást. Amíg 1950-ben százhusz kibocsátó ország volt, addig ma kettőszázharminc versenyez a piacon. Ami a kilátásainkat illeti, egyben reménykedhetünk: abban, hogy az eseményekre frissebben reagáló kiadással és az eddigieknél is jobb piaci munkával szinten maradhatunk addig, amíg a nemzetközi gazdasági helyzet végleg kimozdul a holtpontonról.

— *S ezzel visszaállna a régi bizalom a bélyeg iránt?*

— Ami a tőkebefektetés-jelleget illeti, aligha. Szerintem nem is baj, ha a bélyeg, mint olyan legendás tárgy, amelynek révén munka nélkül magas jövedelemhez lehet jutni, egyszer s mindenkorra megszűnik. A Filatélia hozzáállása nem változik. Ugyanaz, mint ami megalapításakor volt, színvonalas kiadványokkal kielégíteni a közepes és kiskeresetű gyűjtőket. S itt most a valódi gyűjtőkre gondolok, akik hobbiból keresik a bélyeget, akik tévédivat ide, videóláz oda, időről időre visszatérnek albumaikhoz.

Lovas Gábor

Fotó: Grnák László

„Budát és a budai polgárokat egy darab idő óta valóságos divat kigúnyolni. Pedig hát ez nagy léhaság, mert igaz, hogy a pesti rész a gazdag, a pompás, de a budai rész a kedves. Pestnek jövője van, Budának múltja. S minthogy a jövő is mindenesetre múlt lesz egy napon, a dolog hát egyre megy. Budán éppen annyi látónivaló van, mint Pesten, sőt Pesten is Budán a legszebb látónivaló.”

(Mikszáth Kálmán)

MOSTOHA TESTVÉR

Nehéz lenne eldönteni, hogy Mikszáth 1906-ban kelt élcelődései érvényesek-e napjainkban is, a pesti polgárok gúnyolják-irigylik-e a budaiakat, vagy fordítva. Egy azonban biztos: a Dunának az Erzsébet-híd és a Lánchíd közötti partjai nem nagyon hasonlítanak egymásra. A pesti oldal új szállodáival, a felújított Vigadóval, a feltámasztott Duna-korzóval, és a Váci-utcai építkezésekkel valóban „gazdag és pompás”. Hozzá képest a budai oldal — az árvizek, tűzvészek és ostromok által megtépázott egykori *Tabán* (az állítólag török eredetű név magyar fordítása Hegyláb) maradványai és a Budavári Palota alatt meghúzódó *Várkert* — tényleg csak mostoha testvér. Pedig több mint százéves sőt ennél is régebbi műemlékeivel, idegenforgalmi lehetőségeivel ennél jobb sorsra lenne érdemes.

Minderről egy óras sétával bárki személyesen is meggyőződhet.

Ötven éve bontották le a *Tabánt*. A Hegyalja út melletti Hadnagy utcából egyetlen épület maradt: a Rácz fürdő. Eredete a XV. századba nyúlik vissza, a török kupolacsarnok a XVII. században épült. A tabáni plébániatemplom helyén már a középkorban is kápolna állt; a templomot egy török dzsámi helyén a XVIII. század első évtizedeiben építették. A templom közvetlen környezetéhez tartoznak az Apród utca 10., valamint a Döbrentei utca 9., 15. és 17. számú műemlék házacskák; ezek a múlt század elejére valók, de akad közöttük több mint kétszáz éves is.

A háromszög alakú, copf stílusú Szarvas-ház (manapság vadvendéglőjéről nevezetes) ugyancsak a hajdani *Tabán* egyik emléke. Szintén értékes műemlék az Apród utcai Semmelweis Orvostörténeti Múzeum épülete, világhírű orvostudósunk szülőháza és nyugvóhelye.

Más kort, más stílust képvisel az Ybl Miklós tér, amelynek architektúráját a kiváló építész a kiegyezés utáni években alakította ki. Gyöngyszeme lehetne a *Várkert* kiosk, amely még nem is olyan régen forgalmas vendéglőhely volt. Az egykori kerthelyiség maradványainak végében áll Ybl szobra, szerencséjére hátat fordítva az elhanyagolt, omladozó, tornyos kísértetkastélynak, amelyet jelenleg a Budapest Táncegyüttes birtokol (próbatérem, raktár, lomtár?).

Láthatja viszont másik művének, a *Várkertbazárnak* maladozó maradványait. Ez valaha a budavári palota kertjébe felvezető, neoreneszáns díszlépcső volt. Ma megközelítése életveszélyes. A tér felül oldalon sorakozó üzlethelyiségek (szobrásműtermek) közös vonása, hogy egyformán szutykosak, koszosak. A ma már csak háluról megközelíthető terazon (Budai Ifjúsági Park) uralkodó állapotokat nehéz lenne anélkül jellemezni, hogy meg ne sértenénk a baráti balkáni országokat. A partszakasz végében — a hírek szerint — újjáépül a Várba vezető sikló.

A végére hagytam: lapunk is riportban adott hírt arról, hogy a Döbrentei utcában valami új is épül. Egy, a műemlék házacskák és a plébániatemplom közé szorult kis foghíj-telken több emeletes magánzálloda, a Hotel Viktória. Elhelyezéséről lehetne vitatkozni (de ma már minek), hasznos rendeltetéséről viszont aligha: talán új életet visz a félholt környékbe. Ha megnyílik — állítólag már az idén — még világosabb lesz, mi a különbség a magánterület és a magánterületként „használt” (és elhasznált) közterület között. 1984-ben, a főváros közepén.

Imre Gábor

Fotók: Habik Csaba

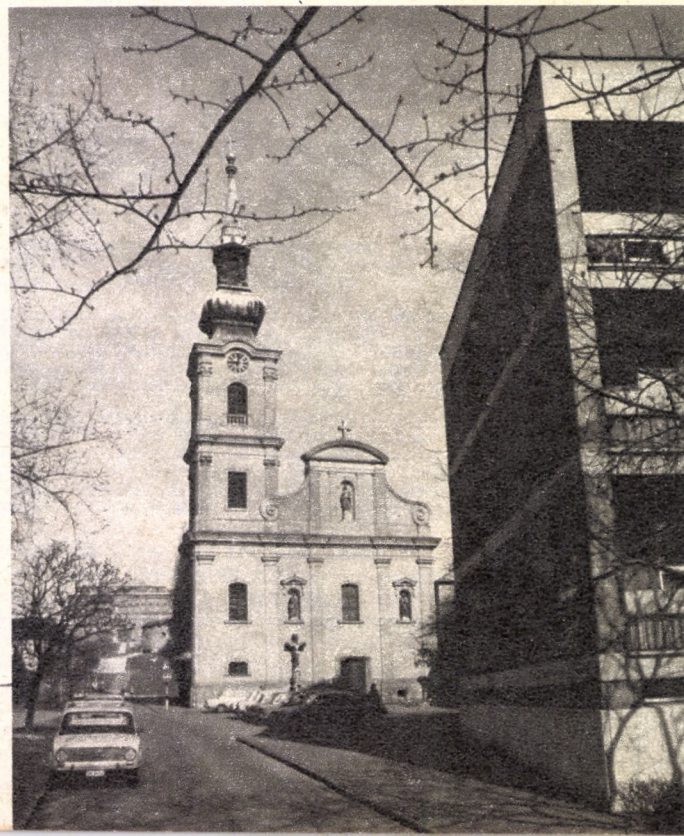

Ráczfürdő

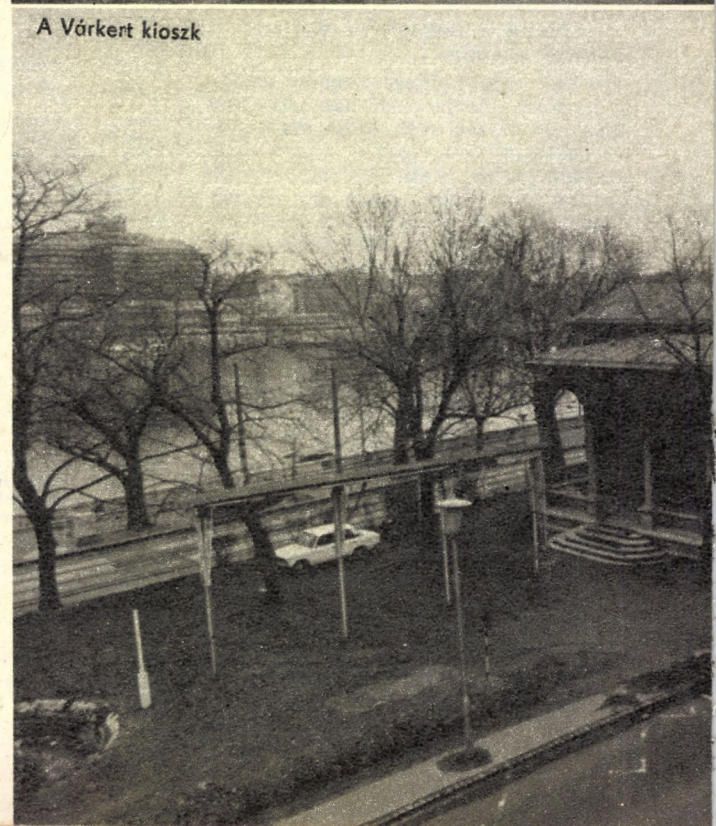

Semmelweis Orvostörténeti Múzeum

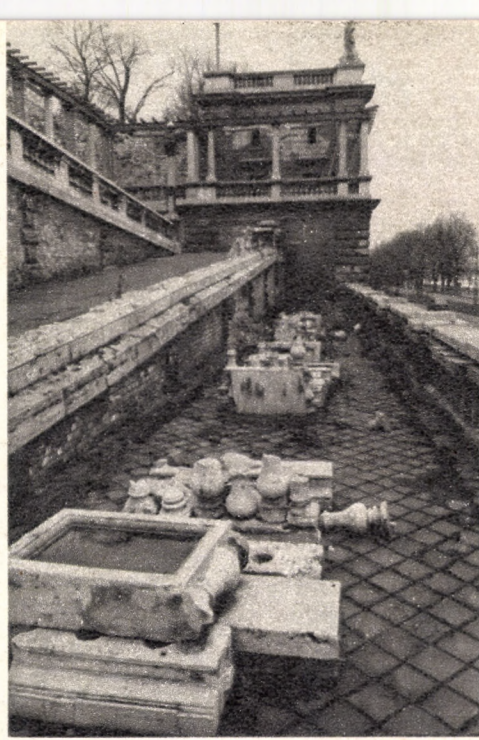
Tabáni plébániatemplom

A Várkert kioszk

A Szarvas-ház

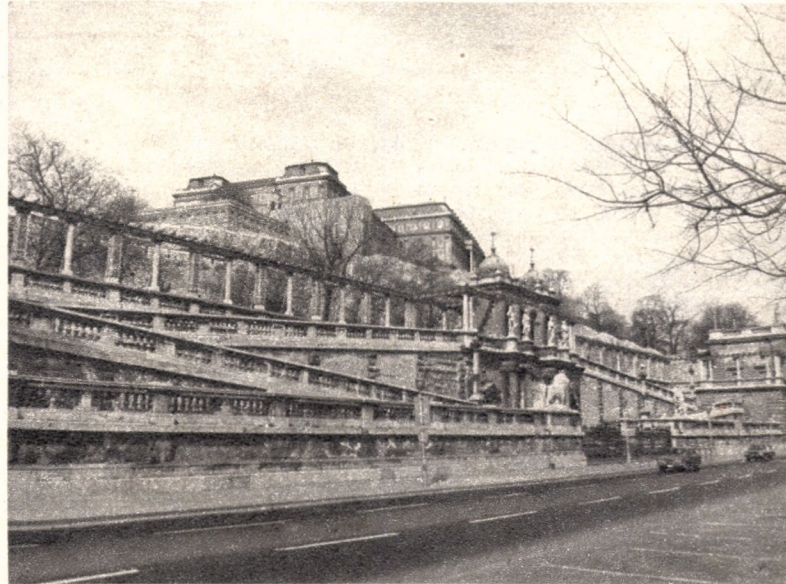

A MAGYAR DOLGOZÓ NÉP
ALDOZATKÉSZ MUNKÁJA NYOMÁN
HELYRE ÁLLÍTOTTA A MAGYAR
FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KÖRMÉNY
B.P. FŐV. TANÁCS
1957 - 1961

12 - 15 óráig
OMLÁS
VESZÉLY!

Várkert bazár

Fent: Az Ifjúsági Park

Döbrentei utcai műemlék házak és az épülő magánhotel

Tél- forduló

A rőzserakás éppen elparázslott.

Öregember toporgott a meleg hamu körül, havas bakancsát sötétkéék por szítálta be.

A férfi a pince sarkánál vette észre: a megnyúlt barna kucsma foltot vetített a fehér falra. Törékeny ember volt az öreg, madárcsontú, a szeme, mint az áttelelő cinkéé.

Ebben a nézésben az első pillanatban volt valami, ami lángot csiholt a bizalomnak. Úgy gyújtotta az ismerkedő kedvet, akár a gyufaszál lobbanása a felcsapó tüzet.

Az öregember kilépett a préház mögül.

— Havat kapunk még, úgy vélem — nyújtotta a kezét. Szürkészöld pufajkát viselt, elzsírosodott ujjvégekkel, erősen kitömött felső zsebbel. A lehelet a bajszára zúzosodott és villogó tûhegyekkel ült a borostáin.

Az öregember az elhamvadtt rőzserakás felé intett:

— Melengetőztem keveset. Annyi itt a venyige...

Felső zsebéből előhúzta a dohányos szelencét, meggörbült, fényes ujjával dohányt csipegetett. Vékony hártypapírt simított a tenyerébe, megnyálazta, s szivarkát sodort.

— Legénykedik az idő — fordította a markába a cigarettát, aztán végigfuttatta a férfin a szemét.

— Nadap felől? — kérdezte.

— Az ösvényen...

Az öreg nem faggatta a férfit, mi járatban, csak hozzáértően bólogatott.

— Jó kis út az. Országúton nyolc kilométer lenne.

Előbb dér szítált, aztán lassú szállingózással megindult a hó. Az öregember leseperte a pufajkájára hullott havat, összeverte néhányszor a bakancsát.

— Egy kis léleknövesztőre, ha meg nem veti...

Közel volt a hegyi kocsmá, a kopasz körtefák között kitaposott gyalogút vezetett hozzá. Valamikor pince lehetett, valami módosabb szőlősgazda préháza. Nyilván az üdülővendégek kedvéért alakították át borozóvá. Ilyenkor, télidőben azonban csak a környékbeliek látogatták.

Az asztalok mellett öregemberek gubbasztottak — hasonlók a pufajkához —, az ajtónyitásra felütötték a fejüket, s békésen biccentették a jó napot. Cseresznyével, szilvával üzték a napi gondot, el-eldajkálgatva a fél decit — nem is a szájukkal, inkább csak a pohárforogató ujjukkal izlelgetve a pálinkát.

Az öregember bort kért, az ölébe fektette a kucsmáját, s megoldotta a pufajka felső gombját.

— Pál napja van... — szólalt meg, amikor már előtűk volt az ital.

A férfi ráemelte a poharát:

— Akkor a Pálokra!

— Isten éltesse őket...

— Magát is!

Az öregember lassan, óvatosan letette a poharat:

— Az én nevem Illés. Kocsis Illés.

Az öreg észrevette a férfi zavarát.

— Télfordulás van — mondta magyarázóan. — Pál napján fordul az idő. Nyakára hágtunk januárnak. Kifelé indulunk a télből...

— Havazik — intett a fejével az ablakra a férfi.

— Pál szakállt ráz. Hamarébb tavaszodik.

Hallgattak.

— Család? — nézett föl sokára a poharából az öregember.

A férfi — nem lehetett több harmincöt évesnél — nem tudta pontosan, mire kíváncsi az asztaltársa.

— Úgy értem, hogy gyerek...

— Gyerek? Kettő.

— Szóval fiúk!

— Azok... De... — A férfi újra zavarba jött. Miért vágta rá azonnal az öreg, hogy fiúk?

— Beszélnék már? — Az öregember végig megoldotta a pufajkáját. A térdére csapott, a gödrök meggyűrődtek az arcán.

— Hej! — sóhajtott. — Hej, a kis ravaszok! Kis szel-tolók! Mihez van eszük, mi mindenhez! Mások, mint a lányok... A gyerek azért más! Nem mondom, a lányok is kedvesek. Dehát a férfiember mégiscsak gyerekekre vágyik...

A pult mögött rádió szólt. A férfit zavarta a tánczene, de az öreg ügyet sem vetett rá.

— Az én Karcsim is... — A mélyre süppedt cinkeszem fényleni kezdett. — Még hároméves sem múlt, naponta a nyakamban ült. „Apja, mi vagyunk a nagyerosek?” A nagyerosek, akik az erdőbe ballagnak minden este, s megölik a gonosz farkast...

Most a férfi hozatott bort. Egymáshoz ütötték a poharukat.

— „Mi vagyunk fiam, mi vagyunk a nagyerosek. Te meg én!” Ezt kellett felelnem. Se többet, se kevesebbet. „Akkor indulunk?” „Indulunk hát...” Karcsim a pitiszka ujját emelte: „De te mégy elől, ugye?” „Persze, hogy én!”

Odakinn elállt a hó. Szilvakéken, bársonyosan derengett a hegyoldal.

— Az ösvényen jártunk, ahonnan maga jött. Nadap és Sukoró között. Karcsit kineveztem főfészekőrnek... Ismert ez minden írt. számon tartott minden fészekrakást...

Az öreg a poharáért nyúlt. Amikor újra megszólalt, a hangja halkabb volt. Nem nézett a férfira, szinte csak maga elé hullatta a szavakat:

— Egyszer, ebéd közben az anyja kivette a bölcsőből Bercit. Az asztalhoz hozta, valami kis karcolást mutatott az arcán... Karcsim nem túrta az öccsét, féltékeny volt rá. Magának kívánt minden szeretetet. Akkar azonban megszállta valami, mert az kérdezte: „Apja, bevesszük Bercit is?” „Nagyeroznek?” Komolyan, beleegyezően bólintott: „Vegyük be! De utánunk jöjjön. Leghátul.”

A rádió a délutáni híreket mondta. Már csak ketten üldögéltek a borozóban. Néhány pálinkáspohár árválkodott az asztalokon.

— Bevették? — A férfi a nagyobbik fiát látta maga előtt. A karján megemelkedő izmocskákat, amelyeket minden reggel mellét feszítve bemutatatta a családnak. Hátba kételkedik valaki, hogy erősebb az öccsénél.

— Bevettük volna... — mondta az öregember. — Persze, hogy bevettük volna... — Aztán elhallgatott. Mintha megbánta volna, hogy belekezdett a történetbe.

— Még egy pohárral?

— Nem! Nem! — rázta a fejét az öregember.

Felállt, begombolta a pufajkáját. A barna kucsmát gond-
dal a fejére húzta.

— Karcsi miatt nem vettük be... — szólalt meg, amikor már a havat taposták. — Nyáron a nővéremék magukhoz vették Sukoróra. Annyit könyörögtek érte, adjuk oda két-három hétre. Nem volt gyermekük. Nem lehetett... Odaadtuk... Karcsi lecsúszott a lucernászekérről, a kerék átment a derekán...

A rövidítőn ereszkedtek alá a faluba. Szürkülődött. Nád-süvegüket mélyen a homlokukba húzták a pincék.

— Maga meg szóló után jár, igaz-e?

— Miből gondolja?

— Gondoltam mindjárt — igazított a kucsmáján az öreg.

— Ismerszik az ilyen ember... Szőlőcske, présház... lát-
ni azt, ki vágyik arra.

Megálltak.

— Megtelepednék itt! Olyan hétvégi embernek...

Vincze Lajos rajza

— Éppen most keresi a telket? Télen?

— Tavasszal felverik az árakat...

— No az igaz. Sok a furfangos ember.

— A gyerekek is nyúznak. Tavasszal jönnének. Diófát szeretnének...

— Mókusodúval — bölintott az öreg.

— Berohangálnák a hegyoldal...

— Az kell a gyerekeknek. Úgy igaz... Futni, vágatni, lebirkózni a hegyet...

Elindultak. Roppan a hó a talpuk alatt.

— Néha az enyimek is mögém állnak... — mondta az öregember. — Karcsi és Berci. Jönnek itt a hegyoldalon, jönnek megöttem. Utánam Karcsi, a sor végén Berci. Követnek egy darabon, aztán elmaradnak...

A férfi elnézte az előtte lépegető öreget. Nem volt nagyobb, mint egy tiz-tizenkét éves fiúcska. Válla meg-megbillent, a pufajkája alá búvó szél csaknem megemelte.

— Berci azért nagyeros lett! — szolt hátra az öreg. — Olyan izma volt annak, mint a kő!

Rákanyarodtak a tóparti gyalogútra. Fehéren hullámzott a nádrengeteg. Aztán már a házak között jártak. Az utcai lámpák egyszerre megnyújtották az árnyékukat.

— Egyszer elnéznék Szarvasra — mondta az öregember. — El ott egy cimborám. Együtt katonáskodtunk. Pistának hívják. Bazsó Pistának. Tavalyelőtt még élt. Üzent valakivel.

A férfi nem szolt közbe. Annyi minden kavaroghat egy ilyen öregember fejében. Kapdos ide-oda a képzelete, mint szelben a gyertyaláng. A jó bor, az éles levegő is elnyomja az embert...

A szélfogó kőfala mögé húzódtak.

— Nem bánja, ha magával várok?

— Legalább nem fagyoskodom egyedül!

Az öreg a pufajka zsebébe nyúlt:

— Nekem kitelik. Idóm van. Aranyból lenne a negyede.

Felkattintotta a doznit, megsodorta a papírt, megnyálazta, megütögette a szivarka végét.

— Nálunk két hétig elfeküdt a front. Löttek a tó fölött, löttek a falu fölött. Forogtak, keringtek a röpülők. Végig a hegyoldalon állt a front... Nem mozdult sem előre, sem hátra. Akkor már tudtam, hogy megmenekültünk. Itthon voltam, ismertem a hegyet, mint a tenyeremet. No, mondom Pistának, most vagy soha... Vagy megszökünk, vagy soha többé.

Az öregember a sötétet fürkészte. Talán a szarvasi katoná elmosódott arcvonásai után kutatott az emlékezetében.

Bevettük magunkat az egyik pincébe. Találtam egy ötszáz literes hordót, abban bújtunk. Január vége volt, hideg volt, fagyott. Második héten a cimborá megvadult. Nem bírja tovább, nem és nem! Két marokkal fogtam vissza, föl ne adja magát. „Ne félj, cimborá, lesz minden! Meleg étel, civil ruha, lesz minden... Vár bennünket az aszszony, vár Berci, a nagyeros...”

Az öreg már csak magának beszélt:

— Hajnalban kilopóztunk a pincéből, mutattam neki, merre van a házunk. „Túl vagyunk Pál napján, fordult a tél, tavaszodik. Rendben lesz minden... Minden...”

A kertekben kutyák perlekedtek a faggyal.

— Pista még meg is vádolt — motyogta az öregember. — Minek lódtottam neki. Minek hitegettem... Mert a hajlékomba nem tudtam bevezetni. Lejöttünk a hegyről, és a házam helyén egy gödröt találtam. Egy nagy gödröt... Csönd volt, jégszálkás sötét.

A férfi mondani akart valamit, de egyetlen emlékláb mondat nem jutott eszébe.

Csak a szivarka parazsa hunyorgott a sötétében, akár egy kis makacs, elszánt szentjánosbogár.

Első osztályba léphet?

Húsz éve már, hogy az első osztályba induló gyerekek egészségügyi vizsgálaton esnek át. 1971 óta a fővárosban, 1974 óta pedig országszerte komplex iskolaérettségi vizsgálaton esnek át a leendő elsősök. Az elmúlt tanévkezdeten több mint harmincezer kisdíák iratkozott volna iskolába, de csaknem négy százalékukat elutasították, *iskolaéretlenség* miatt. Öt évvel ezelőtt még csak a gyerekek két és fél százaléka bizonyult alkalmatlannak az iskolaérettségi vizsgálatra.

Az iskolaéretlenség számának gyors növekedését sokan annak tulajdonítják, hogy nagyobbak az első osztály követelményei, de *Gál Istvánné*, a Fővárosi Tanács munkatársa cáfolja ezt a vélekedést:

— Egyoldalú ez az érvelés, hiszen az utóbbi húsz évben nemcsak a tantervek, hanem a gyerekek is fejlődtek. Több információ éri őket, hatéves korukra többet tapasztalnak, mint húsz évvel ezelőtti társaik. Ezt bizonyítja az is, hogy nem a szellemi terheléssel van a baj; a gyerekek többségét a legelső lépcsőnél, az orvosi vizsgálatnál utasítják el, testi fejletlenség miatt.

— Mária Terézia óta az iskola első osztályában meg kell tanulni írni-olvasni és százig eligazodni a számok között — teszi hozzá gyógypedagógus kollégája, *Madarász Istvánné*. — Ezek a követelmények nem teljesíthetetlenek. Az össznépszerűségben 2,3 százalék a fogyatékosok aránya, az első osz-

tályba kerülők között csak 1,3 százaléka. Bár, meglehetősen magas arány valamivel magasabb, mivel a részolóknak nem kerülnek mindig időben szakember elé.

Az óvodában minden gyermeket figyelemmel kísérenk: többségük az iskolára alkalmasnak találhatók. Akivel azonban valami probléma van, mert egyik-másik téren fejletlen, azt a nevelési tanácsadóba irányítják. (Kivéve azokat, akiket az orvos alkalmatlannak talál az iskolakezdésre.) A nevelési tanácsadóban minden hozzánk küldött gyermeknek részletes kartonja van: ez örzi a gyermek adatait, betegségeit, a családban előforduló betegségeket, a családot, a nevelést, a környezet jellemzőit, a gyermek fejlődésének állomásait. A vizsgálatokon figyelik a gyermek gondolkodási és beszédképességét, megfigyelőképességét, emlékezetét, munkaérettségét, ábrázoló képességét, koncentráció képességét. A vizsgálatok alapján iskolaérettnak nyilvánítják a gyermeket, fölmentik egy évre, vagy korrekciós osztályba javasolják, esetleg egy újabb bizottság elé utalják.

— Minden tanév elején végigjárjuk a kerület óvodáit — mondja *Parti Józsefné*, a VI. kerületi nevelési tanácsadó vezetője —, és az óvónők észrevételei és saját megfigyeléseink alapján behívjuk azoknak a nagycsoportosoknak a szüleit, akikkel valami gond van. A behívottak fele általában el is jön. Ezekkel a gyerekekkel egész évben foglalkozunk, hogy elérjék a megfelelő szintet.

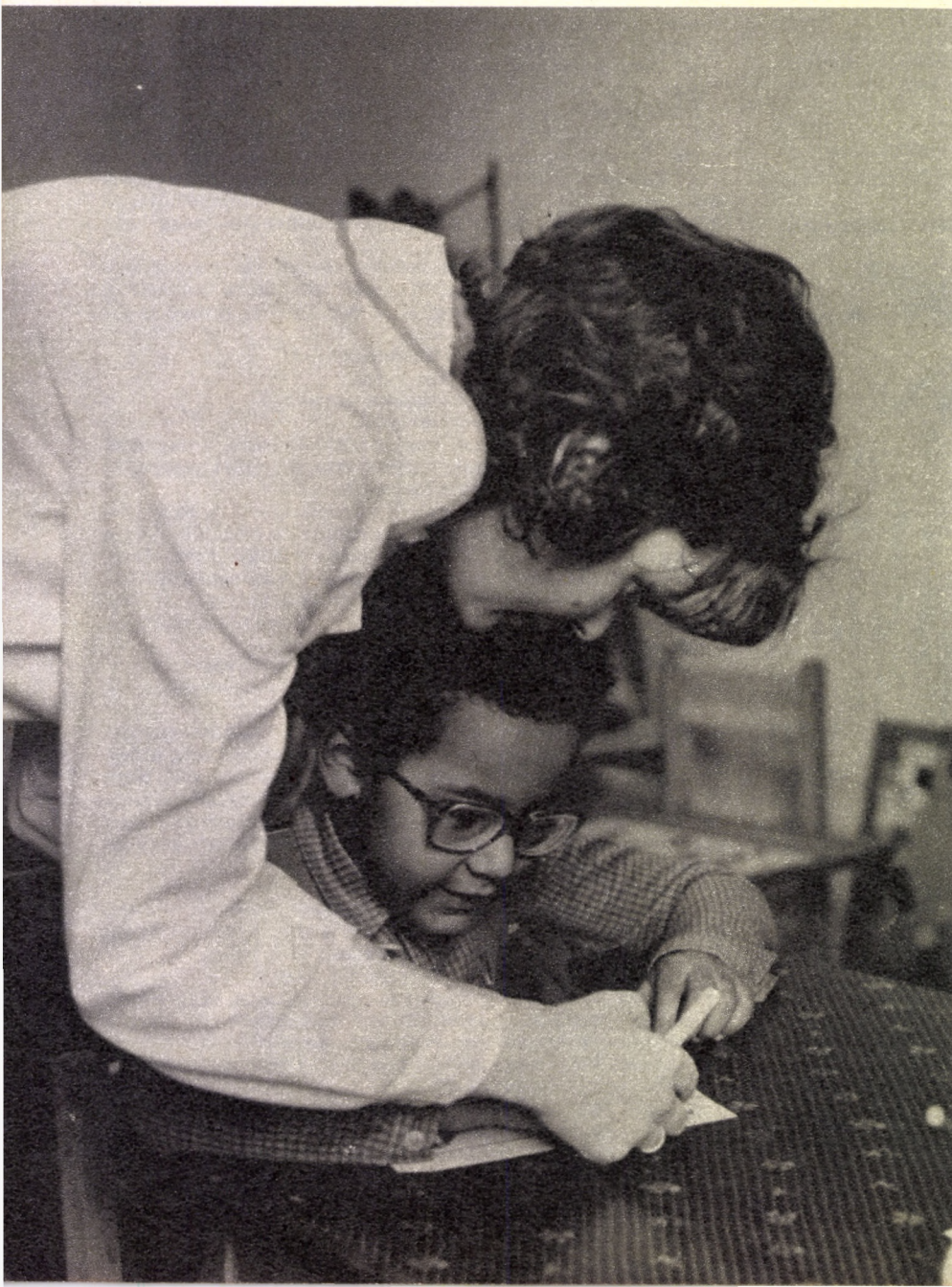
— *Kapnak valami útmutatást, hogy hány gyermeket menthetnek föl?*

— Annyit mentünk föl, ahánytál ezt szükségesnek látjuk. Néhány éve mesterségesen visszaszorították a felmentéseket, de mi nem vettük figyelembe a figyelmeztetést. Így az egyik ellenőrzés során jegyzőkönyvet készítették arról, hogy miért ilyen sok az iskolaéretlen gyermek a kerületben.

— *Valóban sok?*

— Viszonylag sok. Nagy a vándorlás a kerületben. Sok kicsi, komfort nélküli lakás van itt, az igényesebbek eltörekcsenek innen, akik pedig helyettük elfoglalják ezeket a lakásokat, azok gyakran nagyon rossz szociális körülmények között élnek, gyermekeik között magas a veszélyeztetettek aránya.

A fölmentett gyerekeket kötelező visszavenni az óvodába, sőt azokat is fölveszik, akik addig nem jártak oda. Azokat, akik nem voltak óvodások, az iskolában vetik alá az alkalmassági próbáknak. Az orvosi vizsgálat után rajzoltatnak, beszélgetnek velük. *R. Zoli* augusztusban lesz hét éves, szeptemberben elkezdte az iskolát, de fél év után eltanácsolták. A kisfiú túl mozgékony, sokat beszél, nehezen, s csak rövid ideig tud koncentrálni. Október óta járnak vele szülei a nevelési tanácsadóba. Amióta kimaradt az

iskolából, heti kétszer háromórás előkészítőt vesz részt. Édesanyja méltatlankodik: két másik gyermeke is van, nehezen tudja megszervezni, hogy hetente többször, sokféle kísértesse a gyerekeket.

— Zoli, mikor tanév elején idekerült, nem tudta megnevezni a tárgyakat — mondja *Béla Istvánné* tanítónő —, ez a szülők felelőssége is. Zoli képtelen koncentrálni: háromszor-négyszer annyi idő alatt kétszer olyan hibás rajzot készít, mint a többiek: az iskolában csak kudarc éri. Lehet, hogy valahogy átvergődnek ezek a gyerekek a nyolc osztályon, de állandóan bukdácsolnak, épp csak átcsúsznak.

A szellemileg ép, csak egy-két területen lemaradt gyerekeket korrekciós osztályba javasolják. Ennek alapján a szülők döntenek el, hogy mi történjen a gyerekekkel. Sokan ellenkeznek, de végül is általában meggyőzhető, hogy ez a megoldás a *gyermek javát* szolgálja. Am a szülők nemcsak hiúságból tiltakoznak a korrekciós osztály ellen. Mivel kerületenként csak néhány ilyen osztály van, gyakran megessik, hogy a gyereket jóval távolabbi iskolába kell elkísérni reggelente, és ha családban másik kisgyermek is van —, mint Zoliéknál is —, akkor ez jelentős többletmunkát okoz.

A korrekciós osztályokban ugyanannyi órában ugyanazt az anyagot tanulják a gyerekek, mint a többiek, de nincs annyira megköve a tanár keze a tanmenet által: olyan ütemben folytathatja a tanítást, ahogy az a gyerekek legjobban megfelel. Általában több alapozásra van szükségük, az elején nehezebben boldogulnak, lassabban haladnak, sokan azonban a kezdeti nehézségek után behozzák a lemaradást. Kevesebb korrekciós osztály van, mint ahányra szükség volna, s ezekben sem mindig ideálisak a feltételek: — a Fővárosi Tanács intézkedése ellenére — nem mindig a legjobb pedagógusok tanítanak az apró termekben, ahol még a tizenöt gyermekkel is zsúfoltság van. Jóval több segédeszközre lenne szükségük, ami a gyerekek többnyire ingerszegény otthoni környezetét kiegészíti. A délutáni pihenésre, amit ezek a gyerekek jobban igényelnek, általában nincs mód. Korrekciós osztály csak elsőben van. Ennek elvégzése után a tanuló vagy megismétli az elsőt, vagy másodikba kerül. Ha gyengébb képességű, az elsőben rajta marad a bélyeg, hogy „korrekciós”. A másodikban sem mindig fenéig tejföl annak a gyerekek az élete, aki hozzászokott a kisebb létszámú osztályban a több törődéshez, figyelemhez. Közülük jó néhányan megbuknak, vagy újra a nevelési tanácsadóban kötnek ki.

Akikkel a nevelési tanácsadóban nem tudnak dűlőre jutni, azok kerülnek a következő állomásra, az Állandó Áthelyező Bizottság elé. A tanárokból, pszichológusokból, pszichopedagógusokból, gyógypedagógusokból álló testület dönti el, hogy a gyermek kisegítő iskolába kerüljön-e. Az áthelyező bizottságokat — négy ilyen működik a fővárosban — sok vád éri a pedagógusok részéről, mondván:

olyan alacsonyra teszik a mércét, hogy a kezelhetetlen gyerekek is az átlag iskolai osztályba kerülnek, lassítva a többiek munkáját, s nehezítve saját fejlődésüket is a nekik túl gyors iram miatt.

— A bizottság csak végső esetben helyez kisegítő iskolába valakit — mondja *Madarász Istvánné*, a Fővárosi Tanács munkatársa. — Csak akkor kerül erre sor, ha a gyermek az értelmi fejlődésben annyira elmaradt, hogy a megszokott környezetében nem fejleszhető.

— *Kisegítő iskolából, vissza lehet kerülni a „sima” iskolába?*

— Évente 14–15 ilyen eset fordul elő. Általában a kisegítő harmadik osztálya táján dől el, hogy valaki annyira megerősíthető-e, hogy nem

szorul tovább speciális képzésre. És bár kisegítő iskolába csak végső esetben javasolunk valakit, azt nagyon szorgalmazzuk, hogy a rászoruló idejében kerüljenek gyógypedagógiai szakfoglalkozásra, mert minél előbb megkezdődik a gyógyítás, annál nagyobb az esélye annak, hogy javítsanak a gyermek állapotán. Eppen ezért van két szakemberünk, akik az első osztályokban „problémásnak” bizonyult gyerekekkel rendszeresen foglalkoznak.

Az iskolákban, nevelési tanácsadóban ezekben a hetekben zajlanak az iskolaérettségi vizsgálatok. Sok gyerekkel szemben tanácstalanok a szakemberek, mert ilyen idős korban még jócskán fejlődhet a tanévkezdésig hátralevő hónapokban. Ezt az ellentmondást oldja majd föl a tervezett rendelkezés, amely szerint a jövőben a május vége és október eleje között született gyerekeknek csak akkor kell a nevelési tanácsadóhoz fordulniuk, ha szüleik úgy vélik: a gyermek már megérett az iskola kezdésére.

Rehák Aranka
Fotók: Habik Csaba

Oscar-díjat légitársaságnak? Igen, akárcsak színészeknek, rendezőknek, sőt szakácsoknak, hiszen a kimagasló eredmények elismerése testesül meg e kitüntetésben.

Az 1982—1983-as pénzügyi esztendőben végzett munkája alapján a SAS — a Scandinavian Airlines System — nyerte el az első helyet a világ légitársaságai között, s „Az év légitársasága” cím néhány nappal később már ott díszelgett valamennyi gépének oldalán, jelélül annak, mennyire büszkék az elismerésre, amelyet — sorrendben a Delta Air Lines, a Swissair, a Republic Airlines, a Japan Air Lines, az American Airlines és a Lufthansa után — kiérdemeltek.

— *Hogyan?*

A kérdésre László József, a SAS budapesti képviseletének igazgatója válaszol:

— Mi tagadás, hosszú út vezetett a kitüntetésig. 1946-ban alakult meg a közös skandináv légitársaság a dán, a norvég és a svéd nemzeti cégek összevonásából. Eleinte minden ment, mint a karikacsapás. Ám 1973, a tarifák első jelentős emelése, az üzemeltetési költségek rohamos növekedése után a többi légitársasághoz hasonlóan a SAS is egyre súlyosabb gondokkal küszködött. 1979-től a mérlegünk veszteséggel zárult. Az olajárak gyors emelésével, az utazási kedv megcsappanásával nem tudtunk versenyre kelni. A fordulatra — szerencsére nem kellett sokáig várni. 1981 augusztusában új elnök került a SAS élére, Jan Carlzon személyében. Nyomban rendkívül dinamikus módszerekkel látott hozzá a deficit eltüntetéséhez, a társaság föllendítéséhez.

Bizonyára furcsának tűnhetett az első pillanatban, hogy a légitársaság több mint 11 ezer alkalmazottját — mindazokat, akik az utasokkal közvetlen kapcsolatban állnak — tanfolyamra kötelezték. Képzett pszichológusok és szakemberek állították össze a kurzus anyagát, amely elsősorban a személyiségfejlesztést tűzte ki

OSCAR- DÍJAS SAS

céljaul. Carlzon elnök megfogalmazta a SAS vezetésének filozófiáját, amely abból indul ki, hogy minden embernek tudnia, éreznie kell: *szükség van rá*. Gyakran hangoztatta: az elégedett utasok és alkalmazottak fontosabbak, mint a milliárdokat érő légitöltés. („Nem a repülőgépek képviselik az igazi értéket — még ha a pénzügyi mérleg ezt mutatja is —, hanem az emberek.”) Figyelemre méltó az új SAS-filozófiának az a tétele is, amely szerint minden olyan alkalmazottnál, akit nem szigorú utasításokkal és rendeletekkel irányítanak, hanem szabadon vállalhatja a felelősséget, annál olyan értékes erőforrások szabadulnak föl, amelyek különben sem a vállalat, sem önmaga számára nem lennének hozzáférhetőek. Aki viszont nem kellően informált, felelősséget sem vállalhat.

Nos, mit ér mindez a gyakorlatban? Budapestről Göteborgig és vissza —

Vízszintes lift

a FIJET, az Idegenforgalmi Újságírók és Írók Nemzetközi Szövetsége igazgató tanácsának ülésére utazván — alkalmam nyílt személyes tapasztalatok szerzésére.

A teszt első tétele: a pontosság. Percnyi eltérés sem mutatkozott a ferihegyi indulás és a koppenhágai érkezés előrejelzett időpontja között, a csatlakozásnál nemkülönb. Az 1981 novemberében bevezetett Euro-Class utasaként a DC-9-es fedélzeten előbb különböző aperítveket szolgáltak föl, majd a mosolygó légi-kísérők átnyújtották a díszes menükártyát. Forró haléltelt találtak főfogásként 10 ezer méteren, utána egy pohárka konyak és édesség járt az utasoknak. Visszafelé — mintha csak a magyaros ételkülönlegességek zamataiba akarnák beavatni a Budapestre igyekvőket — a mi pörköltünkhoz hasonló húséltelt szolgáltak föl.

Göteborgban új szolgáltatásukkal ismerkedhettem meg: a **háztól házig** fuvarozással. A „**limousine-akció**” új keletű, feltehetően a Volvóval közös üzet: az utast csekély többletköltséggért várják a repülőtéren, s az autógyár egyik legutóbbi típusával a szállodába röpitik. Alighanem ezt is annak az elképzelésnek a jegyében vezették be, hogy a SAS **elsősorban** az **üzletemberek légitársasága**. A felismerés jó üzleti érzékre vall: elvégre a piac legstabilabb tényezőjét ezek a típusú utazások jelentik. Az európai járatokon teljes árat fizető utasok az EuroClass osztályt, az interkontinentális vonalakon a First Business Classt vehetik igénybe, s így lényegében a régi első osztálynál is **magasabb színvonalú** szolgáltatást élveznek. Néhány repülőtéren az **üzletembereknek külön várótermeket** alakítottak ki, teljes kényelemmel, újsággal, kávé, üdítő ital ingyenes föl-szolgáltatással.

Göteborgban a **Park Avenue Hotel**-ben rendezett sajtókonferencián a SAS képviselői elmondták: kísérletképpen 21 szállodájukban bevezették az utasok **helyszíni** bejelentkezését. Rendkívüli kényelmet jelent, hogy a szállodában átadhatja az utas a bőrröndjét, megkapja a szállítókérdőívét, tehát a repülőtéren nincs már tennivalója.

A légítársaság Oscar-díjához kétségkívül hozzájárult, hogy 18 hónapja járatainak 92 százaléka pontosan indul és érkezik, s ezzel **Európában** az **első helyen áll**. A társaság nyeresége egy év alatt meghaladta a 600 millió svéd koronát. Forgalma **három** százalékkal nőtt az előző évihez képest, s 9,2 millió utast szállított járatain.

Jan Carlzon elnök a jövőt illetően is derűlátó. Merész húzással némileg **csökkentette** a turistaosztály tarifáját — „**kicsi haszon, nagy forgalom!**” —, s egyelőre beírta a személyzet egyenruhájának cseréjével, a gépek átfestésével, külső-belső renoválásával. Kiindulási pontja ebben is rendkívül logikus: egy új DC-9-es több mint 100 millió svéd koronába kerül. A nyolcvan gépből álló SAS-flotta újjávarázsolása ennek az összegnek a feleit emésztette föl.

Gyapay Dénes

Megindult a világ első rendszeres „vízszintes liftje” az a mágneses fel-függesztésű vonat, amely Birmingham repülőtere és vasútállomása között szállítja az utasokat. A vonal hossza 620 méter, építése 2,8 millió fontba került. Habár a két külön pályán ide-oda ingázó két szerelvény csúcsebessége mindössze 40 kilométer óránként (ne feledjük, 620 méteren fel sem gyorsulhat), mégis a **nagy sebességű vonatközlekedés első hírnökének tekinthetjük**.

A vonatot a **mágneses levitáció**, — mágneses térben való lebegtetés — kifejezés összevonásából keletkezett szóval „**maglev**”-ként emlegetik. A vonat ugyanis nem kerekeken gurul, hanem egy elektromágneses rendszer tartja **15 milliméter magasan a pálya felett**. Motorja is különleges: **lineáris villamos motor**. Ez a motor úgy képzelhető el, mintha egy hagyományos villamos motor tekercseit hosszában kinyújtották volna. A forgórésznek a vonat alatt elhelyezett **központi sín** felel meg, az állórésznek pedig a vonat alsó részére szerelt **szárnyaszerű elemek**. A lineáris motor — bár ma még ritkaságnak számít — egyre inkább terjed.

A kocsik **teljesen automatikus vezérlésűek**. Nincs bennük vezető. Mután az utasok beszálltak, elektronika gondoskodik mindenről. A kocsik alatt nyolc **E-alakú mágnes** található, amelyek gondoskodnak a kocsik **vízszintes és függőleges beállításáról**. A vonat automatikusan igazodik a pálya lejtéséhez, a kanyarokhoz. A kanyarokat **szabályos, nagy jelekként** érzékeli, amelyekhez irányváltoztatással kell alkalmazkodni, a pálya egyenetlenségeit pedig **gyors, rövid impulzusokként** fogja fel, amiket korrigálnia kell. Eppen emiatt, a maglev **sokkal simábban halad, mint bármely más jármű**. S e tulajdonsága teszi lehetővé azt is, hogy könnyedén vegye az éles kanyarokat, és az emelkedőket. Igaz, a Birminghamban felépült pályán a legélesebb kanyar sugara is 45 méter, s a legnagyobb emelkedő is 1:60-hoz, ám a maglev képes mindössze 8 méter sugarú kanyarban 1:20-as lejtőn is nagy sebességgel közlekedni. Egyelőre a két kocsinak külön sínje van, mert építéskor a váltóállítást még nem oldották meg. Mára azonban már kialakult egy forgószámolyos megoldás, amely lehetővé teszi sínrendszerek felépítését.

A maglev mellett szólnak — hívei szerint — a már említett előnyökön kívül az igen alacsony pályafenntartási költségek is. Kis sebességnél körülbelül 160 kilométer/óra értékig, általában a költségek nagyobb része a vontatásból adódik. De minél nagyobb a sebesség, annál több fordí-

tandó a pályafenntartásra. Ez a hátulütője egyébként minden nagy sebességű programnak. A francia szupervasút, a TGV is speciális pályán közlekedhet csak maximális sebességgel. A maglev azonban, szerkezetéből következően, kiegyenlíti a pálya egyenetlenségeit, működéséhez nincs szükség a pálya különleges karbantartására. Így azt remélik, hogy Birminghamban éppen a minimális fenntartási költségek teszik majd kifizetődővé a mini-maglevet.

Hasonló kísérletek a világ más országaiban — például Japánban és az NSZK-ban — is folynak, sőt a nyugatnémet Transrapid májusban készül 400 kilométer/órás kísérleti futására. A japánok 500 kilométer/órás sebességet kívánnak elérni utazósebességként. A hét kilométer hosszú kísérleti pályán ugyan már 1979-ben elérték az óránkénti 517 kilométeres rekordot, de a rendszeres közlekedést 1987 előtt nem tudják megindítani. Ezek a maglevok rendeltetésüket illetően különböznek az Angliában üzembe állított vonatoktól. Míg ez utóbbi **rövidtávú** utasszállításra szolgál, az előbbieket a **repülés vetélytársaiként** jelentkezőnek.

Ám sokan úgy vélik, hogy a környezetbarát, abszolút csendes, gyors maglev mégsem válik majd valójában a repülés ellenfelévé, mégpedig a pályaeépítések miatt. Ahhoz ugyanis, hogy a hagyományos szupervonatok valóban gyorsan haladjanak, vagy pedig maglev-ek legyenek működtethetők, mindenképpen új pályára van szükség. Meghosszá olyanra, amely a városok szívéből indul, hiszen az ilyesfajta közlekedés egyik vonzereje a „cityből-citybe” jelszó. A zsúfolt városközpontokban azonban új pályákat gyakorlatilag lehetetlen létesíteni. A maglev-ekre tehát ott vár jövő, ahol egy-egy új várost, városrészt — vagy mint Birminghamban — egy repülőteret kell olcsón, környezetkímélő közlekedéssel kiszolgálni. S ez sem csekély feladat. Ennek megvalósításán fáradoznak különböző eszközökkel sok országban a járműtechnikusok.

Z. e.

OSCAR WILDE

	OSCAR WILDE GONDOLATA: 1.	UTCARATÉSZ BORSODI KÖZSEG	SZÉLSŐ ÉRTEK SAVANYKÁS ÉTEL	KETTŐS BÉTU LEVELTÁVIRAT RAKTARÓZÓ EGES EGYNEMŰJ	TISZABA ÖMLIK ELOTAG: KOPONYVA	FONALKÉZELÉS ... HAZAM; JÓZSEF A.	NEVTELEN
	NEVELO				FERTŐLENÍTŐSZER		
	NYARI MUNKÁ				ATLAGOS DÍJ		
	SZARNYAS ALLAT SZÓVJET URHAJOS				WILDE MONDTA: 3.		
					VERSEGENYSÉG ATYAI JO BARÁT		
AMELY HELYRE	WILDE MONDTA: 2. RESZ	ZENEBEN: MERSEKELTEN GYORSAN SEB BEVONATA FEL-ESKÉT	BETŰCSÖ PORTONKENT MOND	IME PARTI	SZINTEN DISZTAVIRAT	MANGAN CSŰCS- PONTJÁT ELERO	JÓD AFRIKAI REZER- VATUM
			SPANYOL ÉPÍTÉS	SPANYOL VÁROS KÁRTYAJATEK		LAUDA AUTOVER- SENYZŐ	
HOZZAKISER SZÁVAK VEGEI				ROBBANÓ ANYAG DELI TENGERT		HALK ZAJ HEKTAR	
				VOROS NEMETŰL HELYRAG		SZECHENYVI ISTVAN MŰVE	
YR VIZEK SUGARZ EGYSEGE		RENOVALO ROMAN FOCISTA				MINDEN OLDALÁRA TEMPLOMBAN VAN	
		SZEREP A VÁRAZS- FŰVOLA- BAN				LEKVÁROS SZÁLA	
UGYAN- UGY, LA- TINUL BILLEG		LOCOMOTIV ... AMERIKAI LEGITÁRS.		SŰLY- ARANY NAGY VIZESÉS	FEL VOLT! TELJES	VIZET ZUDIT	
		CSAT- TÁNO ROMAI SZÁMOK		TEZIS JAPAN ASZTALI- TENISZEZŐ		OROSZ FESTŐ BEBŐRIT	
ATMÉRŐ JELE GERMAN NÉP V.	IRANI PENZ TV-FILM- SOROZAT		KAPCSOLT RESZES- KÉK LEANYNEV		MAGANYI KEDVELI VÁLTAKO- ZOTT	IGEKÖTŐ MENNYI- SEGI EGYSEG	
			MÁRTIR (ILONA) BOLIVIAI POLGÁR				
LABDARU- GO VOLT EUROPÁI TÁRSULÁS		JOZAN ESZ NEM- SITI				HEINE- ... KOR- BETEG- SEG	
		HEVITETT CUKOR -KA, ...					
VER- EDENY KÖZMET. MARKA	ROZSÁS ARC RADIUM					ANGOLAI POLITI- KUS	
			FRANCIA VÁROS EGYETE- MI KAR				
ÖTLET RÓMAI UDVOZ- LES		NEM AZT IDŐSZAK NEVELO- VEL		MÁSİK IRÁNYBA CSŰCS- ÉRTEK			
	ODON TŰL- NYOMÁS JELE			IDEGEN NŐI NEV HEGYI ROMÁN			
ANGOL KÖLTŐ MAGASBA NYOMO			KÖLTŐ V. ALADÁR POT- DARABI				
				HIÁNYT MEGSZŰN- TETŐ			
SALETRO- MOS SAV SÓJA				NALUNK IS SIK- ERREL JÁTSZ. SZAK EZZ A VI- LAGHIRU MŰSICALT			

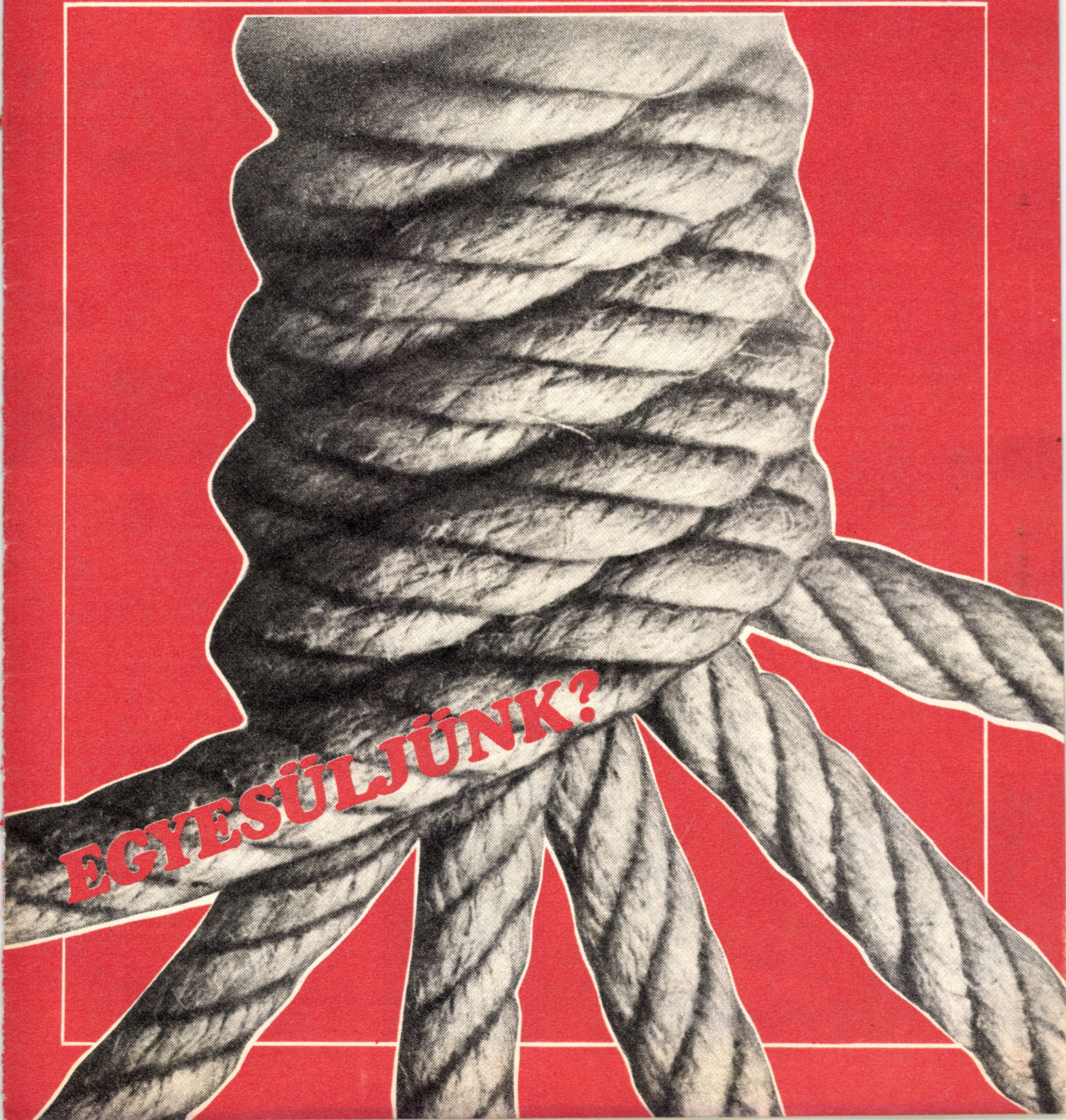
AZ ELŐZŐ HETI REJTVÉNY MEGFEJTÉSE

	E	K	S	T	I	L	E
	C	S	A	K	A	Z	E
	K	O	S	Z	O	R	U
	R	O	A	M	E	R	S
	D	E	Z	N	A	Z	O
	B	O	L	E			
	N	A	L	T	R	I	S
	P	I	S				
	N	Y	A	R	A	L	O
	K	N	A	B	O	A	B
	U	T	A	S	I	T	A
	S	I	Z	I	B	E	K
	E	G	E	T	I	O	L
	A	J	M	E	C	S	P
	A	L	O	M	A	I	N
	D	I	G	O	M	A	N
	A	L	L	O	K	A	T
	T	E	G	A	R	A	Y
	M	A	R	V	I	N	O
	V	A	S	I	V	A	L
	K	A	N	E	N	I	A
	S	L	B	A	Z	A	R
	T	A	S	K	E	N	T
	O	T	E	R	O	I	Z
	I	Z	O	M	Z	A	K
	A	T	O	L	M	T	I
	T	A	N	A	L	S	L
	A	S	K				
	A	N	L	I	N	K	O
	S	E	Z				
	T	R	E	L	E	R	D
	Z	L					
	M	A	A	S	V	E	B
	E	V	E	V	I	G	
	H	T	B	A	R	A	N
	G	O	L	O			
	M	O	O	R	E	R	A
	I	G	E	R			
	G	D	T	A	G	O	L
	E	T	O				
	G	Y	A	L	O	G	O
	S	P	L	E	D		
	A	L	A	N	G	G	S
	A	K	A	T	O		

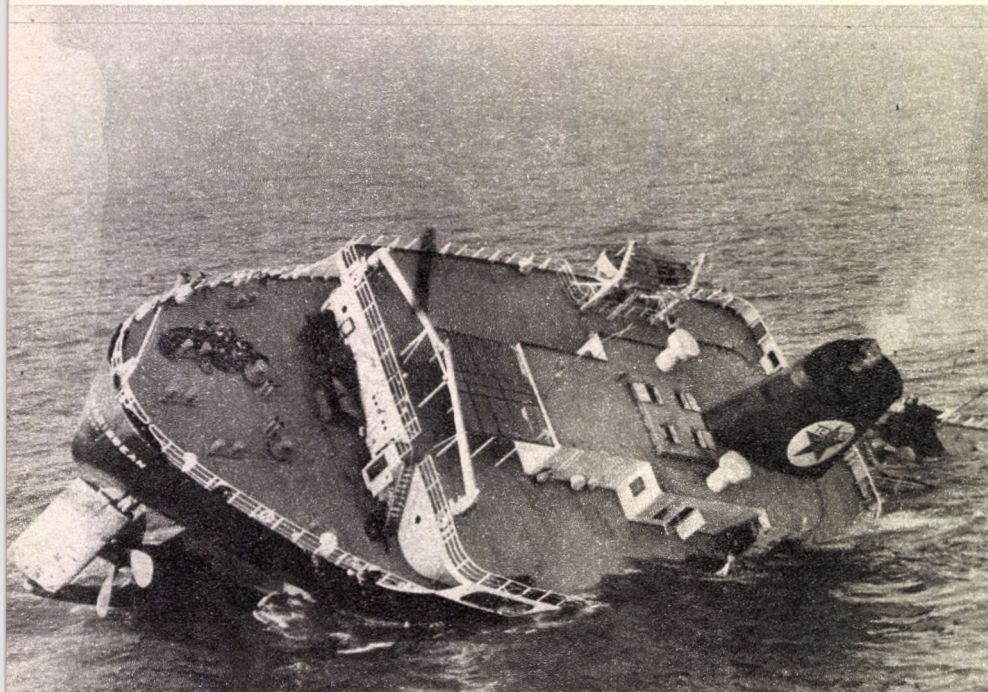
HENRI-
FRÉDÉRIC
AMIEL
SVAJCI
FILÓZOF.
MONDTA

képes
melléklet
1984.
április 14.

MAGYAR HÍRLAP

EGYESÜLJÜNK?

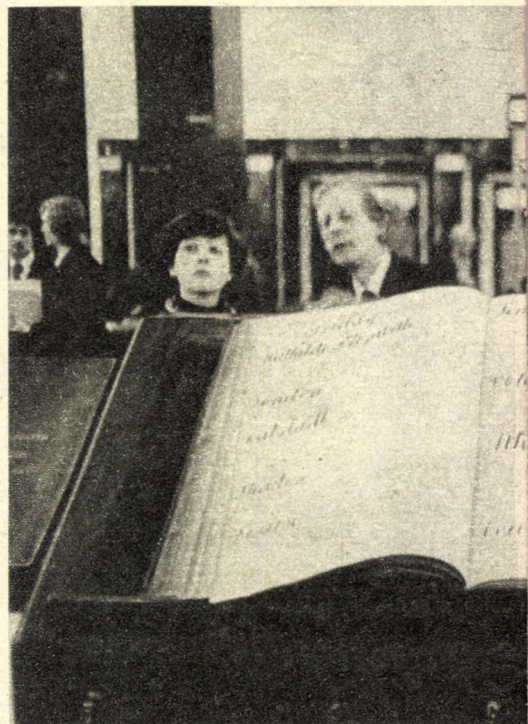
A közelmúltban a nagy amerikai biztosítótársaságok éves összejövetelén a résztvevők hangulata és a helyszín valahogy nem illett egymáshoz. A konferenciát a híres, elegáns, több filmben is szereplő New York-i Plaza Hotelben rendezték, a környezet egyértelműen gazdagságot és *nyugalmat* árasztott. A felszólalók viszont képtelenek voltak ezt a hangulatot átvenni. Szavaikból inkább az derült ki, hogy a színhely talán nem is illenék a szakma helyzetéhez, *egy hánykolódó hajó* bizony jobban megfelelne. A biztosítószakma nemzetközi szimbóluma az úgynevezett Lutine-harang, melyet egy 1799-ben elsüllyedt aranyszállító hajóról mentettek meg és hagyomá-

nyosan a Lloyds tanácstermét díszíti. Ha a biztosítók rossz hírt kapnak, a harang egyszer szólal meg, ha jó hír érkezik, kétszer kong. (Kérdés, milyen gyakran verik félre most, hogy a Lloyds tagjai közül sok ellen vizsgálat folyik, mivel a vád szerint a maguk és rokonságuk anyagi gyarapodására használták fel üzleti tranzakcióikat). A Plaza Hotelban a Lutine-harangnak alighanem hozzászólónként kellett volna egyet kongatnia.

Azt, hogy a szakmával valami baj van, a részvénytőzsi árfolyamok mozgása már egy ideje jelezte. Addig azonban, ameddig a kamatlábak az Egyesült Államokban 20 százalék körül mozogtak, a biztosítótársaságok

BIZTONS ÉS BIZTO

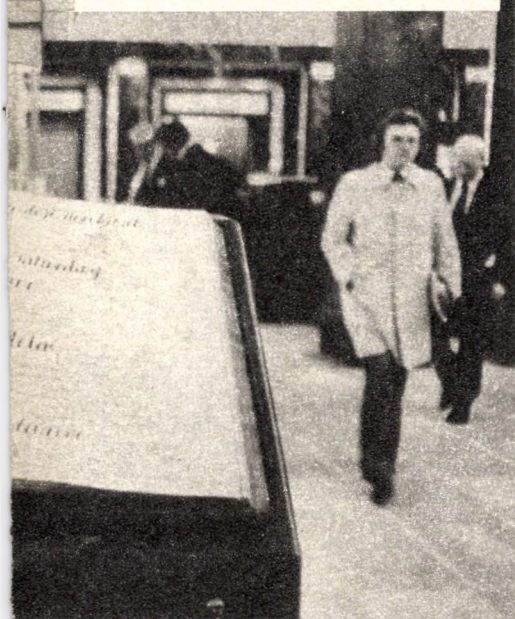

képesek voltak *nyereségesen* működni, hiszen ha több kártérítést fizettek volna ki, mint amennyi díjbevétele szert tettek, a különbséget abban az esetben is bőven fedezték a befektetésből eredő jövedelmek. Ez normális dolog, a biztosítási szakma az egész világon így működik, kihasználva, hogy a díjából a vállalatoknál hatalmas forgatható tőke keletkezik. A nyolcvanas évek elején, több tényező következtében azonban jelentősen romlott a szakma helyzete.

A statisztikák már 1982 első felében egyértelműen arra utaltak, hogy a biztosítási ágazat pénzügyi helyzete kezd megrendülni. Ezen időszakban a vállalatok működésből származó profitja (ez a befektetések jövedelmét is magában foglalja) több, mint 1 milliárd dollárral csökkent és különféle katasztrófák miatt a társaságoknak 1,5 milliárd dollár kártérítést kellett kifizetni. (Négy jelentősebb vihar és egy 153 ember halálával végződő repülő-szerencsétlenség támadta meg a biztosítók trezorjait.) Ráadásul a magas kamatlábak miatt az évtized elején a szakma hirtelen nagyon népszerűvé vált. Az érdeklődés érhető volt, hiszen a biztosítás révén viszonylag olcsón lehetett készpénzhez jutni — a díjtételek formájában — és azokat nagy nyereséggel lehetett forgatni. Törvényszerű, hogy ha egy ágazatba

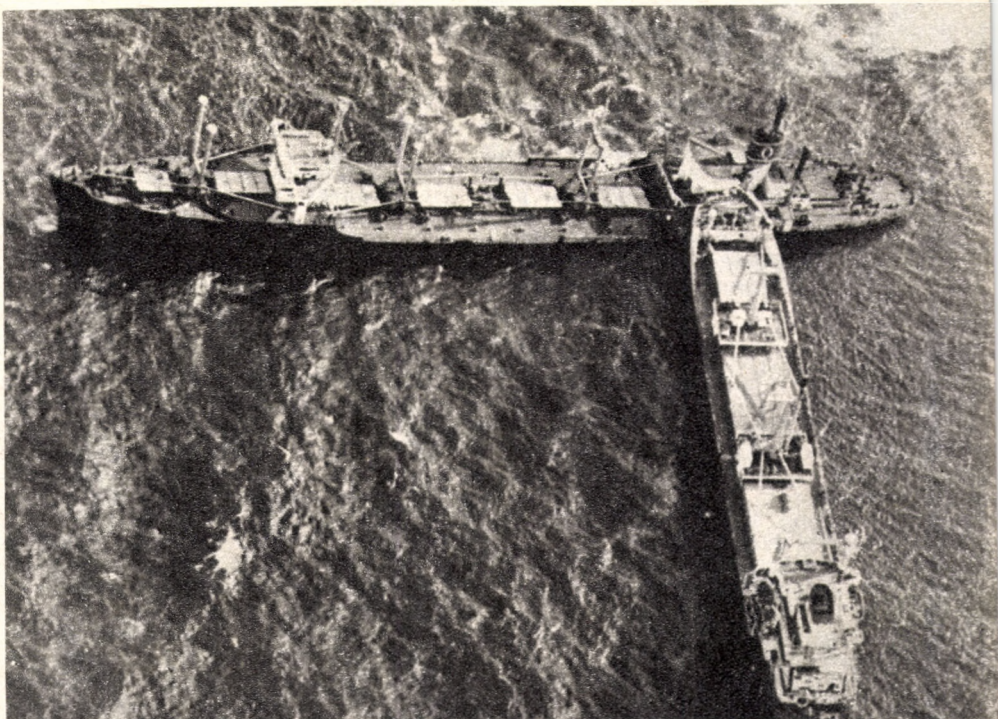
SÁG OSÍTÁS

A Lloyd's biztosító társaság nagykönyve, lapjain a legnagyobb katasztrófák hiteles történetével

sokan törekszenek, abból a fogyasztónak valami előnye származik. Itt sem történt másképp. Mivel többen ajánlottak biztosítási szolgáltatásokat, a díjtételek szükségképpen csökkentek. Mindaddig ebből semmi baj nem származott, ameddig a kamatlábak magas szinten voltak és a díjtételekből származó pénz befektetésével keresni lehetett. Amint viszont a kamatok megindultak lefelé, az alacsonyra-kényszerített díjtételek jövedelmezőségi gondokhoz vezettek. Ebben az évben már az USA Biztosítási Szolgáltatók Hivatala szerint az általános kár-biztosítás és a járműkárbiztosítás veszteségessé válik, minden egyes „kötvénydollárra” (vagyis beszedett biztosítási díjra) 3–5 centet kell a társaságnak ráfizetni. Az alacsony díjtételekért ugyanis már nem jelent teljes mértékben kárpótlást a pénz befektetéséből származó jövedelem...

Vannak egyéb baljós jelek is. Az American Express biztosítással foglalkozó leányvállalata nemrég kénytelen volt 230 millió dollárral kiegészíteni azon tartalékalapját, melynek funkciója az, hogy a jövőbeni kártérítési igényekre fedezetet adjon. Ez a lépés az anyavállalat számára azt jelentette, hogy 36 év után először nyeresége csökkent. Tágabb értelemben viszont az ágazat helyzetét elemzők arra mutattak rá, hogy az American

Express-példa cseppet sem egyedi. Sok biztosító ugyanis tudatosan csökkentette a díjtételeket annak érdekében, hogy forgalma legyen, új kötvényeket bocsásson ki, miközben nem gondolt arra, hogy a várhatóan bekövetkező kártérítési igények fényében tartalékalapját megnövelje. A már idézett Biztosítási Szolgáltatók Hivatala szerint a biztosítási ágazat tartalékalapjaihoz 10–20 százalékos kellene hozzáadni annak érdekében, hogy szükség esetén megfelelő nagyságúak legyenek.

Nem meglepő ezek után, hogy 1982–83-ban az Egyesült Államok biztosító társaságainak az alaptevékenységből (amely a biztosítási díjak, illetve a kártérítések és költségek különbsége) összesen 22,5 milliárd dollár vesztesége származott. Ilyen mértékű deficitet a szakma azóta nem tapasztalt, hogy mérlegeit a San Francisco-i földrengés és tűzvész megrendítette. Ma még beláthatatlan, mekkora terhet fog jelenteni a szakmának a Manville-eset. Bár az elnevezés az Egyesült Államok legnagyobb azbeszt-termelőjére, a Manville Corporation-ra utal, az ügy nem csupán az USA-ra korlátozódik. 1982 májusában egy montreáli nemzetközi szimpozionon a New York-i Mount Sinai kórház egyik professzora előadásában azt közölte, hogy csupán abban az évben az USA és Kanada területén mintegy 8000 azbeszttel dolgozó munkás halála várható és 1990-re ez a szám 10 ezerre emelkedhet. Néhány hónap múlva két angol azbesztgyártó ellen már több millió dolláros kártérítési perek voltak folyamatban. Az eljárást általában az egyesült államokbeli leányvállalataik dolgozói indították meg az úgynevezett termékfelelősség alapján. (Az angolszász jogban ismert fogalom szerint egy termék gyártója felelős mindazon károkért,

melyeket árúja emberi lénynek okoz). 1982 augusztusában pedig a Manville Corporation, nem várva meg az elenne indítandó perek áradatát, *csődöt jelentett*. A biztosítók számára az „azbeszt-kártérítés” azért jelentett anyagilag fenyegetést, mivel a termelők szinte kivétel nélkül kötöttek úgynevezett *termékfelelősségi* biztosítást. Az alkalmazottak megromlott egészségéért, netán haláláért kifizetett kompenzáció tehát részben a biztosítótársaságokat terhelte.

A biztosítótársaságok 1941 óta sajátos kartellt alkottak, mely csaknem lehetetlenné tette az egymás közötti árversenyt. Abban az évben ugyanis több bírósági ítélet is úgy vélte, hogy a biztosításra lehet szabályozást kialakítani és az egyes tagállamok gyorsan fel is állították saját árbizottságaikat. Mivel több mint három évtizedig egy államban a cégek azonos vagy hasonló tarifákkal dolgozhattak csak, nagyjában-egészében „mindenki megélt”. A Reagan-kormányzat, ahogy az ellenőrzött energiaárakat, úgy a szabályozott díjtételstruktúrákat is támadás alá vette. Korábban a külföldre állami és szövetségi hivataloknak előzetes jóváhagyásra kellett mutatni a díjakat, a republikánusok alatt ez megszűnt. Megjelentek ugyan továbbra is irányelvek, útmutatások, ezeket azonban a szakma — saját belátása szerint — vagy figyelembe veszi, vagy nem. Általában nem vette. A társaságok ugyanis szinte már várták, hogy az egymás közötti versenynek nagyobb tere legyen, a díjtételek csökkentésével igyekeztek ugyanis egymástól klienseket elcsábítani. 1983-ban így voltak olyan cégek, kik az ajánlott tarifáknál 40 százalékkal olcsóbban voltak hajlandók vagyoni- és balesetbiztosítást kötni...

G. Gy.—Sz. P.

Pályahasadás

„A kétségbeesés aktusában megjelenik az általános ember, így most a konkrétó mögé kerül, és áttör rajta. (...) Minden emberből lehet paradigmikus ember, ha akarja, persze nem levétve véletlenszerűségét, hanem megmaradva benne, és megnevesítve.”

(S. Kierkegaard)

1.

Kissé görnyedten, két karját előre nyújtva, fél lábón egyensúlyoz a strandon. Vézna alakja jobbra-balra imbolyog.

— Hajrá, Ūrge!
— Hat, hét, nyolc...
— Mindent bele!
— Huszonnégy, huszonöt, huszonhat...

— Gyerünk!
— Ez csúcsjavítás lesz!
— Negyvenkettő, negyvenhárom...
Amikor a gumilabda leesik, Ūrge spiccel belerúg, a vízben egy úr a fejéhez kap. Röhögünk.

— Eljen a dekázó bajnok!
A győztes szerényen vigyorog. Zavarában egy csokoládépapírt gyűrget...

Húsz éve, 1964 nyarán.

2.

Részlet egy önéletrajzból:

„1947 májusában születtem Budapesten. Az ezerszer átkozott nyolcadik

kerületben. Angyalarc nélkül. Anyám, néhai Hérics Margit 1963-ban meghalt. Csonka családban nőttem fel? Nem tudok rá felelni. Akkor éreztem csonkának, amikor apám jóvoltából különféle nőkkel épp többen lettünk.

A gyerekkorom egészen különleges volt. Gyorsan fejlődtem. Olyan események maradtak meg emlékezetemben, mint például a Nagymező utcai vizes házmasterlakásban hallott szívenütő hír: meghalt Sztálin! Csokoládét is ettem ám abban az időben! A pincében töltöttük 1956 őszét, Komlós Vilmos bácsi szórakoztatott. Sorban álltam a Petneházy utcai pékségnél, Arda cigarettát szereztünk apámmal. Rámlóttek a körúton. Mindkét oldalról. Kivagdostuk a tankönyvből a Rákosi- és Sztálin-képeket, majd jött a kétféle harc. Számunkra tanítási szünet. Szénszünet. Áramszünet. Szünet általában.

Sokszor féltem, szorongtam. Gyenge tanuló voltam az általános iskolában. Furcsa helyzetekbe keveredtem. Egy intőt követően kitéptem az ellenőrző könyvből az ominózus lapot. Így pár nap múlva a dicséretet sem tudták beírni.

Az élet nyaranta csodálatos élménnyel gazdagított. Minden évben a számomra legszebb évszakot a Balaton partján, Szemesen töltöttem. K. A., aki a családi házból hozta már gyermekfejjel is érzékelhető műveltségét, magabiztosságát, M. L., aki Reinhardtot, Tairóffot, Brechtet olvasott, teniszezett, szép lányoknak csapta a szelet. K. P., F. G., H. G. — mindtől tanulnom lehetett.

Fejelőcsatákban, gombfocimeccsen messze fölöttem álltak — »jobb« családából származó fiúk voltak. Örültem, hogy köztük lehetek, hogy befogadtak.”

3.

Csak az ötödik vagy a hatodik csörgés után veszem föl a kagylót.

— Tessék! Ki beszél?
— Itt Füredi Ferenc.
— Kicsoda?
— Füredi. Azaz Ūrge. Emlékszel még? Tudod, Szemesről...

— Jaj, ne haragudj, tiszta hülye vagyok. De hát több mint tíz éve nem beszélünk. Mi van veled?

— Szeretném a tanácsodat kérni.
— Csak nincs valami baj?
— Különösebb nincs, de...
— Valakitől hallottam, hogy meg-nősültél. Igaz?

— Persze.
— Gyereked is van?
— Két fiú.
— És ugyanott dolgozol? Abban az újpesti gyárban?

— Á, onnan már rég eljöttem. Leszázalékoltak, két évig beteg voltam. Aztán munkaügyi lettem egy építőipari szövetkezetben. Osztályvezető... Csak most éppen nincs állásom. Három hónapja kiléptem, azóta nem bírok elhelyezkedni. Pedig már segédmunkásnak is elmennék akárhová. Kölcsönökből élek, a kétségbeesés szélén állok.

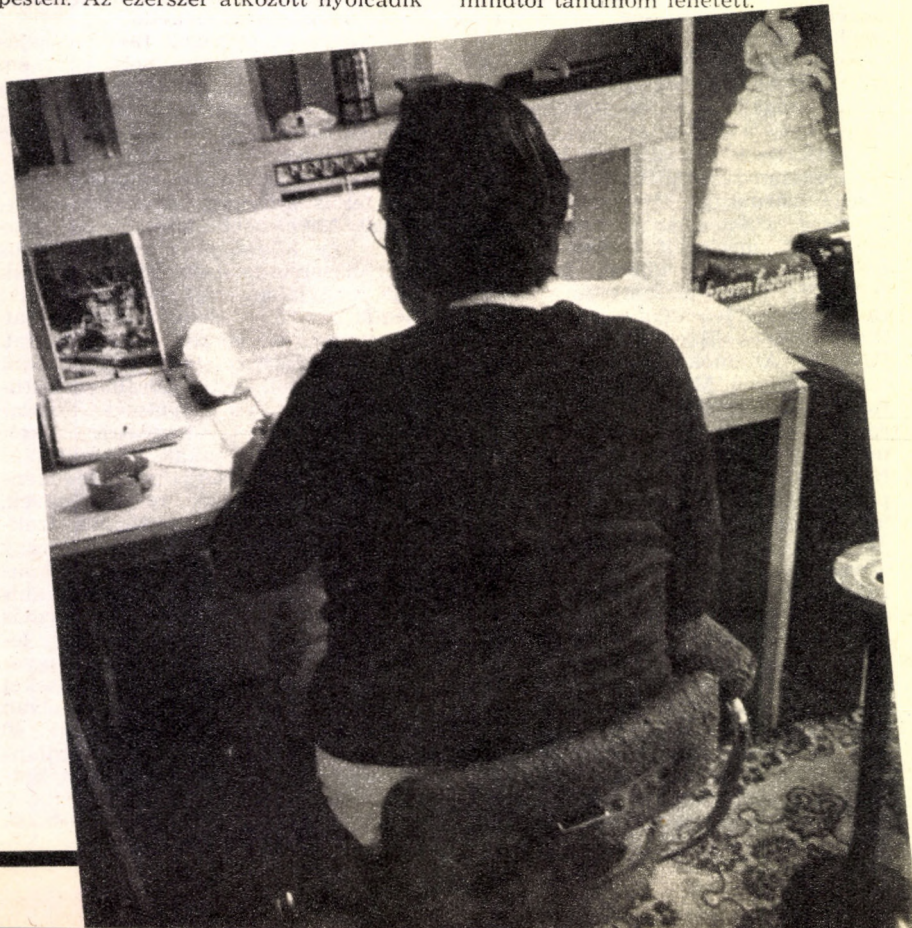
— Találkozzunk valamelyik nap. Mikor érsz rá?

— Időmilliómos vagyok...
— Mondjuk, holnap, kettőkor?
Rendben.

4.

— Ne haragudj, azt hiszem, én ezt nem tudom röviden előadni. Annyi minden összekuszálódott bennem meg körülöttem, hogy... nem megy. Évek óta alig dumálok valakivel, közlési kényszerem van, akkor érezném jól magam, ha egyszer hat napig egyfolytában szövegelhetnék, elmondhatnék mindent, de mindent. Mit bánom én, hogy kinek.

Szóval, az Újpesti Gépelemgyárban melóztam közgazdász technikusként, hamar csoportvezető lettem, KISZ-titkár voltam, a pártba is beléptem. Beiratkoztam a marxista egyetemre, főleg a szociológia érdekelt. Haladtam fölfelé a számlátrán. Okleveleket, kitüntetések, külföldi jutalomutazásokat kaptam. Közben, huszonvalahány évesen, átéltem életem első diák-szerelmét, egy férjezett, gyermekes asszonnyal, majd megismerkedtem a mostani feleségemmel. Későn értem be, az életem baromian intenzívvé vált, apám nőügyei is megviseltek — leestem a lábamról. A diagnózis: *neurosis anxiosa phobica*, magyarul szorongásos neurózis. Eleinte nem kezeltettem, aztán, amikor már nem volt más választásom — hat hetet,

kilenc hetet, majd négy és fél hónapot töltöttem odabent, a neurózis osztályon. Utána újra tanultam járni, beszélni, élni.

Rokkantsági nyugdíjba helyeztek. Úgy éreztem, itt a vég. Csak egyvalaki várt meg: 1977 márciusában összeházasodtunk. Azután ismét munkaképes lettem, de a gyárba nem vettek vissza. Még a fülemben csengenek a személyzetis szavai: „Nézd, öregem, te itt betegedtél meg. Az ilyen betegség után mit kezdjünk veled? Tudod, milyennek az emberek. Mégiscsak a bolondok házából jöttél” — és atyáskodva megveregette a vállam.

Februártól júniusig nem kaptam munkát. A feleségem teherbe esett, elfogyott az utolsó megtakarított fillérünk is. Végül apám közvetítésével beléptem a Palotai Építőipari Szövetkezetbe. Itt hamarosan újra felívték a pályám. A cég épp mélyponton volt, akkor kezdett kikeményedni a kátyúból, kicsit talán én is hozzájárultam. Dolgoztam, mint az állat, persze nemcsak én, mindenki összeszedte magát. Az elnökünk roppant szuggesztív ember volt, úgy lestem minden szavát, mint az istenét. Három hónap múlva osztályvezető lettem, pártmunkát vállaltam, bizonyítani akartam. Reggel héttől este nyolcig a szövetkezetben kuksoltam. Ha nem volt munka, beszélgettünk, pingpongoztunk, hűlyéskedtünk. Főleg akkor kezdtem kitolni a munkanap végét, amikor a nagyobbik srác betegsége elhatalmasodott. Aztán az elnökünket máshová helyezték, hiába ígérte, nem tudott magával vinni. Sok minden összejött, gyakran kiborultam, de senki nem szólt miatta, a régi és az új — nálam három évvel fiatalabb — főnök is megértett, ilyenkor elzavart, hogy pihenjem ki magam, egy hétig ne is lásson. Egy-két napig bírtam, aztán visszaszöktem. Most már tudom, nem kellett volna olyan komolyan vennem a munkát.

5.

Az elnök — nyílt arcú, szakállas fiatalember — a szövetkezet új irodájában, modern bútorok, virágok között, de még nem „belakott” szobában fogad. Amikor megtudja jövetelem célját, nem lepődik meg, de nem is örül.

— Jó képességű fiú volt a Feri, nagyon sajnálom, hogy elment tőlünk. Általános műveltsége és szakmai tudása messze az átlag fölé magaslott. Mint pártvezetőségi tag, oktatásvezető és természetesen mint osztályvezető, egyaránt megállta a helyét. Csak hát az idegei, ugye...

— Voltaképp miért távozott?

— Éppen szabadságon voltam, amikor kilépett. Azelőtt már kétszer beadta a felmondását, de láttam, hogy pillanatnyi felindultságában teszi, hát összetéptem vele a levelet. Másodszer viszont figyelmeztettem: — Feri, ez volt az utolsó, legközelebb nem tartalak vissza. Tavaly júliusban megint megbolondult, lelkizett, majd összekülönbözött a főkönyvelővel, másnap kikövetelte, hogy a távollé-

temben írják be a munkakönyvébe a „kilépett” bejegyzést. Már korábban is hangoztatta, hogy kulturális vagy pártvonalon szeretne elhelyezkedni, azt hittük, bejött neki valami.

— De nem jött. Sőt, néhány hét múlva megbánta, amit tett.

— Ez az ő dolga. Vissza akart jönni, akár beosztottnak vagy fizikai dolgozónak, levelet is írt, de végül nemet mondtam. A kollégáim tanácsára. Behívtam a párttitkárt, a főkönyvelőt meg a többi vezetőt, senki nem volt, aki azt javasolta volna, hogy vegyük vissza. Ha csak egyikük is szól...

— Korábban megígérték, hogy segítenek neki a lakászerzésben. Azt is kérte, hogy a felesége, a nagyobbik gyerek betegsége miatt, otthon végezhető munkát kaphasson.

— A lakás rajtunk kívül álló okok miatt hiúsult meg, ilyen munkakörünk pedig nem volt. Ennek ellenére mindenben támogattuk még a kilépése után is. Kijavítottuk a munkakönyvi bejegyzést, nehogy máshonnan amiatt utasítsák el, és októberben kéthetes munkaviszonyt igazoltunk neki, azalatt elintézhette a párt-, a szakszervezeti és a CSÉB-kijelentkezését.

— Azóta ki vezeti a munkaügyi osztályt?

— Senki. Nem találtunk alkalmas személyt. De a Feri akkor sem vennem vissza, ha végleg üres maradna a posztja. Az ember legyen következetes. Mi is, meg ő is.

A párttitkár vonásai megkeményednek, amikor bekopogok hozzá, s elmondom, mi szél hozott.

— Fűredi elvtársban először akkor tört meg valami, amikor az előző elnök elment és őt nem vitte magával. Nem mondom, utána is tisztességgel dolgozott, de már hiányzott belőle a lendület. A taggyűléseken, a tanfolyamokon is olyan fureskákat mondott, szerintem politikailag félreérthető megjegyzéseket tett. Néha kába volt a sok orvosságtól, talán azért.

— Ferenc nyilván nem véletlenül kapott a pártoktatási előadásokért több elismerést, legutóbb például 1983-ban a budapesti pártbizottság oklevelét. Egyébként, ha jól végezte a munkáját, miért engedték, hogy kilépjen?

— Én próbáltam lebeszélni, de ő azt mondta, lezéli a céget, az osztályt, mindenkit. Ezek után tartóztassam? Mindenki van önerzet. Aki bedobta a törülközőt, az már nem mászhat vissza a ringbe.

— Mit gondolsz, milyen sors vár Fűredire?

— Ha higgadtabb, innen mehetett volna nyugdíjba. Így azonban... Nincs lakása, állása, beteg a kislfia, ő sem makkegészséges; nehéz sorsa lesz. De hát ki tehet róla?

6.

Körülbelül ötven helyen jelentkezett főlveletre. Eleinte a kilépett bejegyzés miatt ózdkodtak tőle a személyzetisek, többen is tudakolták,

hogy kerülhet ilyen helyzetbe egy vezető, magas fizetésű, megbecsült elvtárs, egy régi párttag. Később azt kifogásolták, hogy már egy, két, három hónapja nem dolgozik. Alacsonyabb munkakörben, kevesebb fizetésért is elhelyezkedne? Gyanús, nagyon gyanús...

„A vállalat vezetése úgy döntött a munkaügyi előadói-bérgazdálkodási státussal kapcsolatban, hogy azt csak munkaügyi képzéssel rendelkező munkaerő töltheti be. Így jelentkezését nem tudjuk elfogadni. Kíváncsi vagyok továbbra is jó egészséget és képességeinek megfelelő új munkahelyet. 1983. augusztus 11. Három aláírás — Lemezárugyár. Budapest.”

Hirdetés a Magyar Ifjúság 1983. október 28-i számában:

„Felvételre keresünk jó kereseti lehetőséggel, középiskolai végzettségű, gyakorlatlaltal rendelkező és kezdő munkavállalókat az alábbi munkakörökbe: ... munkaügyi előadókat... Jelentkezés: Országos Szakipari Vállalat, munkaügyi osztály.”

A válasz:

„Kedves Fűredi Elvtárs! Sajnálattal közöljük, hogy a vállalatnál folyamatban levő belső átszervezés miatt felvételi kérelmével érdemben nem tudunk foglalkozni. Levelünk mellékleteként visszaküldjük önéletrajzát. Elvtársi üdvözléssel... Országos Szakipari Vállalat, szem. és okt. vez.”

Nagyüzem. Osztályvezető telefonon:

— A technikum és a marxista diploma nálunk kevés. Önnek, sajnós, nincs meg a munkaügyi szaktanfolyami végzettsége.

Beosztott, szintén telefonon:

— Az osztályvezető elvtársnak nyolc elemije van, nincs tanfolyama, kábé annyi idős, mint ön. Már felvettünk egy húszéves kislányt, aki nem érettségizett, őt akarja betanítani a főnök...

A meglepetés:

— Micsoda? Ezzel az önéletrajzzal akar elhelyezkedni? Jól értettem? Maga betanított munkásnak is eljönne? Ugyan, kérem! Pártvezetőségi tag volt, valamiféle kitüntetések is kapott, meg szociológiát tanult. Elég bajom van nekem a saját dolgozóimmal...

7.

Részlet az önéletrajzból:

„Még egyszer visszatérve a munkaüghöz. Kicsit gátolt az elhelyezkedésben, hogy bármennyire szeretem is ezt a munkát, úgy gyűlölöm is. Belefáradtam, mert sokszor tapasztaltam, hogy ez a tevékenység egyre kevésbé humán jellegű. A gazdasági szabályok, azok folytonos módosíthatása kezdi megszüntetni azt a lehetőséget, hogy egy-egy szakmában alkosson az ember és megvalósítsa önmagát. Lassan megutáltam a »korszerű« kifejezést. Illetve észrevettem, hogy ez lehet pejorativ értelmű is. Azt hiszem, például a művészetben ez érzékelhető, de a gazdaságban mindig előnyös tartalmat kívánnák tulajdonítani e szónak. Tizenhat éve foglalkozom munkáüggyel, gazdasággal. Sokáig sike-

rült megőriznem azt, hogy a munka-
ügyhöz kapcsolódó tudományágakat
csak eszközként használjam, de ez a
szakma mégis használatos marad-
jon. Pedig a gyakorlatomban helye
volt a matematikának, olykor a szá-
mítógépnek, a jognak, a szociológiá-
nak, a pszichológiának, a tömegkom-
munikációnak. Humán jelleg? Ma
már tudom, hogy ez is csak illúzió.”

8.

Második alkalommal a lakásán —
pontosabban: édesapja kétszobás la-
kásának egyik, általuk használt szobá-
jában — beszélgetünk.

— *A feleséged? És a gyerekek?*

— Az anyósomhoz mentek. Nézd, a
nagyobbik fiú, Ferkó, egyszerűen ki-
bírhatalan idehaza. Beszélni nem
tud, kiabál, visít, terrorizálja az any-
ját. Hétesztendős, de megrekedt egy
másfél éves gyerek szintjén. Ha itt
hon volna, egy szót sem tudnánk vál-
tani.

Elmondja, hogyan telnek az estéik.
A felesége mos, főz, takarít, szalad-
gál a gyerekek után. Ő, ha tud, segít
vagy olvas, esetleg csak néz maga elé.
Egymással alig beszélnek. Ki-ki ott
alszik el, abban az ágyban, ahol az
álom éri. A beteg fiúcska félálomban
magához húzza az anyját, ő és a ki-
sebbik gyerek lehever, ahova tud.

— A szomszéd szobában az apám
lakik az élettársával. Mindennaposak
a veszekedések. A bútor, a kocsi, a
tévé; itt majdnem mindent tőle kap-
tunk. Ha lakást kapnánk, egy széklet
se vinnék el. Vagy üritsem ki az apám
otthonát? Persze, lakást amúgy sem
remélhetünk, hiszen az ősszel, amikor
meg kellett volna újítanunk a kéré-
met, épp nem volt munkám, s nem
tudtuk összekaparni a hétezer forin-
tot, amit be kellett volna fizetni. Cso-
da-e, hogy néha nem kapok levegőt?
Csak tátogok ebben a légűres térben.
Alig egy órát beszélgetünk, amikor
rikkantás hangzik a lépcsőházból! A
barátom arca elfintorodik.

— Hát mégis... hazajöttök. Ez a
nagyobbik fiam. Ne haragudj!

Két gyönyörű gyerek lép a szobába.
Az idősebbnek komor és tompa a te-
kintete, a kisebbik vidáman dudorász.
Mindjárt lehasalnak a földre, játszani.
Ferkó egy műanyag dobozt lököd és
sikít.

— Emlékszel? — néz rám az apja.
— Mi egész nap fociztunk, fejtünk,
gomboztunk. Ez a gyerek valószínűleg
soha nem ismeri meg a labda örömét.
Hogy a franc essen ebbe a rohadt vi-
lágba...

9.

Az üzenetet levélben kapom. Ferenc
a lelkemre köti, hogy feltétlenül ke-
ressem föl a doktornőt. Országos Ideg-
és Elmegyógyászati Intézet, gyerme-
kosztály. Földszint, balra.

Dr. Weiss Mária főorvosasszony ki-
fejezetten örül annak, hogy őt is
megkérdezem.

— Igen, tudom, a kis Fűredi Ferkó.
Majdnem egy évig feküdt nálunk,
nem volt hová elengednünk, mert
olyan óvoda, ahová a hozzá hasonló
kis betegeket elhelyezhetnénk, nem
létezik. Végül a fogyatékosok óvodá-
jában kapott helyet némi szívesség
révén, debilis és imbecillis gyerme-
kek között.

— *Tulajdonképpen mi a baja?*

— Gyermekkori elmebetegség, ami
kilencvenkilenc százalékban, mint az
ő esetében is, szkizofrénia, tudathasa-
dás. Felőtt korára valamilyen beta-
nított munkára, azaz a részleges tár-
sadművelés beilleszkedésre megtanítható
lenne, de Magyarországon nincs in-
tézmeny, ahol foglalkoznának vele,
nincs gyógypedagógus, aki fejleszthet-
né. Körülbelül háromszáz ilyen gye-
rekről tudunk, de itt az osztályon csak
harminc férőhelyünk van.

— *Az ő betegségük tünetileg miben
különbözik a fogyatékosokétól?*

— A szkizofrén gyermek vezető
tünete az autizmus, vagyis az, hogy
nemigen beszél, szóban nem kommu-
nikál senkivel. A maga kis világá-
ban él, csak olyan távolra tekint ki
belőle, amennyit az állapota éppen
megenged. De fokozatosan egyre több
reális ismeretanyagot fog fel, több
visszajelzést ad, jó részüket megtanul
beszélni is. Ezen a nyomon kellene
nevelni, fejleszteni őket. Hol lassab-
ban, hol intenzívebben, a pillanatnyi
állapotuknak megfelelően.

— *Fűrediék attól félnek, hogy Fer-
kó mellett a kisebbik fiú is vissza-
marad a fejlődésben.*

— Harmonikus személyiségfejlődé-
se kétségkívül veszélybe kerül. Én is
hallottam egyszer, hogy Zolika azt
kérde: — Nekem miért nem szabad
ugyanazt, amit a Ferkónak?... Ná-
luk még istenes a helyzet, a szülők
nem hibáztatják egymást, az édesanya
minden megpróbáltatást vállal, az
édesapja nem akarja állami gondozás-
ba adni, pedig az ilyen kényszeres be-
tegek csak nyűg a családban. Nem ideá-
lis a helyzetük, egyetlen szobában
élnek, Ferkónak lassan el kellene kez-
denie valamilyen módszeres tanulást,
de hol és hogyan? Félek, hogy neki és
beteg társainak ugyanaz lesz a sorsa,
ami mindmáig volt a szkizofrén
gyermeknek: bekerülnek egy elme-
szociális otthonba, és életük végéig
koloncként lógnak a társadalom nya-
kán. Holott volna mód a megmenté-
sükre.

10.

Egy este csöng a telefon. Ferenc
jelentkezik. Fojtott hangon közli,
hogy őt és fél hónap után állást ka-
pott: munkaügyi előadó egy nagy-
vállalatnál. A fizetése feleannyi, mint
az előző helyén volt, első feladata:
ezer kartotékban időrendbe rakosgat-
ni a dolgozók munkaügyi papírjait.

Korábban tervet készített, mérle-
gelt javasolt, döntött. Itt — úgy érzi
— fát vág. Egy kopott íróasztal tete-
jén. De azért reménykedik.

De azért reménykedik.

Néhány nap múlva ismét fölkeres-
sem. Ezúttal nincs otthon a beteg

gyerek, az asszony is leülhet néhány
percre.

— Ne haragudjon, kicsit elfárad-
tam. Sok a dolog. Amikor Ferenc ki-
lépett a szövetkezetből, s nem kapott
állást, megszakítottam a gyest és
visszamentem az irodába. Azonnal el-
küldtek egy tanfolyamra, ha elvég-
zem, csoportvezető leszek. Reggel én
viszem a gyerekeket, mert csak nekem
van jogosítványom, a férjem nem
kaphat. Este loholok velük haza, itt a
sok házimunka, az apósoméék...

— *Saját lakásban könnyebb lenne?*

— Biztosan. De miből? Eltartási
szerződést kötöttem a nagynénémel,
aki beteg, de ez is olyan megalázó...
Várni?

— *Hogy képzeled a jövőt? Az életü-
ket?*

— Szeretném, ha Ferenc megtalál-
ná a helyét és nem lenne már olyan
nyugtalan. A kettőnk jövedelme most
kilencezer forint, valahogy majd ki-
jövünk. Ami Ferkót illeti, csak a
csodában bízom. Hogy holnap meg-
szólal. Vagy ebben a hónapban, eb-
ben az évben.

— *És ha nem?*

— Akkor előbb-utóbb bekerül a
zárt osztályra. Fáj kimondani, de így
van. Nem tudom, mi lesz. De ne ha-
ragudjon, fel kell tennem a vacsorát...

11.

Levél-törödédek:

„Miért kellene nekem 36—37 éves
koromban előről kezdeni az élete-
met? Mihalkov kiégett hősét vissza-
veti a deus ex machina — most már
logika sem köti a múltjához. Legalább
annyi tisztázódik a múltjában, hogy
egyedül volt becsületos. Ki is rüg-
ták...”

Ma reggel az apámnak angina pec-
toris rohama volt. Tudom, de nem
szólhatok. Elütöm viccel, és egy-két
placebo szintű gyógyszerrel becsempé-
szem neki a tünetet szüntető gyogy-
szert is. Nem megy orvoshoz. Tehe-
tetlen bábként vergődik, a fonalat
maga szötte önmaga köré — de az
apám. Nem tudom elképzelni az életet
nélküle, pedig szinte tönkretett mind-
annyiunkat. Nem tudom, valami vég-
ső, fájdalmas torzulás van az arcán.

A gyerekeim! Nem akarok nevetség-
es lenni, pedig az vagyok. A nagyob-
zik tör-zúz, ordít, este 11 óra van, de
ez mellékes. Szörnyű! Erről nem lehet
írni, nem lehet beszélni. Rosszul va-
gyok.”

12.

Másnap jobban lett. Folytatta a le-
velet:

„Marosán György, a nekem ajándé-
kozott könyvének belső oldalára ezt ír-
ta: »Fűredi Ferenc elvtársnak őszinte
barátsággal és azzal a kívánsággal,
hogy végig tudjon menni az úton úgy,
hogy abban semmit ne kelljen szé-
gyellnie és megbánni.«

Kedves Marosán elvtárs! Én me-
gyek az úton, ha kell, végig. De vajon
ez az út hová vezet?”

Bálint B. András
Fotó: Grnák László

EGYESÜLJÜNK?

Két évvel ezelőtt megjelent egy törvényerejű rendelet, amely meglehetősen széles körű — a szakemberek körében nem várt — élenkséget váltott ki. Az új egyesületi jogszabályról van szó. Különböző közösségek, spontán csoportosulások mozdultak meg; ötleteikkel, kívánságaikkal nemegyszer meghökkentve, máskor egyszerűen csak zavarba ejtve a különböző hivatalos szerveket.

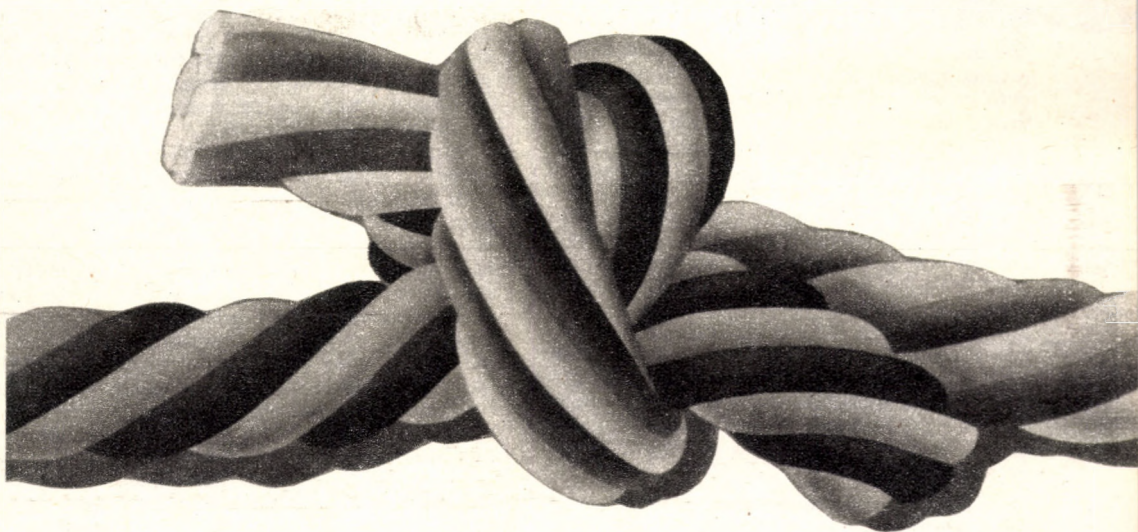
Az egyes megmozdulások, törekvések jogosságáról, társadalmi hasznáról vagy adott esetben külön jellegéről hosszasan lehetne vitatkozni.

Egy azonban kétséghalmozható: ezek a viták nem maradhatnak a nagyvonalú elvi deklaráció szintjén. Tudomásul kell vennünk, hogy társadalmunkban megindult egy olyan — koránt sem egészségtelen — mozgás, amelyet

demokratizálási törekvéseinkhez kell igazítani, mi több, azok egyik legfontosabb alkotóelemévé kell tenni.

Alábbi összeállításunkban riportot olvashatnak egy lakóhelyi egyesület megalakulásának gyötrelmeiről, egyebek között az egyesületek sokszor — furcsamód — bizalmasan kezelt baráti köreiből.

Megszólaltatjuk a Hazafias Népfront főtítkárát, valamint egy mindenki által ismert, veterán egyesületi tagot, aki a múlt tanulságait veti össze a jelen tapasztalataival.

Egyesületpárti népfront

Pozsgay Imre, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtítkára egy személyben társadalomkutató is, a szociológiai tudományok kandidátusa. Tanulmányaiban és beszédeiben központi helyet foglalnak el a szocialista demokrácia fejlesztésének, a társadalom demokratizálásának kérdései, lehetőségei. Beszélgetésünk során arra kerestünk választ: milyen szerepe van ebben a folyamatban az egyesületi mozgalomnak.

— *Hadd kezdjem egy személyes jellegű kérdéssel: tagja ön valamely egyesületnek?*

— Igen, egy vadásztársaságnak. Éppen húsz esztendeje vadászom.

— *Milyen előnyei vannak ennek?*

— Az egyesületek természetrajzához tartozik, hogy csak az lép be, aki valamilyen előnyt remél belőle. És ezt nagyon nehéz kimondani, mert úgy hangzik, mintha haszonlesésről lenne szó. De én itt olyan előnyökre gondolok, mint a sportolás lehetősége vagy arra, hogy szabad levegőn mozoghat az ember, s úgy élhet szenvedélyének, hogy közben *társadalmi hasznót* is hajt. S voltaképpen minden egyesület eredményessége azon múlik, mennyire tudja konkrét ügyekben a tagság szükségleteit kielégíteni, oly módon, hogy abból a társadalomnak is haszna származik.

— *Az egyesületek — és ez is természetükhöz tartozik — érdekeket, csoportérdekeket képviselnek és védnek, társulva azzal az igénnyel, hogy általuk az állampolgárok, mint magánszemélyek aktívabban és eredményesebben vegyenek részt a közéletben, a politika alakításában. Az egyesületi mozgalomban az utóbbi egy-két évben élénkülés tapasztalható, intézmények, fórumok teremődnek az érdekközösségeknek. Hogyan illeszthető ez a folyamat a szocializmusról alkotott képünkbe?*

— Ha a szocializmust valódi közösségi társadalomnak fogom föl, ahol az emberek belső indítékából származó, személyes elhatározást is tükröző közösségek jönnek létre és intézményesülnek, akkor *annál inkább szocialista*, minél több ilyen egyesület létezik. Persze, illúziókat nem kell táplálni, és nem kell azt föltételezni, hogy rossz szándék alapján nem lehet egyesületalapítást kezdeményezni. Az ilyen rossz szándékokkal szemben, vagyis az olyan egyesületek alapítása ellen, amelyek a rendszeren kívülre vezetnének, minden szervezett társadalom, így a szocializmus is *védekezik*. A világ minden táján az alkotmányos elv alapján és törvényekkel szabályozott módon lehet egyesületeket létrehozni. Ez az elv vezérli azt az 1982. évi törvényerejű rendeletet is, amely hazánkban az egyesületek alapítását és működését szabályozza. De *nem jó, ha az egyesületi törvények tisztán defenzív, „állampárti” pozícióról indulnak*, ugyanis nemcsak általában a közösségeknek, hanem az államnak is haszna van abból, ha az alkotmány keretein belül sok jó közösséget fölmutató egyesület működik az országban. Véleményem szerint, ha ezek az egyesületek alkotmányos — mondhatnám úgy is: népfrontos — alapon állnak és elfogadják azt, hogy itt szocializmus van, és

EGYESÜLJÜNK?

ebben a szocializmusban a jelenlegi politikai rendszer és a pártirányítás megfelel a társadalom érdekeinek, s ebben közmegegyezés van, s a társadalmi

szerveződésnek ebben a formájában működnek az egyesületek, akkor abból *nem fenyegető veszély, hanem erő lesz.* És ez az a politikai kondíció, ami szerintem elégséges ahhoz, hogy gyámkodás nélküli, az állandó beavatkozásoktól mentesített jó egyesületek jöjjenek létre. Persze, maga említette, hogy az érdekképviselő is markánsabb, kifejezőbb lesz ezért és ezáltal. De mi az, ami ebben az államtól fenyegeti? Szerintem semmi. És ezzel máris az egyesületi kérdés kellős közepében vagyunk. Ugyanis akarni az egyesületeket és azt mondani, hogy nálunk demokrácia van, amelyben lehetséges az állampolgárok szabad társulása az alkotmány alapján, ugyanakkor kényelmetlenségnek érezni, hogy ezek akarnak is valamit, nos, ez *nem megy.*

— *Éppen erről kérdeznék, mert valóban tapasztalható, hogy a politikai gyakorlatban, a hatóságok magatartásában valamilyen bizalmatlanság nyilvánul meg a már létező, illetve az alakulni szándékozó egyesületekkel szemben. Mi lehet ennek a magyarázata? Talán attól tartanak, hogy a hatáskörükbe avatkoznak, fékezőerőt gyakorolnak?*

— Hát persze, hogy fékezőerőnek érzik, különösen egy olyan, évtizedeken át meghonosodott közigazgatási, társadalomigazgatási szemlélettel és gyakorlattal szemben, amelyik abból indul ki, hogy a társadalmi szükségletek kielégítésére *eleve elrendelt* állami intézmények vannak, amelyek mindenről és mindenkiről gondoskodnak. Ennek, az állam mindenhatóságát hirdető szemléletnek még a frazeológiája is megvan: az állampolgár mindig *kap* valamit, *nyújtanak*, *adnak* neki valamit, *gondoskodnak* róla. Csak azt nem veszik észre, hogy az efféle gyámkodás a legnagyobb *pazarlás* egy modern, nagyon is bonyolult szervezett társadalomban. Hiszen *fölmenti* az egyént az alól, hogy gondolkodjék, hogy képességeit latba vesse, mert ha egyszer gondoskodnak róla, ha egyszer megkap mindent, akkor neki nem kell másképp fölfognia saját helyzetét, mint egy szelvényvagdosó részvényesnek: *hogya én bedobom a munkaerőmet* ezen és ezen a helyen a kollektív szerződés szerint, akkor arra *érkezik a társadalom válasza*, az állam válasza és ott van nekem a *jövedelemem*, a szociális biztonságom. Csak éppen arról a fölmérhetetlen energiáról mondunk le, ami az állampolgároknak, az egyénben szunnyad. Az egyesületek azáltal, hogy nyilvánosságot teremtenek a környezetükben észlelt problémáknak, képviselik és védik közösségük érdekeit, a civil társadalmat teszik szervezetté, a *politikai állam partnerévé.* Meggyőződésem, hogy éppen a szocializ-

Felszálló ágban

Két éve úgy jelent meg, 1982 nyarán pedig úgy lépett életbe az egyesületi jogszabály, hogy arra — akkor még — a jogászok se nagyon figyeltek fel. Ehhez képest meglepő, hogy 1983-ban már alig volt olyan hónap, amikor valamilyen egyesületi érdekesség (sajnos leginkább jogi huzavona) ne foglalkoztatta volna közvéleményünket. Példaként elég csak a sportegyesületi baráti körök, a városvédők, a nudisták, a különféle kisvállalkozók egyesületi törekvéseire, vagy a lakóterületi közösség alakításának a bonyodalmaira gondolnunk.

Mindez az ún. *fordított piramis-elv* szerint (tehát aulról nézve, az egyedi „ügyekből” általánosítva) tényleg azt a benyomást kelti, hogy valami nincsen rendben az egyesületek körül. Még pontosabban: sok elmentmondás, félreértés van az egyesületi törekvések és a hivatalos szervek kapcsolatában. Aki részese volt ezeknek a vitáknak, tanúsíthatja, hogy nemcsak optikai csalódás jelentkezett itt. Mégis; az egyesületi mozgalomban Magyarországon valószínűleg sohasem volt olyan *dinamikus, nyílt, érdemi vitákat hozó, ezért demokratikus* és zömmel eredményes időszak, mint éppen a legutóbbi másfél-két évben. A mozgalom új tagokban ezreket, új célokban korábban ismeretlen területeket, s mind eközben *régi és új csatákat nyert meg.* Közéleti szerepvállalása és ezáltal társadalmi súlya, politizáló kedve is megnőtt, gazdagodott. Ez a legfontosabb, bár igaz: mindez gyakran csak hosszadalmas viták, kompromisszumok, olykor pedig tévedések, kudarcok árán, lépésről lépésre ment előre.

A „*felszálló ág*” tart még. Csak — szerencsére — *ma már több az érv, kevesebb a szenvedély.* Lényeges, friss tapasztalatok vannak; az új egyesületek kezdenek lábra kapni; átalakulóban van a hatóságok „*hozzállása*” és gyakorlata; nyugodtabb a légkör az egyesületek körül és — sajnos, számos kivétellel — többnyire az egyesületeken belül is. Elérkezett tehát a mérlegkészítés ideje. A tapasztalatok, a tanulságok összegyűjtéséhez az *egyesületek közéleti szerepét* választottuk vezérfonalul. Az ugyanis, hogy az egylet a környezetében hogyan van jelen, arra miként hat, a nagyobb közösségnek (a falunak, a városnak, a társadalomnak) is az ügye. Az egyesületi mozgalom közérdekű tapasztalatai, tanulságai a következők:

A társadalomnak is kedvező, ha a polgára pl. a kedvtelése révén — *jól éri magát.* Még inkább igaz ez, ha a közérzet javításának anyagi-pénzügyi lehetőségei kisebbek az igényeknél. Ezért az egyesületi mozgalom napjainkban *már azáltal felértékelődik, hogy tagjainak a szabadidő hasznos, kellemes eltöltését nyújtja.* Mégsem konjunkturális *politikai engedményről, „életszínvonal-pótlékról”* van szó, hanem annak végiggondolásáról és a felismerés érvényesítéséről, hogy a *társadalmi közmegegyezés türelmet, bizalmat is jelent* az állam és a polgárai között.

Hogyan jön ez az egyesületekhez? Például úgy, hogy elismerjük: ha egy kívülálló számára furcsa, nem vonzó egyesületi (szabadidős közösségi) cél, kezdeményezés *sem tartalmában, sem megjelenésében nem joggelless, akkor az biztosan számíthatson az állami toleranciára.* Ne sértsen köz- és jogos egyéni érdeket; ám ezek szabályait tiszteletben tartva „*szabad a gazda*”. Legyen szó akár naturizmusról, táv- és céldobálásról, akár pedig más — *nem tiltott!* — különös passzióról.

Hol van itt a társadalmi érdeke? Ott például, hogy mindenki érezheti: *neki is lehetősége van sajátos önmegvalósításra.* Az egyén jobb hangulata, a társadalomét is javítja. Azután ott, hogy ezek a társaságok *létező érdekek, igények kifejezői, képviselői.* Az érdekek akkor is hat, ha néha nem szívesen veszünk róla tudomást. Mind több sajátos érdekekkel

musban egymás kölcsönös lerombolása helyett ez a két erő *együtthathatóvá* válhat.

— *Ez azt jelenti, hogy az egyesületi mozgalom részese lehet az állam társadalmi kontrolljának...*

— Így van. Mivel marxista vagyok — s talán ezt nem kell eltitkolni az interjúban — ebben a kérdésben Márkszal érték egyet, aki azt mondta: *ahol az állam szabad, ott az állampolgár nem lehet szabad.* Ezt mondja Marx. Hogy más mit mond, s az marxista-e, az további vita tárgya lehet.

— *Beszélgetésünkben említette már az*

van dolgunk. Hiba lenne ennek a valós folyamatnak az útjába állni. Nem lebecsülhetők a természetes, spontán közösségek létének, önszabályozó erejének előnyei, tapasztalatai sem. A jó egyesületek népszerűségének, életképességének ugyanis az egyik fő oka éppen a **bürokratikus vonások elkerülése**. Ez pedig általános igény, egyben közhasznú tanulság.

Az egyesületek (a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságtól a községi önkéntes tűzoltótestületig) működését nem lehet ugyan egy kalap alá venni, de abban új, közös jellemzők mégis megfigyelhetők. Ezek közül a két legfontosabb: **növekvő közreműködés a közfeladatok megoldásában, és a mind nagyobb közéleti-politikai szerepvállalás**. Ezek a tendenciák — közvetlenül — főleg a helyi egyesületeknél tapasztalhatók.

Az egyesületek hagyományos közfeladatainak kiszélesülése zömmel a történelmi, a művészeti, a szellemi és az anyagi értékek felkutatása, új-játeremtése, ápolása és védelme terén mutatkozik meg. Új egyesületek is szerveződnek kimondottan ilyen célra. Történelmi személyiségek, helyi hagyományok emlékbizottságai; múzeumok, várak, helytörténeti gyűjtemények, iskolák, egyetemek baráti körei jelzik ezt. Egyesületek alakulnak múzeum, képtár, sportlétesítmény építésére is. A városzépítő, városvédő egyesületek elterjedése is gyorsul. Ez utóbbiak ugyanakkor a helyi közállapotok felfrissítésében is tanulságos, vitáktól sem mentes szerepet játszanak.

A társadalmi méretű **decentralizáció** nemcsak a döntési jogkörök leadását, a helyi önállóság növelését kell, hogy jelentse, hanem a jó működés **helyi biztosítékainak, társadalmi ellenőrzésének** a megteremtését is. A garanciák között ezeknek az egyesületeknek — ha ők magukat, s őket is komolyan veszik — érdemi szerep jut. **Öröndötes, hogy a legtöbb városzépítő egyesület a felelős, nyílt helyi politizálás alkalmas partnerévé vált.** Jó az is, hogy sok olyan embert bekapcsolnak a közéletbe, aki esetleg más hivatalos fórumoktól idegenkedik. A legjobb pedig az, ha nemcsak bátor, kritikus kiállásuk, hanem — szó szerint — a **kétkézi munkájuk** is minősíti hasznosságukat.

Miért, miben volt mégis vita velük és körülöttük? Az úgynevezett **hatáskörök** dolgában. Az természetes igényük, hogy a tevékenységüket érintő dolgokról **tájékoztatót kapjanak**, sőt bizonyos kérdésekben a döntés előtt legyen mód **véleményük kifejtésére**. Sajnos ez még nincs mindig így, de a partneri kapcsolatok részeként — megállapodással — lehet is, helyes is ezt rendezni. Teljesíthetetlen viszont **némely egyesület egyetértési és vétőjogra vonatkozó követelése**. Akinek ilyen erős hatásköre van, az voltaképpen **hatalmat gyakorol** valaki, valami felett. **Felesleges, káros volna hatalmi szervekké, hatóságokká „emelni” ezeket az öntevékeny szervezeteket.** Szavuk súlyát a meggyőzés, a nyilvánosság, saját(os) érdekük szolgálata adja; társadalmi felelősségük is csak eszerint alakul. Ha államigazgatási ügyben lépnek fel, őket — mint bizonyos érdekek hordozóit — a mindenkit megillető (pl. jogorvoslati!) jogokkal ruházza fel a törvény. A közérdekű bejelentésekről, javaslatokról és panaszokról szóló törvény is előírja: minden hatóság köteles a jelzést érdemben megvizsgálni, megfelelő intézkedést tenni, s 30 napon belül választ adni. Sajnos mindebből még csak kevés valósult meg. **Mégis, ezeknek a szabályoknak kell érvényt szerezni, ez jobb megoldás, mint ha a számos területen így is bonyolult döntési rendszerünket tovább differenciálnánk.** S talán így szakítani lehetne egyszer azzal a beidegződéssel is, amely csak a tényleges beavatkozás jogával véli elismertetni saját szerepének komolyságát.

Tagadhatatlan, hogy az egyesületek társadalmunk néhány izgalmas kérdésében **úttörő szerepet** vállaltak, a nehéz, ellentmondásos, mégis sikeres kezdeti lépéseket megtették.

Kolláth György,

a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának munkatársa

részt **garanciákat** nyújtana az államnak, hogy a keretében működő és általa is inspirált egyesületek nem fordulhatnak az állam, a szocializmus ellen. Másrészt az egyesületeknek kínálna egyfajta **szolgáltatást**, hogy a népfront ezt a felelősséget magára vállalja, s nagyobb cselekvési szabadságot teremt. „jár ki” nekik anélkül, hogy ez számunkra kényszerűség lenne. Vagyis, amelyik egyesület nem akarja ezt az együttműködést, ne kelljen választania, hogy vagy így, vagy sehogy. S a népfront csak úgy léphet be ebbe a kapcsolat-

„Az egyesületi jogban termékeny magva rejlik egy új és mostanál jobb társadalmi rendszernek, mely közvetlenül az ügyefogyottak érdekeit, a hatalmasok önkényétől, s közvetve ezeket az inségyak-latta népek vad dühétől fogja megóvni.” Ezek a sorok nem sokkal az 1848-as forradalom kitörése előtt születtek, Lukács Móricztól, a centralista politikai irányzat egyik vezéralakjától származnak. Ő is — akárcsak a kor haladó gondolkodóinak zöme — nagy reménységgel tekintett az egyesületi jogra, mindenképp annak deklarálására. Eltelt még jó pár évtized, amíg ez utóbbi megtörtént. Az egyesülés teljes szabadságát, az 1919. január hó másodikán kelt harmadik Néptörvény mondta ki először Magyarországon. Európa sok országában a jog deklarálásának akkor már közel egy évszázados múltja volt. Először az 1831. évi belga alkotmány rögzítette az egyesületi szabadságot, Franciaország 1848-as alkotmánya pedig az egyesületi jog elismerését.

Nálunk a továbbiakban a Tanácsköztársaság alkotmánya foglalkozott részletesen e kérdéskörrel. Ezt követően a Horthy-rendszer első intézkedései közé tartozott az öszirózsás forradalom előtti rendelkezések visszaállítása. A tiltó és korlátozó jogszabályok ellenére a harmincas években elég sokszínű egyesületi élet alakult ki Magyarországon. A színskálához persze hozzátartoztak olyan szervezetek is, mint a Kékek Klubja, a Kettős Kereszt Vérszövetség, a Levente Egyesület, vagy a Turul Szövetség. Ezek sorsát — különös tekintettel fasisztoid jellegükre — értelemszerűen az ideiglenes nemzeti kormány 1945. március 17-i rendelete pecsételte meg egyszer s mindenkorra.

rendszerbe, ha valóban segíteni tud azoknak, akik ezt kérik.

— **Mostani összeállításunkban írunk arról a közösségről, amelyik Ujpalotán lakóhelyi egyesületet kezdeményezett. Az alakuló ülésen — amely csaknem botrányba fulladt — a helyi népfrontaktivisták nyíltan szólva nem támogatták ezt a kezdeményezést. Nem mond ez ellent az ön szavainak?**

— Nekem erről az a véleményem, hogy mindenütt vannak „helyi társadalmak”, és önmagában az, hogy a Hazafias Népfront Országos Tanácsa pozitív, a társadalmi kezdeményezéseket nem elgáncsoló, hanem azokat támogató magatartást tanúsít, még nem hordozza magában azt a lehetőséget, hogy ezt mindenütt így csinálják. Csak a példamutatás erejével hat. **Nekünk is meg kell küzdenünk azokkal a „helyi társadalmakkal”, ahol a konfliktusok lejártnak.**

— **Fogalmazhatunk tehát úgy, hogy a népfront egyesületpárti?**

— Igen, ez a helyzet. **Bánki András**

egyesületi törvényt. Én úgy érzem, hogy ez túl sok jogot ad azoknak a hatóságoknak a kezébe, amelyekkel az egyesületeknek együtt kell működniük, vagyis ebben a partneri viszonyban a hatóságok az erősebbek.

— Némelyek csak az állami szervekben látnak garanciát; nem hisznek igazán abban, hogy felelősen tudnak viselkedni azok, akik egyesületet alapítanak. Ezért az állampolgári kezdeményezések fölött **szankciók tömege** lebeg. Nem a magam pecsenyéjét akarom sütögetni, de itt juthatna a népfront fontos szerephez. Egy-

Városszépítők

A főváros lokálpatriótáinak legújabb keletű városszépítő és -védő tevékenysége *Ráday Mihály* televíziós sorozatával, illetőleg az Esti Hírlap *Köz-tér* rovatának megindulásával kezdődött. A folytatás: tavaly májusban megalakulhatott a *Budapesti Városszépítő Egyesület*. Elnökévé *Stadinger Istvánt*, a Fővárosi Tanács elnökhelyettesét választották.

Fogas kérdés, hogyan veheti ki részét a városszépítésből egy társadalmi alapon működő egyesület, s hatékony lehet-e a munkája, ha még olyan hatalmas testület és apparátus sem tud megbirkózni a feladatokkal, amilyen a főváros hivatalos vezetése. S lám, az egyesület hétszáz egyéni és ötven jogi tagja megtalálta a legalkalmasabb formát: nem bizottságosdit játszanak, hanem dolgoznak. Sokszor a két kezükkel.

Március utolsó napjaiban fát ültettek a Városligetben. Fölvették a kapcsolatot a Fővárosi Felvonójavító Vállalattal, s vigyáznak, hogy a századfordulón épült házakba lehetőleg ne hipermodern, cinőberpiros liftet építsenek... Meg kívánják alakítani a Nemzeti Sírkert (vagyis a Kerepesi temető) ügyével foglalkozó csoportot, amely számba venné a temetőben fellelhető természeti és építészeti értékeket, idegenvezetőket állítanának a látogatók kalauzolására.

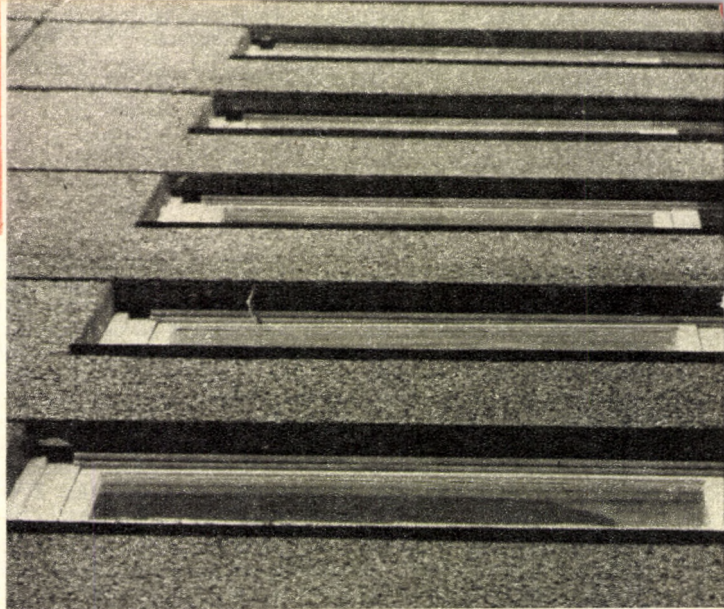
Aggódva figyelik, mi lesz a margitszigeti zenélő kút sorsa. Az egyesület azt szorgalmazza, hogy a kút az eredeti szerkezettel működjön; a felújítás tervei már megvannak a Budapesti Műszaki Egyetem vízgépészeti tanszékén. A főváros belterületén egyébként 380 kút található, ezek többsége azonban száraz, mint a sivatag. Működőképessé tenni, amelyiket csak lehet — ez az egyesület célkitűzése. A tizenhat budai és pesti patakot szeretnék szennyvízcsatornából ismét élő vízzé változtatni; a Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat szakemberei megígérték, hogy a jelenlegi állapotok dokumentálását társadalmi munkában elvégzik.

Ha nem is a fővárosi tömegközlekedés legnagyobb behurházása, mindenestre ékessége lesz a Várhegy oldalában a sikló. Helyreállítása 100 millió forintba kerül; a Városszépítő Egyesület tagsága 15 millió forint értékű társadalmi munkát ajánlott fel. S megszervezik, hogy egyes vállalatok ingyen, vagy kedvezményesen szállítsák a siklóépítéshez szükséges anyagokat.

Nem állítják, hogy egyedül az ő módszereik üdvözítőek, sőt, nem bánnák, ha minél több hasonló társaság működne városszerte. Például a kerületekben. Újpalota lokálpatriótái — mint egy másik írásunkban beszámoltunk róla — mindent elkövetnek azért, hogy mielőbb megalakuljon városrészük barátainak egyesülete, az óbudaiak pedig már meg is teremtették városszépítészeti társaságukat *Obuda Barátainak Köre* elnevezéssel.

Az egyesületnek a Fővárosi Tanács biztosít három szobát az Újváros háza épületében. A nagylelkű ajánlatot természetesen elfogadták, de véglegesnek nem tekinthetik ezeket a helyiségeket, hiszen a tanács mégiscsak hivatal, ahová 17 óra után meglehetősen nehéz bejutni. Persze, — mint példánk is bizonyítja — a budapesti városvédők nemigen szeretnek tudni az irodában ücsörögni...

(—int)

Palotai falak alatt

Az Újpalotai Lakóhelypártoló Egyesület 1983. június 2-án csütörtökön este *nem alakult meg*.

Ezt a különös hírt bizonyára mindazok értik, akik a rádióból vagy a sajtóból értesültek az alakuló közgyűlés kudarcáról. Ezek az információk azonban csupán a színmű tetőpontjáról tájékoztatták a lakosságot. Erdemesnek tartjuk közzéteni mind a három felvonást, összefoglalni, hogy az egyesület ötletének kipattanásától a kézirat leadásáig mi történt Újpalotán.

Néhány adat, hátha valaki nem ismeri.

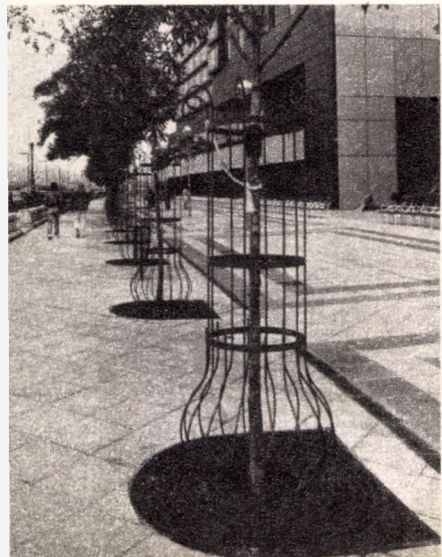
Újpalota lakossága hozzávetőleg hatvanötezer fő. (Veszprémé: 59 ezer; Zalaegerszegé: 58 ezer; Szekszárdé: 37 ezer.

(Közösségi épülete, művelődési háza, mozija nincs. Egy kisebb könyvtárt két éve adtak át az egyik *lábasház* aljában. Kulturális programokat az Újpalotai Szabadidő Központ elnevezésű iroda munkatársai a pártbizottság helyi épületében, vagy jobb idő esetén a közterületen tartanak. Természetesen a lakótelep eredeti terveiben megtalálhatók a közösségi, művelődési intézmények, hiszen az itt élő állampolgároknak is alkotmányos joguk a művelődés, és az általuk megtermelt érték egy jelentős részét tőlük is elvonja államunk szociális és kulturális célokra. A közösségi létesítményeket tartalmazó tervekben azonban pénz- és kapacitáshiány miatt nem lett valóság. Érthető, ha Újpalotán a kezdetektől fogva fontosabb volt a társadalmi összefogás, mint az olyan településen, ahol az erre a célra létrehozott közintézmények ezeket a feladatok általában vállalják.

— Igyekeztünk a közművelődést is *társadalmisítani*, hiszen sem megfelelő helységünk, sem pénzünk, sem szakemberünk nem volt elegendő arra, hogy ekkora népesség számára szabadidős programokat biztosítsunk — mondja *Péterfi Ferenc* népművelő. — Mit jelentett ez a gyakorlatban? Ha jött valaki, hogy sportudvart akar csinálni az iskola udvarán, mentünk és segítgettünk. Ha jött más, hogy lakóklubot kíván szervezni, pénzt, támogatást szereztünk hozzá. Nem jöttek sokan, mert ha egy lakótelepi ajtó bezáródik, nehezen nyílik. Amikor *Varsányi Gyula* azzal az ötlettel keresett meg minket, hogy jó lenne Újpalotán egyesületet szervezni, tudtuk, hogy a mi addigi vállalkozóinkra bizvást számíthatunk.

Mann Gyula villamosmérnök a lakótelep szélén lakik. Kezdetben grundfocibajnokságot szervezett, később jégpályát kreált néhány lakótársával, majd néhány szülővel közösen az iskolában hoztak létre reflektorokkal is felszerelt sportudvart.

— Miért? Mert a srácok itt lógtak az utcán és én is szívesen focizok, ha van egy kis időm. No, meg öröm volt látni például, amikor kineztem az ablakon, hogy a gye-

rekek ott csúszkálnak a jégen, amit mi tartottunk rendben. A *miért?*-re egyébként nem lehet pontos választ adni. Az egyik lakó *lejön velünk rúgni a bőrt*, a másik meg — szülői értekezleten — azt javasolja, hogy *vegyünk gumibotokat* a csatangoló srácok ellen. *Miért?*

Mann Gyula részt vett az egyesületi program kidolgozásában. Rajta kívül még 15—20 ember járt az éjszakába nyúló megbeszélésekre 1982 őszétől 1983 júniusáig. Volt közöttük jogász, mérnök, elektroműszerész, tanár, nyugdíjas, párttitkár, újságíró, technikus.

— Többek között a következő célokat fogalmaztuk meg — olvassa az újpalotaiaknak szóló felhívást *Varsányi Gyula*, a rádió munkatársa. — Az egyesület a nyilvánosság elé tárna a környezetünk szennyezésével, rongálásával kapcsolatos gondokat; rendszeres környezetvédelmi ügyeletet szervezne, bekapcsolódna az újpalotai parkerdő felújításába; előmozdítaná az idős emberek patronálását; újságot jelentetne meg, amelyben a lakótelep híreit, eseményeit, problémáit tenné közzé. Nagy viták után alakult ki ez a program. Lehet, hogy túl sokat markolt, de csak a valóság döntheti el, melyik akció életképes.

A törvény előírásait megtartva 1983. március 8-án tíz aláírással hitelesítve, a szervezők levelet küldtek a tanácsnak egyesületalapítási szándékukról. *Válasz nem jött. Jogilag a hallgatás ebben az esetben is beleegyezést jelent.* A szervezők május végén elhelyezték a lakótelepen a június 2-ára tervezett alakuló közgyűlés meghívóit. A tanács ezután felszólította őket (*május 27-én*), hogy *mutassák be az alapszabálytervezetet. Bemutatták.* A közgyűlés előtt két-három nappal a tanács vezetői arra kérték a szervezőket, hogy halasszák el az összejövetelt. *Az alapszabályt ki kell egészíteni* — mondták —, illetve *egyeztetni kell* a megfelelő szervekkel. A tanács adminisztráció miatt elkésett kérést a szervezők már nem tudták teljesíteni. Megállapodás született, amely szerint az *alakuló közgyűlést megtartják* és a szükséges módosítást utána végzik el.

1983. június 2-án a pártbizottság helyi épületében mintegy 150 személy jelent meg. Amint a hozzászólásokból kiderült, a jelenlevők többsége a tanács, a Hazafias Népfrent, és más társadalmi tömegszervezetek *dolgozója* vagy *aktivistája* volt. *Kisebbségben* a szervezők, illetve az egyesületbe korábban jelentkező *lakók* vettek részt az alakuló közgyűlésen.

Az egyesület elleni *legfőbb* — egybehangzó — *vád* az volt, hogy *olyan feladatokat akar átvállalni, amelyeket a mi társadalmunkban azokra a célokra létrehozott szervezetek végeznek el.* Így például az idősebbek gondozása a tanács szociálpolitikai osztályának és a Vöröskeresztnek, a parkok rendbehozatala a Hazafias Népfrentnek, a sportlehetőségek pedig a kerületi TSF-nek a hatáskörébe tartoznak. A szervezők megjegyezték, hogy ezeken a területeken *sok hiányosság* van, amelyen társadalmi összefogással, például egyesülettel, *lehetne segíteni.* Hiszen a szociálpolitikai osztály nyilván nem akarja azt állítani, hogy minden idősebb gondozásra szoruló tökéletesen el

van látva. A Hazafias Népfrent sem állhat őrt minden fűszálnál és a TSF-nek sincs anyagi forrása arra, hogy az iskolaudvarokon jégpályát csináljon. Ekkor a szervezetek képviselői és — nevezzük talán így — *szimpatizánsai* azt javasolták, hogy az *egyesületalapítók* *jelentkezzenek az illetékes szervezeteknél, ha ezt vagy azt a munkát el akarják végezni, mert mindegyik szívesen lát új aktívakat.* A szervezők, illetve az egyesületbe jelentkezők példákkel bizonyították, hogy a lakosságnak rosszak a tapasztalatai, s ezt *feltehetően az intézményesítésben rejlő nehézség, a spontaneitás háttérbe szorítása, az alkalmankénti formalizmus okozza.* A lakosság *szívesebben vesz részt olyan akciókban, amelyeket maga határoz meg.*

A vita hangneme az alakuló közgyűlésen gyakran eldurvult. A szervezetek részéről elhangzott az a vád, hogy az egyesületalapítók *akarattal nem egyeztették* programjaikat a megfelelő fórumokon. A szervezők ezzel szemben azzal vádolták a felszólalók egy részét és a hangoskodókat, hogy szervezett *ellendrukkerek*, hiszen *egy alakuló közgyűlésre* saját szándéka szerint csak az *egy el, aki egyesületet akar.* Aki nem akar, annak ott semmi dolga.

Csak a vitát vezető Varsányi Gyula józanságán múlt, hogy a szélsőséges indulatok ellenére *inzultusok* nélkül ért véget az egyesület „*nemalakuló közgyűlése*”. *Nemalakuló* — írjuk, mert szavazásra ilyen körülmények között nem is kerülhetett sor. A jelenlevők megegyeztek abban, hogy az alapszabályt a tanácsai dolgozókkal kiegészített előkészítő bizottság átdolgozza. A tanács vezetői néhány nappal korábbi javaslatát tehát a résztvevők elfogadták. (Megjegyezzük, hogy egy neves jogász szerint, ha a közgyűlés végén tíz ember leült volna egy különteremben, megszavazhatták volna az egyesületét.)

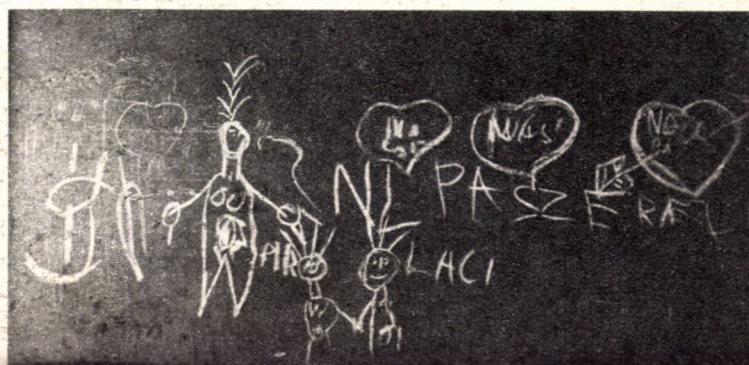
Miután az egyesület nem alakult meg, tervezett akcióikat a szervezők nem kezdhették el. Közülük néhányan felhagytak az egyesület szervezésével. Mások hajlamosak voltak ésszerű kompromisszumokra. Néhány új szervező is bekapcsolódott a munkába, akik a nyilvánosságra hozott információk alapján tevékenységi lehetőséget láttak az egyesületben. Az ősz folyamán megkezdődtek a programegyeztetések a tanács, a párt és a Hazafias Népfrent munkatársaival. A Lakóhelypártoló Egyesület megnevezés helyett a társaság az *Újpalotaiak Baráti Köre* néven kért ismét engedélyt a tanácstól a szervezésre. *A tanács az engedélyt két héten belül megadta.*

A szervezők programjai között a helytörténeti munka, ankétok szervezése és az intézményekkel való együttműködés szerepel.

— Bár az eredeti programból sok minden kimaradt az illetékesekkel történő megbeszélés után — *fejtegette* Varsányi Gyula —, de az egyesület mégis életképes, mert autonóm szervezet, s a majdani tagság dönti el, hogy az alapszabály keretei között mi legyen a feladata.

Nógrádi Gábor

* Az összejövetel jegyzőkönyvének részletei Törvény és valóság címmel megjelentek a Valóság 1984/1-es számában

EGYESÜLJÜNK?

— Mi, agarak ezt nem tőrjék! — tört ki jó évtizede a MEOE összevont (agár a schnautzerrel? — már nem emlékszem) szakosztályának prominens tagja. És a „mi, agarak” közfelkiáltássá vált. A gazdák — tehát elkötelezett hobbiúzők — tűzbe voltak hajlandók menni a szerintük lelkiismeretlen, sajtósebű haszonra törekvő vezetőség ellen. A kutyamódon demokratikus forradalom — mint hallom — időről időre megingatja az ebtenyésztők egyesületét. De nem nagyon. És innen kezdve már csak suttagásokra vagyok utalva: suttagásokra, melyek azt sugallják: igen nagy pénzt fadják, ha az ember kutya jó besorolást kap — nem szabad tehát ugrálni és morogni!

Egykor kutyamód elkötelezettként acsarkodó érdeklődéssel olvastam a macskatenyésztők együletének közvadászá terebélyesülő ügyét. A ciróka-maróka szópár második összetétele érvényesülvén: mit tegyünk? Be kell látnunk, nem csupa dorombolás az élet, és ha felhasználva a macskásodási jogot, néhányak az összes tejszín felhabzsolására érzik magukat feljogosítva — akkor joggal cincognak az egerek.

Az ugatáshoz visszatérve: néhány hete fontosnak tartotta az állatvédők együletének alapítója közölni: ahhoz képest amennyien foglalkozásszerűen meg akarnak élni ez anomalista tevékenységből, kevésnek bizonyult az önzetlen társadalmi segítség.

Tanulság: az egylet nem buli. Vagy, ha az: rossz.

— vep —

A meztelen tag nem egyenlő?

Az első pillanattól fogva sajátosan alakult a Magyar Naturisták Egyesületének sorsa. Önállóan, fokozatosan, spontán módon szerveződött ez a közösség, ami — bőségesen olvashatunk róla — jó néhány konfliktust szült.

Hosszú ideig hivatalos mezt is nélkülözve folyt Délegyházán a nudista strandolás. Nehány körülmény már szinte a kezdet kezdetén sejtetni engedte, hogy a fűgefalevéltmentesre pecsét ütették. Gyűléseket tartottak a tavak környékén, sokszorosított szórólapokon elkészült a házirend és saját rendfenntartó szervezetet is létrehoztak, 131-en vállalták ezt a feladatot. Tavaly már fehérköpenyes árusok is megjelentek a tavak környékén — a területre szóló szabályos működési engedélyük volt. A KÖJAL ellenőrzést tartott a környéken, s tavaly júniusban szombat-vasárnaponként közvetlen autóbuszjáratok is indultak Délegyházára. Ekkor már több ezren rendszeresen jártak ki a tavakhoz.

Időközben sajátos értékrend alakult ki a fürdőzők között. A közösség, illetve a közösséget képviselő szűkebb csoportok elsősorban azokat fogadták fenn tartás nélkül maguk közé, akik részt vettek a „vállalkozásban”, könnyen kaphatók voltak társadalmi munkára. Ez olyannyira alapvető norma lett, hogy még azok is vállalták, akik csak esetenként, ritkán látogattak el a tavakhoz.

Még tavaly nyáron is — amikor már számos hive akadt a naturizmusnak — pecsét nélkülfoltos volt a fürdőzés. Hosszú huzavona után az egyesület hivatalosan 1983. december 12-én alakult meg, ekkor vették nyilvántartásba: negyven alapítótaggal. Idén, január 12-én tartották meg az első gyűlést, amin 250-en vettek részt, azok, akik a tagdíjlehetet fizették. Annak rendje és módja szerint beszámolt a tagságnak és le-

köszönt az ideiglenes vezetőség, s megválasztották az újat. Minden jogszerűen történt, tehát nincs mit kifogásolni, néhány kérdés mégis fölmerül...

Az egyesületi törvény szerint, tízen vagy annál többen alakíthatnak egyesületet. A naturisták viszont talán már a kezdet kezdeté óta több ezren vannak, ezért az egyesület hivatalos elismertével több ezren kerültek hátrányos helyzetbe. Azok a naturisták például, akik annak idején a közös költségekre — a véce építésére, a bolyák telepítésére — tíz-húsz-száz forintot befizettek, azok, akik társadalmi munkát vállaltak, s a legkézzelfoghatóbban azok, akik tavalyelőtt ősszel egy alkalommal feliratkoztak a tavak környékén, hogy ők a majdani egyesület tagjai szeretnének lenni. Ők ugyanis az alakulóközügyűlésen — amelyen 250, ki tudja, mi alapján kiválasztott ember vett részt — nem lehettek jelen, nem kaptak meghívót, senki meg nem kérdezte őket arról; mit akarnak —, az ideiglenes vezetőség — úgy tűnik — nem volt kíváncsi véleményükre. Így értelem szerűen nekik alkalmuk sem volt megszavazni vagy elvetni az alapszabályzatot, a fegyelmi szabályzatot, egyiküknek sem volt beleszólása a vezetőség megválasztásába. Mindez annak a 250 embernek a közös ügye lett, aki meghívót kapott azért, mert az egyesület nyilvántartásba vétele után (1983. december 12.) befizette az ideiglenes tagdíjat.

De vajon kit, miért és ki értesített arról, hogy ezt egyáltalán be lehet fizetni? Így azután több ezer ember helyett két és félszázán döntöttek arról is, hogy mennyi legyen a

tagdíj, a strandbelépő ára, mi legyen a fegyelmi szabályzatban, ki legyen az elnök, ki a főtitkár.

Nos, akik erről lemaradtak, elvesztették azt a jogot, amit ha másként nem is, de erkölcsi értelemben kivívtak maguknak a tavalyi vagy tavaly-

előtti nyáron a tavak partján. Semmi akadály, területszetsen, aki akar, jelentkezhet, bárki tagja lehet az egyesületnek, s majd 1985-ben szavazhat mindarról, amiről most lemaradt. S még valamit. Alítólag az sem mindegy — bár e sorok írója nem egészen érti — hogy ki milyen sorszámú tagkönyvvel dicsekedhet a naturisták között Délegyházán... Elvégre egyesületi tag mindenki lehet. Még ha nem is mindenki teljesjogú... an meztelen.

— stb —

Vasas felsőfokú Dr. Br...
19...

Az egyes

Időpont

1868. december 31.
1878. december 31.
1932. december 31.
1970. december 31.
1982. december 31.*

* Utolsó adat. A jogszabály megj. eredményezte

Fesztiválzenekar:

Így megnyugt

Ritkaságszámba megy, de előságot szinte rábeszélnek az Ilyen a Fesztivál Zenekar e nekar titkára:

— Jogot ismerő emberek egyesület lenne számunkra a hiszen alapvetően nem g folytatunk.

— Kikből alakult az egye

— Alapvetően a nagy zé AHZ, az Opera, a Rádiózenetanárok és néhány szabadús

— Van aki szerint csupán van szó.

— A zenekart nem a több ta létre, hanem a jó zenélés i a jelenlegi nagyzenekari fori az egész világon — nem fé sabb a magas színvonalú p hoz. Ez strukturális kérdés. zenészek, ugyanazok a hang — Mennyiben más a Fesz

A Jóna szemináriuma
1929

Ületek főbb adatai

Az egyesületek száma	Az egyesületi tagok száma (ezer fő)
579	130,0
350	114,0
14 365	2 998,2
8 886	2 171,2
6 570	2 304,5

Előrelépése azóta több egyesület megalakulását

„Könnyű nektek, ott a Marosán!”

Marosán György meglehetősen mozgalmas életének van egy kétségtelesen stabil, állandó pontja: hatvan éve tagja az ÉDOSZ-kórusnak. Egy ilyen tiszteletre méltó évforduló némi kézenfekvő alkalmat kínál ünnepélyességgel vegyített visszaemlékezésre. E beszélgetés is jobbra az emlékek mozaikjaiból épül fel, ám szándékaink szerint kevesebb ünnepélyességgel, több tünődésre serkentő talansággal.

— Könyvtár, színjátszás, sportklub, kórus-dalárda. Ezek voltak azok az eszközök, amelyekkel a munkásság a fejlettebb országokban már a múlt században igyekezett áttörni a burzsoázia kulturális monopóliumát. Mindezek a szakszervezeteken belül működtek. Engem annak idején Nagyváradon a főbizalmi először is a könyvtárhoz vitt el. Zolát, Gorkijt nyomott a kezembe. Aztán pár nappal később — ne értse félre — a kocsmába vezetett be. A kocsmá nem volt azonos a mai talponállóval. Öreg szakik fröccsöztek, kártyáztak, politizáltak ott. Egyikük végigmért, látta tévováságomat. „Na, surmó legény — mondta —, halljuk, tudsz-e valami szépet énekelni?” Rázendítettem, a

terem elcsendesedett, nekem akkor egyszeriben minden félénkségem elszállt. Másnap már tagja voltam a kórusnak, s az maradtam a mai napig megszakítás nélkül.

— *Úgy tudom, volt az életének olyan szakasza, amikor a próbákon való részvétele — finoman fogalmazva — objektív akadályokba ütközött.*

— Elárulok magának egy pikáns dolgot. Az ötvenes években, a letartóztatásom alatt — mert ugye erre célzott — a kórus titokban minden évben újraválasztott... Amikor aztán néhány évvel később ismét jelen voltam a tenorszóloóban, ezt mindenki a világ legtermészetesebb dolgának vette.

— *Maradjunk egyelőre a felszabadulás előtti időknél. Köztudott, hogy a munkásdalárdák többé-kevésbé politikai töltésű szervezetek voltak. Hogyan tűrte a hatalom a működésüket?*

— Váltakozó toleranciával. A műsorainkat mindig be kellett adni előadás előtt a rendőrségen. Általában hatvan-hetven százalékukat betiltották, de ezt ki lehetett játszani olyan módon, hogy beadtuk más címen ugyanazt a darabot, s így rendszerint már elfogadták. Voltak persze állandó tabuk; például az *Internacionálé*, vagy a *Marseilles-t* nem szabadott énekelni. A dalárdák „politikai töltése” aztán igazán akkor erősödött föl, amikor a szakszervezet összejött a hatósággal, a szervezetet betiltották és a tagok a dalárdában kerestek menedéket, illetve olyan fedőszert, ahol a mozgalmi munkát folytatni lehetett. A kórus ilyen jellegű szerepével természetesen a hatóságok is tisztában voltak, de odáig soha nem merészkedtek, hogy egy dalárdát bezárattak volna. Ennek ugyanis nagyon kellemetlen nemzetközi visszhangja lett volna.

— *Az ötvenes években a jelek szerint nem voltak ilyen aggályok.*

— A felszabadulás után lényegében két kórus szövetség működött; a *Munkás Dalos Szövetség*, — szervezett munkásokkal — és a *Magyar Dalos Szövetség*, amelynek inkább az értelmiségből kerültek ki a tagjai. Negyvennyolcban aztán azt kérte tőlem Rákosi, hogy a Munkás Dalos Szövetség mondja ki az önfeloszlatását, mert ha a Magyar Dalos Szövetséget betiltják, — márpedig a működése szerinte nem kívánatos — abból európai méretű botrány lenne. Kimondtuk a feloszlatásunkat azzal a feltétellel, hogy a két kórus *Bartók-szövetség* néven egyesül. Más kérdés — és ebbe akkor már beleszólásom nem volt —, hogy 51-ben az utóbbi is feloszlatták... Rákosinak nem volt szüksége egy ilyen, valóban demokratikus jellegű szövetségre, de azok-

...tatóbb...

Évfordul. hogy egy társasági egyesületi formára. Pécsi Júlia, a zene-

mondták, hogy az legmegfelelőbb forma, gazdasági tevékenységet

szület? zenekarok tagjaiból, az zenekar tagjai, valamint zenész az alapító. újabb pénzforrásról

pénz iránti vágy hozzájárul. Úgy tűnik, hogy ma — nemcsak nálunk, hanem — a legalkalmasabb mód a létrehozására. hiszen ugyanazok a zenekarok... zene-

— Évente háromszor tíz napig dolgoznánk közösen, lényegesen hosszabb felkészülési idővel. Ünnepi, kiemelkedő hangversenyeket akar tartani a zenekar. Természetesen a jobb munkáért nagyobb a honorárium is.

— *Egy koncert bevételéből nemigen tudná fenntartani magát az egyesület...*

— Valóban drága az ilyen muzsika. Az Országos Idegenforgalmi Hivatal szubvenciót ajánlott fel, amit csak egyesületként tudunk felvenni. A hanglémezgyár pedig rendszeres foglalkoztatást ígért. Lényegében ezért lett a zenekar egyesület.

— *Magánzenekar az államiak mellett?*

— Pontosan. És nem az első. Gondoljon például a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarára. Lehet persze, hogy nekünk nem kellett volna felvenni az egyesületi formát, de a szakemberek így látják jónak, ezt tanácsolták és a Művelődési Minisztérium is helyeselte. Mint mondtam, azoknak, akik támogatják a Fesztivál Zenekart, szintén megnyugtatóbb ez a jogi forma. A Filharmóniai Társaság Zenekara, amely szintén egyesület, gondolom ugyancsak nem a praktikusság okából, hanem a 130 éves hagyomány miatt döntött az egyesületi működés mellett. Az ő alapszabályuk mintájára készült a miénk is.

Á. Gy.

ban a hideg időkben a melósnak se igen volt kedve énekelgetni. A rádió persze reggeltől estig harsogta a *Szödd a selymet elvtársat*. Sikertült is elidegeníteni az embereket ezektől a daloktól. Ismeretes a jelenség: bármennyire is szeretem a rántott-csirkét, ha állandóan azt etetnek velem, előbb-utóbb megutálom.

— *Mit vesztettünk ezáltal?*

— Elég sokat. Annak idején a műveletlen, látszólag durva lelkületű munkás bejött a dalárdába és onnan más emberként távozott. Színesebb lett a lelki élete, feltöltődött érzelmi-
leg és ezáltal az értelme is gazdagodott. A munkásember tudatossá válása a daloskörök nélkül egyszerűen elképzelhetetlen lett volna. Nem volt olyan gyűlés, amelyiket ne a kórus nyitotta, zárta volna. S persze mi sem volt természetesebb, mint, hogy ott álltak a sorokban a mozgalmi vezetők is. *Miért énekelt August Bebel, Bokányi Dezső? S ma — bizonyos státus fölött — miért nem sikk ugyan-ez? ...* Napjainkra felnőtt egy generáció, amelynek fogalma sincs a munkáskultúrának ezen lényeges alkotó részéről. Ennek következtében nem tudja, nem is tudhatja igazán, kik vagyunk, honnan jövünk, merre tartunk. A kórusok előregedtek, az átlagéletkor hatvan év fölött van. Nemcsak a mozgalmi dalok, de — a férfikórusok kihalása miatt — lassan *Kodály nagy művei is elénekelhetlenné válnak.*

— *Nem lehetne valamilyen módon visszanyerni a kórusok hajdani vonzerjét?*

— Nézze, ha ma egy jó hangú fiatalember kórustagnak jelentkezik, az egyetlen dologért teszi: önállósítani akarja magát. Színpadot, tévékamerát követel, az amatőr-gárdának a *csúcsára akar mászni ...* Ezáltal amolyan *fehérkesztyűs* dologgá vált az egész. Nyoma sincs a spontaneitásnak, az oldott hangulat-teremtésnek, az igazi közösségi élménynek. Az olyan összejövetelek már egészen ritkák, amilyenek múltkor *Szerencsen* vettünk részt, az ottani kórus 60. éves évfordulóján. A műsor után 500 személyes vacsora volt, negyven percre tervezve. Egyszer csak előlépett valaki egy szál harmonikával és a *nyiregyháziak* dalolni kezdtek, bekapcsolódtunk mi is, aztán sorban az egész terem. Három órán át megszakítás nélkül, teli tüdőből énekeltek. De ne úgy képzelje, hogy csak mozgalmi dalokat. Azokat is természetesen, de nem maradt ki a repertoárból a *Vörös bort ittam az este, Az egri ménes ...* ahogyan éppen a hangulat megkívánta. Mit mondjak: nagyszerű volt. De ismétlem, a kórus-életre ma nem ez a jellemző. Sokkal inkább a már említett „fehérkesztyűs” jelleg. S még valami. *A karnagyok mindenhatósága!* Valahol kiagyalták,

hogy a karnagy, a kórus teljhatalmú vezetője, ő dönti el mit, és hogyan kell énekelni. Régen ezt a dalárda tagjai határozták meg, s legfeljebb szakmai kontrollra kértük fel a karnagyot. Ma az egyszerű kórustag nem mer előállni a javaslatával, mert fél a szakembertől, tart tőle, hogy az ki-neveti az ötletét és műveletlennek fogja tartani ... De hát ezzel már kissé más terepre értünk ...

— *A demokrácia felségterületére. Említette, a kórusok összetételét és ebből az is kiderül, hogy a tagságot olyan harcedzett öregek alkotják, akik számára ez a terep nem éppen ismeretlen. Hiszen a dalárdák belső élete — furcsa módon éppen a szorongatások idején — meglehetősen demokratikus volt. Vajon mi az oka, hogy ezek a tapasztalt emberek ma nem tudják megteremteni ezt a belső mechanizmust?*

— Nézze, ha valakibe belefojtják a szót, az legközelebb már nem biztos, hogy újra próbálkozik. Meg aztán az életkor előrehaladtával kopik a lendület, a vállalkozó kedv is. De azért nem akarom ennyire sötétre festeni a képet. A gazdasági életben az utóbbi években megindult egy nagyfokú demokratizálási folyamat és ez most már *programszerűen folytatódik a közélet egyéb területein is. Talán előbb-utóbb a kulturális életet is eléri és megmozgatja.* Rendkívül nagy szükség van rá, mert jelenleg a karnagyok és a kórustagok között — s ezt mondhatjuk átvitt értelemben is — elég nagy a távolság.

— *Önről köztudott, hogy — ha esik, ha fúj — hetente kétszer ma is ott van az ÉDOSZ-kórus próbáján. Miért teszi ezt?*

— A mi kórusunk az a kivétel, amelyik erősíti a szabályt. Mások azt mondják, *könnyű nektek, ott a Marosán, ha baj van, az ügyis mindent elintéz.* Nem erről van szó. Sokkal inkább arról, hogy van egy kitűnő karnagyunk, aki felszabadult hangulatot tud teremteni, s aki ezáltal át tudta menteni azokat a spontaneitásban rejlő értékeket, amelyekről eddig beszélgettünk. Ez az egyik ok, amiért ragaszkodom a kórushoz. A másik: ez volt az a közösség, amelyik az én zaklatott, sokszor kegyetlen és félelmetes életemben egyfajta békét, *harmóniát* tudott teremteni. Panaszkodunk manapság, hogy ebben az elanyagiasodott világban mennyire szürke az életünk. Én azt mondom: annyira szürke, vagy annyira színes, amennyire mi azzá tesszük.

E. A.

Egy téma több oldalon —
Egy téma több oldalról
Összeállította: ERDÉLYI ANDRÁS
Karikatúrák: Korolovszky András
Fotók: Grnák László, Révész Tamás

